

P.42

POLSKA AKADEMIA NAUK – BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
TOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

ROCZNIK 43

zeszyt **4**

1975

OSSOLINEUM

KOMITET REDAKCYJNY

MARIA DEMBOWSKA — redaktor naczelny
CECYLIA DUNINOWA, JOANNA GRABOWSKA,
MARIA LENARTOWICZ (sekretarz redakcji), LEON ŁOŚ,
HENRYK SAWONIAK, HANNA ZASADOWA

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie:
Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:
Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki VI p. tel. 20-33-02

Adres Wydawnictwa:
Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo PAN, 50-106 Wrocław, Rynek 9

INFORMACJA DLA AUTORÓW PRAC PRZYGOTOWYWANYCH DO PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO

Redakcja zamawia materiały u autorów ewentualnie na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu. Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Maszynopisy materiałów zamówionych powinny być przygotowane według dostarczonej autorowi instrukcji. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY
LIBRARY REVIEW

R. 43

1975

Zeszyt 4

TREŚĆ

Artykuły

- CZESŁAW DANIŁOWICZ:** Organizacja obsługi biblioteczno-informacyjnej badań naukowych w Politechnice Wrocławskiej w latach 1971-1974 313
EDWARD DOMAŃSKI: Zautomatyzowany system wyszukiwania informacji chemicznej w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej . . . 325
KRYSTYNA RAMLAU-KLEKOWSKA: Uwagi na temat katalogowania scentralizowanego. 333

Sprawozdania

- Działalność Państwowej Rady Bibliotecznej w latach 1973-1974 (Edward Paliński).** 343
40 Sesja Rady Głównej IFLA, Waszyngton 17-23 listopada 1974 (Irena Morsztynkiewiczowa, Witold Stankiewicz) 345
II Międzynarodowe spotkanie ekspertów krajów socjalistycznych na temat bieżącej bibliografii narodowej, Warszawa 21-26 kwietnia 1975 (Barbara Karamać) 350

Z życia SBP

- Sprawozdanie Zarządu Głównego SBP za okres 16.6.1974-31.1.1975 r. (Janina Cygańska).** 355
Sprawozdanie z działalności Okręgów SBP za 1973 r. (Józefa Kornecka) 363
Komunikat o posiedzeniu Zarządu Głównego SBP odbytym dnia 13 lutego 1975 r. 370
Kronika krajowa. 373
Kronika zagraniczna. 376
Wydawnictwa otrzymane 380
Autorzy. 381

CONTENTS

Articles

CZESŁAW DANIŁOWICZ: The organization of the library and information services for the scientific research at Wrocław Technical University (Summary — 324)	313
EDWARD DOMAŃSKI: Computerized system of chemical information retrieval at the Main Library of Warsaw Technical University (Summary — 330)	325
KRYSTYNA RAMLAU-KLEKOWSKA: Commentary on the centralized cataloguing (Summary — 341)	333

Reports

State Library Council 1973-1974 (<i>Edward Paliński</i>)	343
IFLA 40 th General Council Meeting, Washington 17 th -23 th November 1974 (<i>Irena Morsztynkiewiczowa, Witold Stankiewicz</i>)	354
The 2 nd International Meeting of Experts from Socialist Countries on the Current National Bibliography, Warsaw 21 st -26 th April 1975 (<i>Barbara Karamać</i>).	350
News from the Polish Library Association	355
News from the country	373
News from abroad	376
Publications received	380
Contributors	381

CZESŁAW DANIŁOWICZ

ORGANIZACJA OBSŁUGI BIBLIOTECZNO-INFORMACYJNEJ BADAŃ NAUKOWYCH W POLITECHNICE WROCŁAWSKIEJ W LATACH 1971-1974

W roku 1969 w związku z wdrażaniem nowej organizacji Uczelni opartej na strukturze instytutowej, opracowano pierwszą ogólną koncepcję organizacji i metod obsługi informacyjnej badań naukowych w nowej strukturze Szkoły, a następnie rozpoczęto jej wdrażanie¹. Lata 1969-1971 nie przyniosły jednak większych zmian w sposobie obsługi badań, głównie dlatego, że ogromna praca, którą trzeba było wykonać podczas porządkowania, scalania i aktualizowania księgozbiorów pokatedralnych, pochłonęła wszystkie siły niewielkiego wówczas zespołu pracowników sieci bibliotecznej.

Dysponując strukturą sieci bibliotecznej przystosowaną do nowych warunków organizacyjnych Szkoły dyskutowano równocześnie w Bibliotece i poza nią nad koncepcjami informacji naukowej, „czynnej” wobec użytkownika.

Rezultaty tych dyskusji dały o sobie znać w roku 1971 w postaci:
— zmian organizacyjnych — reorganizacja dyrekcji Biblioteki, powołanie nowych oddziałów w uczelnianym ośrodku informacji,
— zorganizowania zakładu naukowego (Zakład Systemów Informacyjnych),
— opracowania koncepcji zautomatyzowanego systemu informacji naukowo-technicznej²,
— opracowania szczegółowej koncepcji obsługi informacyjnej badań naukowych (po wprowadzeniu nieznacznych zmian koncepcja ta została zatwierdzona i przyjęta jako obowiązująca)³.

Wymienione przedsięwzięcia ilustrują wielokierunkowość działań, któ-

¹ Cz. Daniłowicz: O potrzebie i kierunkach reformy bibliotek uczelni technicznych. Wrocław 1972. Politechnika Wrocławska. Biblioteka Główna i OINT. Komunikaty. Ser. D nr 3.

² Program i harmonogram realizacji systemu APIN. Oprac. Cz. Daniłowicz [i in.] Wrocław 1971. Politechnika Wrocławska. Biblioteka Główna i OINT. Komunikaty. Ser. A nr 1.

³ Politechnika Wrocławska. Statut sieci biblioteczno-informacyjnej Politechniki Wrocławskiej. Wrocław 1973. Zarządzenia i Wytyczne 36.

ra świadczy o tym, że sprawy informacji naukowej potraktowano w Politechnice Wrocławskiej bardzo poważnie, nastawiając się nie tylko na załatwianie bieżących skarg użytkowników niezadowolonych z powodu bierności Biblioteki wobec ich potrzeb, ale przede wszystkim mając na uwadze rozwiązania generalne, których rezultatem miały być istotne i trwałe zmiany jakościowe, to jest wdrożenie nowych aktywnych form obsługi użytkowników informacji, powszechnych przynajmniej w skali społeczności Szkoły.

Analizując przedsięwzięcia podjęte w roku 1971⁴ można dociekać, która z nich miało znaczenie największe, albo inaczej: która z decyzji lub koncepcji była przyczyną powstania pozostałych. Wydaje się, że jeśli pominiemy niezadowolone użytkowników z działalności Biblioteki, będące praprzyczyną wszystkich decyzji, to z perspektywy blisko czterech lat, które dzielą nas od wydarzeń roku 1971, możemy z całą pewnością stwierdzić, że głównym czynnikiem wyznaczającym kierunki rozwoju Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej (OINT) w ogóle a obsługi badań naukowych w szczególności była decyzja o automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych w Politechnice Wrocławskiej, której realizację rozpoczęto w roku 1971.

Wszystkie bowiem przedsięwzięcia podejmowane w latach 1971-1974 (decyzje kadrowe, zmiany organizacyjne, nowe metody tradycyjnej obsługi informacyjnej badań naukowych, program własnych badań naukowych, rozbudowa bazy reprograficznej itp.) miały na celu przygotowywanie jednostek organizacyjnych Biblioteki i OINT do wdrażania systemów zautomatyzowanych oraz przygotowanie użytkowników informacji do zaakceptowania tych systemów.

W tym sensie lata 1971-1974 wyróżniają się w rozwoju Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej jako okres poprzedzający automatyzację. Nie jest to oczywiście wyodrębnienie w pełni ścisłe, ponieważ niektóre systemy zautomatyzowane zostały eksperymentalnie wdrożone przed rokiem 1975, jak również wiele prac o charakterze przygotowawczym będzie prowadzonych w roku 1975 i w latach następnych. Jednakże mając na uwadze fakt, że z końcem roku 1974 zostały wdrożone w Politechnice Wrocławskiej systemy selektywnej dystrybucji informacji w zakresie chemii, inżynierii chemicznej, fizyki, elektrotechniki, elektroniki, maszyn cyfrowych oraz sterowania i zarządzania (oparte na bazach danych CAC i INSPEC⁵), a więc pierwsze zautomatyzowane systemy o charakterze powszechnym, możemy stwierdzić, że cele postawione w roku 1971, tj. przygotowanie organizacyjne do eksploatacji sy-

⁴ Cz. Daniłowicz, E. Talareczyk: Organizacja sieci bibliotek i instytucyjnych służb informacyjnych w Politechnice Wrocławskiej. Wrocław 1971. Politechnika Wroclawska. Biblioteka Główna i OINT. Komunikaty. Ser. C nr 1.

⁵ Zob. Prz. bibliot. 1975 R. 43 z. 3 s. 277-279.

stemów zautomatyzowanych oraz przygotowanie użytkowników informacji do ich wykorzystania, zostały w latach 1971-1974 osiągnięte.

Publikując informacje o okresie przygotowań do eksploatacji systemów zautomatyzowanych chcemy podzielić się naszymi doświadczeniami, które — jak się wydaje — mogą być wykorzystane przez inne ośrodki.

INSTYTUTOWE OŚRODKI INFORMACJI

Realizacja celów sformułowanych w roku 1971 w zakresie obsługi informacyjnej badań naukowych wymagała przede wszystkim odpowiedniej obsady kadrowej służb instytutowych. Trudno bowiem było siłami, którymi dysponowała sieć biblioteczna (biblioteki instytutowe przeważnie z jednoosobowym personelem), zorganizować nawet tylko elementarne formy informacji aktywnej. Zadania tego nie mógł też podjąć ośrodek uczelniany, będący wówczas w trakcie organizacji, a poza tym przyjęta koncepcja wykluczała pełną centralizację usług informacyjnych — jako rozwiązanie pozostające w sprzeczności z głównym celem przedsięwzięcia.

Rozbudowując biblioteki instytutowe przyjęto w roku 1971 sztywne założenie, że nowe etaty uruchamiane w instytutach będą przeznaczone wyłącznie dla prowadzenia działalności informacyjnej, przy czym działalność ta miała być organizowana według wytycznych i planów określonych lub uzgodnionych z ośrodkiem uczelnianym. Zabezpieczało to przed przesuwaniem nowych pracowników do działalności bibliotecznej lub innych prac realizowanych w instytutach. Należy bowiem zaznaczyć, że działalność informacyjną uruchamiano wówczas niejednokrotnie wbrew stanowisku dyrekcji niektórych instytutów, a więc ochrona tej działalności była niezbędna aż do czasu sprawdzenia się nowych form w praktycznej realizacji.

Sztywne sterowanie przez ośrodek uczelniany obowiązywało jeszcze w roku 1972, a następnie zostało stopniowo wyeliminowane i zastąpione rozliczaniem się ośrodków instytutowych z realizacji planów działalności biblioteczno-informacyjnej bez wnikania, w jaki sposób zadania te dzielono między personel ośrodka (zanikanie podziału na pracowników działalności bibliotecznej i informacyjnej). Owa zmiana sposobu sterowania nastąpiła w wyniku stwierdzenia przez pracowników nauki i dyrekcje instytutów użyteczności wdrażanych form obsługi biblioteczno-informacyjnej badań naukowych. Wyrazem tego było przydzielanie przez dyrekcje instytutów nowych etatów przeznaczonych dla ośrodków informacji w ramach własnych możliwości instytutów wynikających ze współpracy z przemysłem.

Należy również podkreślić, że dla przyspieszenia rozwoju działalności

informacyjnej przyjęto w roku 1971 jako kryterium przemianowania bibliotek instytucyjnych na ośrodki informacji posiadanie pracownika o odpowiednich kwalifikacjach przeznaczonych do organizacji działalności informacyjnej.

Rozwój instytucyjnych ośrodków informacji w latach 1971-1974 pod względem ich liczby i stanu kadrowego ilustruje tabela 1. W tabeli tej, podobnie jak w pozostałych tabelach, dane liczbowe dotyczą stanu na dzień 31 grudnia danego roku.

Tabela 1. Rozwój instytucyjnych ośrodków informacji
(liczba i zatrudnienie)

	1971	1972	1973	1974
Liczba ośrodków	6	24	25	28
Liczba pracowników ogółem*	40	65	77	89
Liczba pracowników na etatach instytucji	16	21	28	37

* Podane liczby obejmują również pracowników bibliotek instytucji, które nie zorganizowały jeszcze wówczas ośrodków informacji.

Przed rokiem 1971 w Politechnice Wrocławskiej istniał już jeden instytucyjny ośrodek informacji, zorganizowany w roku 1969 w Instytucie Technologii Budowy Maszyn z inicjatywy dyrekcji tego instytutu. Informację tę podajemy nie tylko dla zachowania ścisłości danych, lecz przede wszystkim dlatego, że organizacja i dorobek tego ośrodka były przez długi czas wzorem dla innych instytutów; między innymi zorganizował on jedno z pierwszych szkoleń pracowników informacji.

Charakteryzując stan zatrudnienia należy zwrócić szczególną uwagę na strukturę kadr pod względem wykształcenia. Naczelnym zadaniem polityki kadrowej było bowiem zwiększenie liczby specjalistów, tj. głównie inżynierów o przygotowaniu zgodnym ze specjalnością odpowiadającą zatrudniającym ich instytutom. Niestety, mimo wielu starań zadanie to zrealizowano tylko częściowo. Na przeszkodzie stanęła mała atrakcyjność zawodu dokumentalisty i bibliotekarza dla ludzi z wykształceniem technicznym. Jedną z ważnych przyczyn tej sytuacji jest konserwatyzm przepisów prawnych dotyczących awansowania i uposażeń pracowników bibliotek i informacji naukowej. Godny ubolewania jest fakt, że nie wykorzystano możliwości, które powstały w związku ze zmianą przepisów

prawnych w latach 1973-1974⁶, aby znieść różnice w traktowaniu absolwentów studiów ekonomicznych i technicznych (tj. specjalistów od lat najbardziej poszukiwanych do pracy w ośrodkach inte) i absolwentów studiów bibliotekoznawczych. Osiągnięcia i zarazem trudności, które występowały w kształtowaniu właściwej struktury zatrudnienia w instytutowych ośrodkach informacji, ilustruje tabela 2.

Tabela 2. Pracownicy instytutowych ośrodków informacji według wykształcenia

Wykształcenie	1971	1972	1973	1974
Inżynierowie	4	12	14	15
Bibliotekoznawcy	20	29	33	38
Absolwenci szkół wyższych innych specjalności	8	10	14	15
Absolwenci szkół średnich i pomaturalnych	8	14	16	21
Ogółem	40	65	77	89

Przechodząc do krótkiej charakterystyki metod i form obsługi informacyjnej badań naukowych należy podkreślić, że — niezależnie od specyfiki badań naukowych prowadzonych w poszczególnych instytutach — naczelną tendencją w profilowaniu działalności informacyjnej było obowiązkowe stosowanie określonych form obsługi, sprawdzonych i zaakceptowanych przez uczelniany ośrodek informacji. Rozpoczęto od przygotowania odpowiedniej bazy dla działalności informacyjnej w instytutach, tj. na podstawie analizy potrzeb zamówiono odpowiednie wydawnictwa informacyjne, założono podstawowe kartoteki (kartoteka krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych specjalizujących się w zakresie zainteresowań instytutu, kartoteki konferencji i zjazdów, specjalistów, czasopism) itp. Powstająca baza informacyjna umożliwiła rozwój informacji bieżącej, przy czym początkowo przeważała bezpośrednia obsługa użytkowników (odszukanie i przekazanie przez pracownika odpowiednich in-

⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 1973 r. w sprawie uposażenia pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi. Dz. U. 1973 nr 36 poz. 213; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 1973 r. w sprawie uposażenia pracowników ekonomicznych, administracyjnych i obsługowych szkół. Dz. U. 1973 nr 36 poz. 214; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r. w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechnienia kultury, archiwów państwowych i Filmoteki Polskiej. Dz. U. 1974 nr 30 poz. 176.

formacji lub kierowanie użytkownika do odpowiedniego wydawnictwa informacyjnego), a następnie w miarę wzrostu kwalifikacji pracowników ośrodków informacji wykonywano na zamówienia zestawienia bibliograficzne w postaci zbioru kart lub maszynopisów.

Pojawienie się zestawień bibliograficznych było ważnym momentem w rozwoju każdego ośrodka informacji. Zestawienia te były bowiem łąkami nowych form obsługi badań naukowych, a mianowicie informacji sygnałnej oraz informacji tematycznej.

Zarówno informacja sygnałna, jak też informacja tematyczna stanowią wierne odzwierciedlenie struktury badań naukowych Politechniki Wrocławskiej w strukturze obsługi informacyjnej. Tu należy zaznaczyć, że główny cel reorganizacji Politechniki Wrocławskiej, którym było stworzenie warunków do realizacji poważnych programów badawczych siłami dużych zespołów naukowych, został w roku 1969 osiągnięty jedynie częściowo. Utworzeniu instytutów nie towarzyszyła bowiem natychmiastowa zmiana przyzwyczajęń i sposobu myślenia pracowników nauki. Bezpośrednio po integracji większość instytutów funkcjonowała na zasadzie federacji zakładów naukowych w tym sensie, że działalność administracyjna oraz inne służby pomocnicze zostały scentralizowane w skali instytutu, natomiast działalność naukowa była skoncentrowana w zakładach naukowych, a programy badań naukowych instytutu były z zasady sumą programów badań naukowych poszczególnych zakładów.

W tej sytuacji prawidłowa obsługa informacyjna zespołów zakładów naukowych była głównym celem działalności instytutowego ośrodka informacji. Realizację tego zadania ułatwiała jednolitość tematyki badań naukowych prowadzonych przez poszczególne zakłady naukowe. Na ogół wszyscy pracownicy zakładu specjalizowali się w tej samej wąskiej dyscyplinie nauki i najczęściej realizowali badania naukowe w ramach jednego tematu badawczego. Umożliwiała to załatwianie potrzeb informacyjnych całego zespołu za pomocą jednego serwisu informacyjnego, którym była tzw. informacja sygnałna. Główną treść informacji sygnałnej, dostarczanej zakładowi naukowemu w postaci maszynopisu lub zbioru kart w odstępach dwutygodniowych lub miesięcznych, stanowiły opisy dokumentacyjne dotyczące wybranych tematów, sporządzane bieżąco na podstawie napływających czasopism i abstraktów. Ponadto w zależności od możliwości i potrzeb dołączano informacje o konferencjach, wdrożeniach nowych konstrukcji lub technologii, zapowiedziach wydawniczych itp.

Z tabeli 5 wynika, że największy rozwój informacji sygnałnej zanotowano w roku 1973, ale jednocześnie w tym roku informacja sygnałna została w niektórych instytutach wyeliminowana ustępując miejsca informacji tematycznej.

Wprowadzanie informacji tematycznej wiąże się ściśle z przemianami, jakie zachodziły w strukturze organizacji badań naukowych w latach 1971-1974. Po ustaleniu instytutowej struktury Politechniki Wrocławskiej kierownictwo Uczelni powołało tzw. wielkie programy badawcze, których zadaniem było skupienie dużego potencjału ludzi i środków w celu kompleksowego rozwiązywania wybranych problemów, szczególnie ważnych dla rozwoju gospodarki narodowej. Realizacja wielkich programów badawczych spowodowała powstawanie specjalnych struktur organizacyjnych, w dużej mierze niezależnych od formalnej struktury organizacyjnej Uczelni. O ile bowiem kierowanie programem było najczęściej organizacyjnie i osobowo powiązane z dyrekcją jednego z instytutów (instytutu, którego dyrektor był kierownikiem danego programu badawczego), o tyle zespoły badawcze powoływane do rozwiązywania poszczególnych tematów badawczych składały się najczęściej z pracowników pochodzących z różnych zakładów naukowych i to nierzadko z różnych instytutów. W tej sytuacji w realizacji programów badawczych zakłady naukowe przestawały spełniać rolę zespołów operacyjnych, a system obsługi informacyjnej badań naukowych należało przekształcić tak, aby nadal utrzymać prawidłowy dopływ informacji do zespołów realizujących poszczególne tematy badawcze.

Informacja tematyczna obejmowała więc najczęściej bardzo wąską problematykę i była prowadzona w okresie realizacji danego tematu badawczego. Z chwilą zakończenia badań instytutowy ośrodek informacji tworzył kumulację serwisów dwutygodniowych i przekazywał całość do uczelnianego ośrodka informacji w celu ewentualnego wydania w postaci obszernego zestawienia tematycznego przeznaczonego do rozpowszechnienia.

Należy podkreślić, że rozwój informacji tematycznej spowodował znaczny wzrost zainteresowania dyrekcji instytutów rozwojem ich ośrodków informacji. Wyrazem tych zmian było między innymi tworzenie nowych etatów opłacanych ze zleceń realizowanych przez instytuty (tab. 1). Dzięki zaangażowaniu się instytutów, w końcu 1974 roku 4 ośrodki posiadały obsadę 5-osobową a jeden 7-osobową. Instytutowe ośrodki informacji obsługiwały wówczas 74 tematy badawcze. Potrzeby były jednak znacznie większe, a fakt, że dalszy rozwój informacji tematycznej przygotowywanej metodami tradycyjnymi wymagał prawie proporcjonalnego wzrostu kadrowego ośrodków informacji, mógł nastrojać pesymistycznie. W międzyczasie jednak przygotowywano pospiesznie nowe narzędzia informacji, a systemy selektywnej dystrybucji informacji, które zaczęto wdrażać w końcu 1974 r., zapowiadały nowe zmiany w informacyjnej obsłudze badań naukowych.

UCZELNIANY OŚRODEK INFORMACJI

Rozwój informacji aktywnej wymagał decentralizacji usług informacyjnych, a jednocześnie wyznaczał funkcje uczelnianego ośrodka informacji jako centrum organizującego, koordynującego i nadzorującego działalność informacyjną w Politechnice Wrocławskiej. W trakcie organizacji ośrodka uczelnianego przyjęto założenie, że każda nowa forma obsługi informacyjnej wdrażana w instytutach musi być uprzednio sprawdzona w praktyce przez ośrodek uczelniany, w ramach informacji prowadzonej dla potrzeb własnych badań naukowych lub informacji dla kierownictwa Szkoły. Poza tym zdecydowano, że będzie prowadzona centralnie czytelnia wydawnictw informacyjnych, kartoteka zakończonych prac naukowo-badawczych oraz kartoteka badań naukowych będących w toku. Ponadto w ramach ośrodka uczelnianego powołano zespół badawczo-projektowy, zajmujący się problemami automatyzacji procesów biblioteczo-informacyjnych. Zespół ten po uzyskaniu statusu zakładu naukowego (Zakład

Tabela 3. Rozwój kadrowy uczelnianego ośrodka informacji

Oddział	1971	1972	1973	1974
Informacji Bieżącej		4	6	6
Informacji Tematycznej	11*	5	7	9
Dokumentacji		7	9	12
Zakład Systemów Informacyjnych	5	14	24	28
Ogółem	16	30	46	55

* II osób liczył Oddział Informacji Naukowej, w 1972 r. powołano oddziały wymienione w tabeli.

Systemów Informacyjnych) usamodzielniał się organizacyjnie, ale jego merytoryczna działalność pozostała w bardzo ścisłym związku z pracą oddziałów uczelnianego ośrodka informacji.

Rozwój kadrowy uczelnianego ośrodka informacji ilustrują tabele 3 i 4, a niektóre wymierne wyniki działalności ośrodka przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 4. Pracownicy uczelnianego ośrodka informacji według wykształcenia

Wykształcenie	1971	1972	1973	1974
Bibliotekoznawstwo	5	8	11	12
Wyższe techniczne	6	10	19	20
Matematycy i programiści	—	4	6	7
Inne wyższe	3	4	5	8
Niepełne wyższe lub średnie	2	4	5	8
Ogółem	16	30	46	55

Tabela 5. Działalność wydawnicza uczelnianego ośrodka informacji

Lp.	Rodzaj wydawnictwa	1971	1972	1973	1974
1	Informacja sygnałna	—	20(661)	118(3553)	179(4244)
2	Komunikaty	2	43	59	41
3	Raporty	—	—	9	17
4	Biuletyn Informacyjny	—	—	2	8
5	Wykaz Nabytków	8(2765)	9(3334)	8(8686)	7(5750)

Komentując dane zawarte w tabeli 5 posłużymy się użytą tam numeracją.

1. Podano liczbę serwisów przekazanych użytkownikom przez ośrodek w poszczególnych latach, a w nawiasach — liczbę opisów dokumentacyjnych zamieszczonych w serwisach.

2. *Komunikaty* wydawane są w czterech seriach:

A — *Automatyzacja Bibliotek*,

B — *Informacja Tematyczna*,

C — *Informacja dla Kierownictwa Szkoły,*

D — *Problemy Informacji i Bibliotekoznawstwa.*

Komunikaty serii A referują ciekawsze koncepcje oraz rozwiązania z zakresu zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych opracowanych w Politechnice Wrocławskiej.

Komunikaty serii B zawierają zestawienia tematyczne będące podsumowaniem obsługi informacyjnej poszczególnych tematów badawczych (kumulacje serwisów dwutygodniowych). Rozpowszechniane są one również wśród instytucji naukowych w kraju, specjalizujących się w dziedzinach związanych z tematem zestawienia. Materiały do tych komunikatów przygotowywane są przez instytutowe ośrodki informacji.

Komunikaty serii C zawierają poważniejsze analizy przygotowywane dla potrzeb kierownictwa Szkoły, tj. rektora, prorektorów i dyrektorów instytutów. Ze względu na specyficzny charakter opracowań komunikaty te z zasady nie są rozpowszechniane.

Komunikaty serii D przeznaczone są dla prac ogólnych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

3. W postaci raportów wydawane są prace naukowo-badawcze realizowane przez Bibliotekę Główną i OINT na zlecenie przemysłu i innych jednostek gospodarki narodowej oraz dokumentacje zautomatyzowanych systemów informacji naukowo-technicznej, które opracowano w Politechnice Wrocławskiej.

4. *Biuletyn Informacyjny* jest wydawnictwem ciągłym periodycznym (kwartalnik), ukazującym się w dwóch seriach tematycznych: A. *Systemy Informacyjne*, B. *Organizacja Badań Naukowych, Dydaktyki i Kształcenia w Szkolnictwie Wyższym*, które zawierają przegląd literatury w postaci opisów dokumentacyjnych, obszernych streszczeń i tłumaczeń, a ponadto informacje o konferencjach, wystawach, nowościach wydawniczych itp.

5. *Wykaz Nabytków* obejmuje literaturę zagraniczną wprowadzaną do zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej. W tabeli podano liczbę biuletynów wydanych w poszczególnych latach a w nawiasie — liczbę dokumentów.

Do wymiernych wyników działalności uczelnianego ośrodka informacji należy również dokumentacja zakończonych prac naukowo-badawczych. Do centralnej kartoteki prowadzonej przez ośrodek wprowadzono w kolejnych latach następujące liczby kart: 1971 — 1530, 1972 — 2513, 1973 — 2854, 1974 — 3584.

Ponadto uczelniany ośrodek informacji opracował w ramach usług bieżących wiele informacji i analiz o różnym przeznaczeniu. Informacje te często były przeznaczone na jednorazowy użytek, a tylko niekiedy ich ślad pozostał w wydawnictwach ogólnych (np. roczniki statystyczne Szko-

ły) lub w wydawnictwach wewnętrznych (np. materiały na posiedzenia senatu).

Do bieżących zadań należała też bezpośrednia obsługa użytkowników zgłaszających się do ośrodka osobiście lub telefonicznie. Oprócz informacji katalogowych i bibliograficznych ośrodek przekazuje również informacje o charakterze faktograficznym (np. informacje o cytowaniach prac naukowych danego autora w literaturze światowej, a programach studiów uczelni zagranicznych itp.) Źródłem tych informacji jest stale aktualizowany zbiór wydawnictw informacyjnych, który należy do najbogatszych w kraju.

*
* * *

Równoległe z pracami przygotowawczymi do wdrażania systemów zautomatyzowanych, których celem było przygotowanie komórek sieci biblioteczno-informacyjnej pod względem organizacyjnym i kadrowym oraz przygotowanie użytkowników do nowych form obsługi biblioteczno-informacyjnej, w latach 1971-1974 prowadzono intensywne prace badawczo-projektowe, których zadaniem było opracowanie zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych.

Najpoważniejszym problemem, przed którym stanęła Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej rozpoczynając realizację programu automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, był dobór metody opisu dokumentów w projektowanym systemie. Szczegółowe analizy oraz konsultacje, które przeprowadzono w latach 1971-1972, skłoniły do podjęcia we własnym zakresie prac nad opracowaniem odpowiedniej adaptacji formatu MARC. Prace nad formatem, nazwanym APIN-MARC, trwały blisko dwa lata. Zakończono je w roku 1973. Przyjęte standardy pozwalały już na podjęcie konkretnych prac nad wdrożeniem omawianego formatu w projektowanym systemie biblioteczno-informacyjnym.

Najważniejsze projekty zautomatyzowanych systemów, które zrealizowano do końca 1974 roku to: system informacji o zakończonych pracach naukowo-badawczych (wdrożony), system informacji sygnałnej (częściowo wdrożony), system selektywnej dystrybucji informacji (wdrożony), system automatycznego katalogowania (w trakcie wdrażania), system wyszukiwania informacji w trybie on-line (w trakcie wdrażania).

Szczegółowe omówienie funkcji wymienionych systemów w obsłudze informacyjnej badań naukowych wymaga odrębnych opracowań, które będzie można przygotować po uzyskaniu pełniejszych danych z ich eksploatacji i wykorzystania. Obecnie można jedynie stwierdzić, że nowe metody i formy obsługi informacyjnej badań naukowych zostały przez

pracowników nauki zaakceptowane. Najwymowniej uzasadnia to fakt, że na przełomie lat 1974/1975 w przeciągu zaledwie kilku miesięcy uruchomiliśmy na zamówienie pracowników nauki Politechniki Wrocławskiej blisko 400 stałych serwisów informacyjnych, generowanych przez zautomatyzowane systemy informacji sygnalnej i selektywnej dystrybucji informacji w zakresie chemii, inżynierii chemicznej, fizyki, elektrotechniki, elektroniki, maszyn cyfrowych, sterowania i zarządzania. Oznacza to, że podstawowy cel przedsięwzięć podejmowanych w latach 1971-1974, którym było przygotowanie Uczelni do eksploatacji i wykorzystania zautomatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych, został osiągnięty.

CZESŁAW DANIŁOWICZ

THE ORGANIZATION OF THE LIBRARY AND INFORMATION SERVICES FOR
THE SCIENTIFIC RESEARCH AT WROCLAW TECHNICAL UNIVERSITY

As a result of organizational changes taking place at Wrocław Technical University and a vast program of computerization of its various activities, a parallel reorganization of the library and information services was started in 1969. The main changes took place in the period 1971-1974. Among others, information centres were formed in the 29 newly created institutes and new forms of information services for the benefit of the users were introduced (e.g. specialized current awareness services, information bulletins, etc.) This was accompanied by a considerable increase in employment, consideration being given to engaging specialists within the subject profile of the particular institutes. Simultaneously, intensive work has started in the Main Library and Scientific Information Centre to computerize the library and information processes. This resulted in the development of a few systems in 1974, the most important of which is the system of selective dissemination of information (SDI) in the fields of physics, chemistry and chemical engineering, electrical and electronics engineering, and computer and control engineering.

EDWARD DOMAŃSKI

ZAUTOMATYZOWANY SYSTEM WYSZUKIWANIA INFORMACJI CHEMICZNEJ W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Automatyzacja procesów bibliotecznych, komputeryzacja, informatyka, zautomatyzowana informacja naukowa oto pojęcia, które coraz częściej są używane nie tylko przez pracowników naukowych i bibliotekarzy. Ponieważ brak jest dotychczas ścisłych definicji wymienionych pojęć, są pod nie podkładane różne treści. Jedni używają ich synonimicznie, inni dostrzegają w nich różnice znaczeniowe.

Zresztą w ostatnich czasach zrodziła się moda na nadużywanie pewnych wyrazów. Wiele starych słów, posiadających tradycyjne i bardzo klarowne znaczenie, zastępuje się „modnymi”, chociaż nie zawsze precyzyjnymi nazwami. Tak na przykład wyraz „czytelnik” bywa zastępowany „użytkownikiem”, „dokument naukowy” — „nośnikiem informacji”, „katalog” i „kartoteka” — „bankiem danych”, a „udostępnianie zbiorów i rozpowszechnianie informacji naukowej” — „selektywną dystrybucją informacji”.

Wymienione zmiany zachodzące w słownictwie są odzwierciedleniem ogólnych tendencji i dążeń do automatyzacji prac bibliotecznych a szczególnie informacji naukowej. To powszechne dążenie dotyczy zresztą całokształtu naszego życia i naszej działalności, którą chciało by się skomputeryzować, a to z kolei wywołuje wiele nieporozumień a nawet błędnych koncepcji. Nie wszystko bowiem trzeba i można komputeryzować. Są dziedziny naszej działalności, które jeszcze długo będą musiały być wykonywane metodami tradycyjnymi, zarówno wskutek niedoskonałości maszyn cyfrowych, jak i olbrzymich kosztów oraz długiego procesu oprogramowania i przygotowania komputera do pracy nad określonym tematem.

Ze względu na wysokie koszty i długi proces związany z oprogramowaniem wykorzystuje się maszyny cyfrowe tylko dla tematów węzłowych i długofalowych, i to tylko tych, które nadają się do skomputery-

zowania. Konieczna i niezbędna jest tu współpraca pomiędzy poszczególnymi przedsiębiorstwami, resortami, branżami, a nawet współpraca międzynarodowa. Bowiern nawet w skali jednego kraju nie oplaca się samodzielnie podejmować prac całościowych, gdyż wymaga to olbrzymich nakładów finansowych, skomplikowanych, precyzyjnych urządzeń i wysoko kwalifikowanego personelu liczącego już nie setki, ale tysiące pracowników. Takie instytucje, jak w Związku Radzieckim Wszechzwiązkowy Instytut Informacji Naukowej i Technicznej (VINITI) czy w Stanach Zjednoczonych Chemical Abstracts Service zatrudniają po kilka tysięcy pracowników etatowych i po kilkadziesiąt tysięcy korespondentów. Tylko takie instytucje mogą sobie pozwolić na objęcie całego światowego piśmiennictwa w poszczególnych dziedzinach nauki, na przetwarzanie informacji i przenoszenie jej na nośniki maszynowe. Instytucje te nie tylko zaspokajają potrzeby użytkowników we własnym kraju, ale świadczą usługi w skali światowej, udostępniając efekty swoich prac zarówno w tradycyjnej formie drukowanej, jak również w postaci maszynowych nośników informacji.

Aby uniknąć dublowania prac, konieczna jest pełna i rzetelna informacja o wszystkich podejmowanych inicjatywach. Jak dotychczas, pod tym względem nie jest najlepiej i nawet wśród bibliotekarzy niewiele wiadomo o rozpoczynanych i już prowadzonych przez Główną Bibliotekę Lekarską, Bibliotekę Główną Politechniki Wrocławskiej czy Bibliotekę Główną Politechniki Warszawskiej pracach opartych na eksploatacji maszynowych nośników informacji i maszyn cyfrowych. Na ten temat nie tylko nie ma rzetelnej i pełnej informacji, ale często spotkać się można wręcz z dezinformacją. Stąd też rodzi się konieczność większej popularyzacji tego zagadnienia przez środki masowego przekazu, a szczególnie przez prasę fachową.

*
* *
*

W ostatnich czasach najbardziej prężną oraz wszechobecną dziedziną nauki i gospodarki stała się chemia. Zrobiła ona olbrzymią i błyskawiczną karierę. Nie ma dzisiaj takiej sfery i takiego miejsca w naszym życiu, gdzie nie spotkalibyśmy chemii. Chemia żywi, ubiera, leczy, chroni przed szkodliwym działaniem, ale również niszczy środowisko człowieka i zagraża życiu.

Tak wielkiemu rozwojowi nauk chemicznych towarzyszy bardzo szybki rozwój informacji naukowej. Według przybliżonych danych przegląd dokumentacyjny *Chemical Abstracts* dokumentuje około 12 000 tytułów czasopism z dziedziny chemii i nauk pokrewnych. W skali rocznej zawiera on prawie 400 000 przetworzonych informacji, a każdy tygodniowy

zeszyt tego czasopisma rejestruje przeszło 8000 analiz dokumentacyjnych. Roczna prenumerata *Chemical Abstracts* wynosi 2500 dolarów. W Polsce abonuje je około 50 bibliotek i innych instytucji naukowych. Jak z tego wynika, koszty są niemałe, a ze względu na dużą objętość i wielką ilość zawartych tam informacji korzystanie z wydawnictwa jest utrudnione. Od 1969 r. wydawcy *Chemical Abstracts* obok tradycyjnej formy drukowanej emitują je w postaci taśm magnetycznych. Jeden krążek taśmy magnetycznej odpowiada jednemu tradycyjnemu zeszytowi czasopisma, wychodzi regularnie jeden raz w tygodniu i dociera do odbiorcy z pewnym wyprzedzeniem czasowym w stosunku do tekstu drukowanego. Komputerową wersję *Chemical Abstracts* można nabyć na zasadzie licencji, której koszty w stosunku rocznym wynoszą 2500 dolarów płatnych z góry. Ponadto wydawcy żądają 1 centa za każdą wyszukaną informację, płatną z dołu i rozliczaną w stosunku kwartalnym.

Koncepcja wykorzystania w dziedzinie chemii maszynowych nośników informacji, czyli taśm magnetycznych, zrodziła się w Komitecie Nauk Chemicznych Polskiej Akademii Nauk. Dzięki usilnym zabiegom członków tego Komitetu dnia 22 października 1974 r. zostało zawarte „Porozumienie ministra przemysłu chemicznego, ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk w sprawie wspólnej eksploatacji maszynowych nośników informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w dziedzinie nauk chemicznych i przemysłu chemicznego”.

Za pierwszy krok w tym zakresie uznano wykorzystywanie taśm magnetycznych *Chemical Abstracts Condensates (CAC)*.

Do zakupu taśm i nabycia praw licencyjnych została upoważniona Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, która zawarła umowę z Zakładem Elektronicznej Techniki Obliczeniowej ZOWAR na opracowanie (wygenerowanie) programu dla maszyny cyfrowej typu IBM, a następnie umowę na korzystanie z pracy tego komputera przy wyszukiwaniu i wydruku informacji z taśm magnetycznych.

Do realizacji tych zadań rektor Politechniki Warszawskiej powołał w strukturze Biblioteki Głównej Ośrodek Informacji Chemicznej, któremu zlecono prowadzenie i rozwijanie selektywnej dystrybucji informacji chemicznej opartej na maszynowych nośnikach informacji, profilowanie tematów dla potrzeb Polskiej Akademii Nauk, resortu nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz innych resortów związanych z naukami chemicznymi, z wyjątkiem resortu przemysłu chemicznego, a także utrzymywanie stałego kontaktu z centralnym ośrodkiem *Chemical Abstracts Service* w zakresie prenumeraty i eksploatacji materiałów magnetycznych. Do przyjmowania zgłoszeń na określone tematy od użytkowników z resortu przemysłu chemicznego, opracowania profilów a po-

tem dystrybucji uzyskanej informacji został wytypowany Zakład Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Instytutu Chemii Przemysłowej. Określono przy tym, że użytkownikami systemu mogą być zakłady przemysłowe, instytucje naukowe i samodzielni pracownicy naukowi z całego kraju prowadzący długofalowe tematy prac badawczych. Korzystanie z systemu jest bezpłatne.

Realizując porozumienie zawarte pomiędzy trzema resortami, Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej podpisała umowę licencyjną z Chemical Abstracts Service na eksploatację taśm magnetycznych i dystrybucję uzyskanych informacji na terenie Polski.

W celu spopularyzowania komputerowego systemu wyszukiwania informacji chemicznej zostały skierowane do instytucji naukowych, zakładów pracy i samodzielnych pracowników naukowo-badawczych pisma informujące o zasadach działania uruchamianego systemu i możliwości korzystania z niego. W wyniku tej akcji do dnia 30 kwietnia 1975 r. opracowano 785 profiliów.

Współpraca pomiędzy Ośrodkiem Informacji Chemicznej i użytkownikami systemu jest sprawą kapitalną i w pierwszym okresie wcale niełatwą. Konieczne są tutaj nieprzerwane, bezpośrednie kontakty i wzajemna informacja w sprężeniu zwrotnym o działaniu systemu. Chodzi bowiem o to, aby wyszukiwana przez komputer i rozpowszechniana informacja spełniała właściwą rolę i była konkretną pomocą w pracach badawczych. Optymalne wykorzystanie systemu wymaga wzajemnej wymiany informacji i okresu wstępnego, w którym eliminowane będą usterki. Stąd też do użytkowników systemu została skierowana prośba, aby nadsyłane tematy zawierały krótkie objaśnienie w celu umożliwienia opracowania najbardziej właściwego profilu, który byłby podstawą wyszukiwania opisów bibliograficznych dokumentów, rzeczywiście przydatnych dla danego użytkownika. Ponadto jest wskazane, aby do tematów były dołączane słowa kluczowe, co w poważnym stopniu ułatwi opracowanie profilu w języku wyszukiwawczym. Już pierwsze nadesłane tematy i pierwsze doświadczenia z komputerowego wydruku świadczą o bardzo zróżnicowanym przygotowaniu użytkowników do korzystania z systemu. Sformułowania niektórych tematów oraz ewentualnie załączony słowa kluczowe i dodatkowe wyjaśnienia pozwalały osobom opracowującym („profilistom”)¹ bardzo szybko i trafnie tworzyć profile w języku wyszukiwawczym, inne, nieprecyzyjne, zgłoszenia nastroczały duże trudności. Odbija się to później przy wyszukiwaniu informacji przez maszynę cyfrową. Profil szeroki lub nieprecyzyjnie opracowany w efekcie przynosi zbyt obszerną informację sięgającą kilkudziesięciu lub na-

¹ Dotychczas nie ma precyzyjnej nazwy dla specjalisty opracowującego profile. Chyba najbardziej poprawną formą byłaby nazwa „profilista” analogicznie jak „kodysta”.

wet kilkuset opisów, wskutek czego obejmuje także problemy peryferyjne lub całkowicie nie związane z tematem i tym samym nieprzydatne dla użytkownika. Natomiast temat opracowany zbyt wąsko daje odpowiedzi zerowe² lub bardzo zawężone.

W procesie wyszukiwania maszyna cyfrowa korzysta z dwóch zbiorów, a mianowicie: z taśmy *Chemical Abstracts* z opisami bibliograficznymi i zbioru profilów.

Pierwszą czynnością maszyny cyfrowej jest wybranie z taśmy magnetycznej odpowiednich informacji dla założonych profilów i „zapisanie” tych informacji w języku maszynowym na dysku. Przy taśmach magnetycznych zawierających na jednym krążku około 8000 informacji i przy 1000 profilów, na które maszyna cyfrowa wybiera około 7000 odpowiedzi, operacja taka trwa około 6 godzin. Drugą czynnością komputera jest wybranie z dysku i wydrukowanie na papierze zawartych tam informacji. Ta druga operacja przy użyciu maszyny cyfrowej typu IBM 360/50 trwa około 4 godzin. W sumie opracowanie jednego krążka taśmy magnetycznej łącznie z gotowym wydrukiem trwa około 10 godzin³. Pozornie wydawałoby się, że koszty ponoszone przy komputerowym systemie wyszukiwania informacji są olbrzymie i przerastają wielokrotnie koszty tradycyjnego wyszukiwania. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę fakt, że przy komputerowym wyszukiwaniu użytkownicy otrzymują szybką i pełną informację na interesujące ich tematy, nie tracą czasu na tradycyjne wyszukiwanie, koszty ponoszone przy pracy komputera okażą się opłacalne.

Ponadto przy upowszechnieniu komputerowego systemu wyszukiwania informacji chemicznych można by zmniejszyć liczbę prenumerowanych egzemplarzy kosztownego wydawnictwa *Chemical Abstracts*, co mogłoby dać duże oszczędności.

Powracając do użytkowników i współpracy z nimi trzeba podkreślić, że konieczne będzie przełamanie przyzwyczajenia do korzystania z tradycyjnej informacji zawartej w drukowanej wersji *Chemical Abstracts* i wytworzenie nawyków korzystania przede wszystkim z informacji komputerowej. Zresztą szybka i pełna informacja komputerowa nie wyklucza możliwości i potrzeby korzystania z analiz dokumentacyjnych w tradycyjnej wersji *Chemical Abstracts* czy z pełnych dokumentów prymarnych. Informacja komputerowa jest bowiem wyjściem i początkiem działalności, a nie jej efektem końcowym.

W tradycyjnej wersji *Chemical Abstracts* informacja naukowa obok opisu bibliograficznego zawarta jest w analizie dokumentacyjnej w po-

² Niektórym pracownikom naukowym zależy na uzyskaniu odpowiedzi zerowych. Świadczy to bowiem, że dany temat jeszcze nie jest opracowany i badania nad nim mają charakter pionierski.

³ Jedna godzina pracy komputera typu IBM 360/50 kosztuje 3000 zł.

staci syntaktycznej. Natomiast informacja naukowa wyszukana przez komputer z taśmy magnetycznej obok rozbudowanego formalnego opisu bibliograficznego zawiera słowa kluczowe, które są skróconym odpowiednikiem opisu tradycyjnego.

Komputerowy wydruk oparty na opracowanym profilu dzięki słowom kluczowym ma szerszy zakres informacji od opisu bibliograficznego, ale nieco węższy w stosunku do syntaktycznego abstraktu. Nie zawsze więc fachowca prowadzącego prace badawcze zadowolony w pełni informacja zawarta w wydruku komputerowym. Będzie on chciał sięgnąć również do analizy dokumentacyjnej w *Chemical Abstracts* albo do pełnego tekstu dokumentu prymarnego. Analizę będzie mógł użytkownik otrzymać albo w swoim macierzystym zakładzie pracy, jeśli będzie on posiadał wydawnictwo *Chemical Abstracts*, albo kserokopię dostarczy mu Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Podobnie będzie się przedstawiała sprawa, jeśli użytkownik zażąda pełnego tekstu dokumentu prymarnego. W innych przypadkach kserokopię pełnego tekstu dokumentu prymarnego użytkownik będzie mógł otrzymać za pośrednictwem Ośrodka Informacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk.

Komputerowy system wyszukiwania informacji chemicznej spełni swoją rolę, jeśli będzie powszechny, obejmie cały kraj oraz będzie działał sprawnie i bez zakłóceń. Sprawna działalność systemu uzależniona jest nie tylko od prawidłowej organizacji pracy Ośrodka Informacji Chemicznej, ale przede wszystkim od możliwości dostępu do maszyny cyfrowej. Jak dotychczas, problem ten przedstawia się nie najlepiej. Maszyny cyfrowych, na których można realizować system, jest stosunkowo mało i są one ponad normę przeciążone. Poprawa na tym odcinku powinna nastąpić po wprowadzeniu w Polsce jednolitego systemu komputerowego opartego na maszynach cyfrowych typu „Riad”, na których będzie można bez trudności realizować system komputerowego wyszukiwania informacji chemicznej na podstawie serwisu *Chemical Abstracts Condensates*.

EDWARD DOMAŃSKI

COMPUTERIZED SYSTEM OF CHEMICAL INFORMATION RETRIEVAL AT THE MAIN LIBRARY OF WARSAW TECHNICAL UNIVERSITY

Chemistry is one of the most rapidly developing branches of the modern science. The development of chemical sciences is accompanied by the quick development of scientific information. In October 1974 at the initiative of Chemical Sciences Committee of Polish Academy of Sciences the agreement on common exploitation of computer-readable tapes was signed by Minister of Chemical Industry, Minister of Science, Higher Education and Technology and Scientific Secretary of Polish Academy of Sciences. The utilization of the *Chemical Abstracts Condensates* tapes has been considered to be the first step in execution of the task. The Main Library of the Technical University of Warsaw which cooperates with

ZETO/ZOWAR (Warsaw Computer Center) was charged with realizing this enterprise. While searching for information, the computer uses two collections: the Chemical Abstracts tapes constitute one of them, the collection of profiles is the other one. Having magnetic tapes containing 8000 bibliographic descriptions and 1000 questions, the computer selects about 7000 answers within 6 hours.

In spite of the costs which only seem to be high, the selective dissemination of information made by a readable computer is by all means profitable. Traditionally the scientific information is contained in bibliographic descriptions as well as in documentary analyses in syntactic form which in computer readable tapes are replaced by key-words. Answers printed by computer may not always satisfy the needs of users. They will often have to search for a full version contained in primary documents.

KRYSTYNA RAMLAU-KLEKOWSKA

UWAGI NA TEMAT KATALOGOWANIA SCENTRALIZOWANEGO

Problemy katalogowania scentralizowanego nie były niemal zupełnie dyskutowane w polskim powojennym piśmiennictwie fachowym¹, choć bibliotekarze wypowiadali się na ten temat (często z dużym temperamentem) na konferencjach, spotkaniach i seminariach. Artykuł Z. Daszkowskiego² przerwał to pozorne milczenie, poruszył problem niesłychanie palący i nabrzmiały. Zanim posypią się liczne — jak sądzę — wypowiedzi w tej sprawie, warto ją może naświetlić jeszcze z kilku innych punktów widzenia i poinformować o pewnych faktach istotnych dla sytuacji w Polsce.

Niepodważalnie słuszne rozważania na temat walorów scentralizowanego katalogowania snuje świat bibliotekarski już niemal 100 lat. W ciągu tego czasu udało się ludziom rozwiązać różne problemy techniczne, społeczne, biologiczne itp., których realizacja wydawała się przed wiekiem niemożliwa. Cóż więc za pech prześladowuje skromną ideę katalogowania scentralizowanego, na pozór prostą i oczywistą? Sedno tej zagadki mieści się chyba w tym, że problem rozpatrywany jest na forum publicznym zwykle generalnie z pominięciem szczegółów wykonania. Tymczasem szczegóły te okazują się najeżone nie rozpoznanymi przez dyskutujących i tym groźniejszymi trudnościami.

Próby realizacji zasady jednorazowego opracowania katalogowego lub bibliograficznego każdego dokumentu³ w celu wielokrotnego wykorzystywania jego opisu podejmowano w różnych krajach na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Najpowszechniejsze, do dziś podtrzymywane koncepcje polegają na centralnym opracowaniu, druku i rozsyłaniu kart

¹ W latach 1947-1948 ukazały się na ten temat pierwsze po wojnie artykuły: E. Widerszalo wa: Szanujmy pracę specjalistów, *Bibliotekarz* 1947 R. 14 nr 1/2 s. 34; Cz. Gutry: W sprawie kart katalogowych z drukowanymi zapisami bibliograficznymi, *Bibliotekarz* 1948 R. 15 nr 8/9 s. 141-143. W 1948 r. Państwowy Instytut Książki w Łodzi opublikował w Komunikacie nr 13 projekt katalogowania scentralizowanego pt. Karty z opisem bibliograficznym dołączane do wydawnictw.

² Z. Daszkowski: Katalogowanie książek w toku procesu publikacyjnego, *Prz. bibliot.* 1975 R. 43 z. 2 s. 153-161.

³ W tym przypadku chodzi przede wszystkim o druki.

katalogowych⁴, co można by nazwać systemem kartkowym. Różnorodność rozwiązań w sposobie opracowywania kart, organizacji produkcji i kolportażu, ich przeznaczenia dla różnych typów bibliotek itp. jest bardzo bogata, a opracowane na ten temat przez R. S. Giljarewskiego i opublikowane w 1969 r. przez UNESCO studium dostarcza ciekawych przykładów, budząc równocześnie nieźbyt optymistyczne refleksje⁵. Jest bowiem rzeczą powszechnie wiadomą i słusznie podkreśloną w artykule Z. Daszkowskiego, że wszystkie te, niekiedy bardzo pomysłowo skonstruowane systemy nie dały dotąd zadowalających rezultatów. Gniew bibliotekarzy-praktyków skierowany przeciwko instytucjom odpowiedzialnym za koordynację i organizację pracy bibliotek (a więc bibliotekom narodowym i centralnym bibliotekom państwowym, resortom, stowarzyszeniom bibliotekarzy itp.) przybrał charakter międzynarodowy. Kiedy się czyta wystąpienie bibliotekarza amerykańskiego J. L. Wheelera opublikowane w 1971 r.⁶, trudno wprost uwierzyć, że autor tych gorzkich, niecierpliwych słów na temat mankamentów katalogowania scentralizowanego w Stanach Zjednoczonych jest człowiekiem z drugiej półkuli, reprezentantem kraju o odmiennym od naszego ustroju, innych drogach, kierunkach i stopniu rozwoju, a nie kolegą z biblioteki sąsiedniego miasta mówiącym o naszych polskich sprawach.

Generalnym zarzutem stawianym systemom kartkowym był i jest, zgodnie z twierdzeniem Z. Daszkowskiego, brak synchronizacji wpływu książki i karty do biblioteki, przy czym książka wyprzedza zwykle kartę. Warto podkreślić, że utrudnienia, jakie powstają w związku z tym w procesie włączania książki do księgozbioru, utrzymują się także, jeśli karta wyprzedza książkę. W obu przypadkach zachodzi konieczność prowadzenia odpowiednich kartotek, wielokrotnego ich sprawdzania, segregowania, czasochłonnego manipulowania kartami i książkami.

W wielu systemach nie daje się osiągnąć zgodności pomiędzy tytułami napływających książek i kart; w wielu — znaczne rozbieżności powstają pomiędzy liczbą nadesłanych kart a potrzebami biblioteki.

W tej sytuacji główne żądanie bibliotekarzy sformułowane zostało jako hasło „karta z książką”. Najaktywniej domagają się jego urzeczywistnienia bibliotekarze bibliotek publicznych, które rozporządzają kadrą pracowników mniej wyspecjalizowanych w zakresie opisu katalogowego. Jednakże w realizacji zasady „karta z książką” może kryć się dla tych bibliotek pewne niebezpieczeństwo: w krajach, gdzie istnieją tzw. kolek-

⁴ W Polsce karty centralnie drukowane rejestracyjne zaczęła wydawać Biblioteka Narodowa w 1951 r.; od 1954 r. wydaje ona także karty adnotowane dla potrzeb sieci bibliotek publicznych. Obecnie roczna produkcja obu typów kart wynosi przeszło 17 000 000 sztuk.

⁵ R. S. Giljarewskij: „International distribution of catalogue cards. Present situation and future prospects, Paris 1969.

⁶ J. L. Wheeler: „Why we must have cataloging in publication. *Libr. Resources* 1971 Vol. 15 nr 1 s. 6-12.

tory biblioteczne centralnie zakupujące książki dla bibliotek publicznych, udało się niekiedy łączyć kartę z książką (Węgry, NRD, niektóre republiki ZSRR), przeważnie jednak powodowało to opóźnienie wpływu nowości do bibliotek. Książka czeka bowiem często w kolektorze na kartę, która zgodnie z ogólną prawidłowością spóźnia się i tutaj. Sukces jest więc tylko pozorny, a powszechność klęski katalogowania scentralizowanego opartego na tradycyjnej metodzie katalogowania książki po jej wydaniu spowodowała nawrót do pierwotnych koncepcji katalogowania książek przed ich opublikowaniem. Zasada opracowywania opisu książki przed jej ostatecznym wydrukowaniem i wyposażania każdego egzemplarza bądź w gotową makietę karty (ZSRR), bądź w informacje ułatwiające pracę katalogującemu (St. Zjedn.) jest wysoce atrakcyjna. W literaturze oba systemy zyskują uznanie i pochwały, jednakże nie szczędzi im się też słów krytyki⁷. Niezależnie bowiem od tego, czy katalogowanie scentralizowane przyjmie formę kart, czy nadruków na egzemplarzach książek, muszą być spełnione cztery zasadnicze warunki:

1) Ustalenie takiego momentu katalogowania książki, w którym można już dokonać jej wiernego opisu formalnego i treściowego, a jest jeszcze szansa na wydrukowanie i upowszechnienie opisu równocześnie z samą publikacją.

2) Sprostanie wysokim wymaganiom stawianym karcie katalogowej, która — trwale reprezentując książkę w katalogu — musi być maksymalnie wolna od błędów, podporządkowana jednolitym (i jednolicie interpretowanym) przepisom.

3) Pokonanie trudności związanych z dystrybucją i reprodukcją opisów, które mogą być wykorzystane w bibliotekach tylko w formie kart o określonym rygorystycznie, jednolitym kształcie, ale w liczbie zależnej zarówno od typu dzieła, jak i od specyfiki biblioteki.

4) Zaspokojenie rozbieżnych potrzeb różnych użytkowników katalogowania scentralizowanego: bibliotek — od wiejskich i szkolnych do naukowych i specjalistycznych, księgarzy, służby inte itp.

W obecnym systemie amerykańskim (cataloging in publication) w odróżnieniu od poprzedniego (cataloging in source) moment katalogowania publikacji nie odgrywa istotnej roli, ponieważ w książce nie drukuje się gotowej karty a jedynie jej elementy przeznaczone do wykorzystania przez katalogującego. Ten sposób pokonania pierwszej trudności pozbawia jednak bibliotekarzy upragnionej możliwości sprowadzenia funkcji opracowywania książki do mechanicznego powielenia makiety jej opisu i włączenia karty (kart) do katalogu.

⁷ T. Borisenko: GOST dolžen vypolnjat'sja. *Bibliotekar'* 1971 nr 9 s. 58-60; D. Zak, S. Ivanova: Pravil'no, nužno po-drugomu. *Bibliotekar'* 1970 nr 7 s. 58-60; H. W. Wingate: Cataloging-in-publication. Problems and prospects. *Libr. Resources* 1972 Vol. 16 nr 4 s. 423-432.

W systemie radzieckim wzór karty w ostatecznym, doskonałym kształcie musi być przygotowany, zanim książka zejdzie z maszyny drukarskiej. Nie jest to sprawa łatwa. Zmian w szczegółach wydawniczych wprowadzanych w ostatnich fazach procesu publikacyjnego jest wbrew pozorom dużo, a makieta karty też podlega temu procesowi i musi być przygotowana z pewnym wyprzedzeniem. Dla osiągnięcia tego wyprzedzenia zlokalizowano w Związku Radzieckim katalogowanie nowości w ramach macierzystej instytucji wydawniczej, co zapewnia większą elastyczność w dostosowywaniu terminów sporządzania makiety do rytmu produkcji. Opracowywanie makiety ma się jednak odbywać także przy konsultacji bibliotek.

Druga trudność, łącząca się z jakością merytoryczną usług katalogowania scentralizowanego, jest szczególnie drażliwa. W Stanach Zjednoczonych pozostawiono całą sprawę w rękach jednej, odpowiedzialnej i wyspecjalizowanej, cieszącej się autorytetem instytucji — Biblioteki Kongresu. Czy jest ona nieomylna? Zapewne nie. Jednakże rozdzielenie funkcji katalogowania scentralizowanego między poszczególne instytucje wydawnicze, przyjęte w wariacie radzieckim, tym bardziej musi budzić niepokój. Wprawdzie zachowana została zasada jednorazowego opisu dla jego wielokrotnego wykorzystywania, ale opis ten nie gwarantuje ani poprawności, ani jednolitości. Na błędy w makietach, utrudniające lub uniemożliwiające ich wykorzystywanie w katalogach, zwracają uwagę bibliotekarze radzieccy, usiłując zresztą przeciwdziałać temu stanowi rzeczy. Jest dość charakterystyczne, że R. S. Giljarewski w konkluzji swego studium porównawczego⁸ preferuje katalogowanie scentralizowane ulokowane w jednym ośrodku bibliograficznym lub w wielkiej bibliotece.

Przeszkoda trzecia, wiążąca się ze sposobem wykorzystania centralnie opracowanego opisu zawartego w książce i odpowiednim przystosowaniem go do użytku, nie została w ogóle przełamana w systemie amerykańskim, gdzie kartę trzeba w każdym przypadku sporządzić osobno. Radziecki sposób realizacji idei bliższy jest pod tym względem życzeniom bibliotekarzy. Zakłada się w nim jednak: a) istnienie w bibliotekach powszechnej możliwości zmechanizowanego powielania makiet, b) zachowanie ściśle ustalonych parametrów formalnych makiety, bez względu na format publikacji, wymiary kolumny druku, istnienie wakatów itp. Możliwe jest oczywiście proporcjonalne zmniejszanie makiety, utrudnia to jednak dodatkowo i jej umieszczenie w książce, i sporządzanie odbitek na kartach.

I wreszcie ostatni dylemat — komu ma służyć katalogowanie scen-

⁸ R. S. Giljarewskij: *International distribution...* s. 40. (Zob. przyp. 5).

tralizowane? System radziecki nastawiony jest wyłącznie na potrzeby bibliotek publicznych, co daje mu prawo przyjmowania bardziej szczegółowych i specyficznych ustaleń (np. wprowadzenie określonego typu adnotacji). Ostrożny uniwersalizm systemu cataloging in publication nie gwarantuje wszechstronnych rozwiązań, jest jednak na tyle elastyczny, że może być wykorzystywany przez różnych użytkowników.

Projekt wprowadzenia w Polsce katalogowania scentralizowanego przy zastosowaniu metody katalogowania w toku procesu publikacyjnego są jeszcze w stadium dyskusji, lecz już na poziomie konkretnych sformułowań. Przygotowywany jest projekt odpowiedniego zarządzenia. Przeważa koncepcja zbliżona do radzieckiej, tj. drukowanie na książkach gotowych makiet karty opracowywanych w instytucjach wydawniczych. Pokonanie omawianych wyżej trudności tego przedsięwzięcia nie będzie u nas, rzecz jasna, łatwiejsze niż gdzie indziej. W warunkach dużego obciążenia bazy poligraficznej szczególnie niewskazane są wszelkie zakłócenia procesu druku, toteż już samo uchwycenie właściwego momentu dla sporządzenia poprawnego opisu i dołączenia do materiału będącego w toku produkcji (często w innym mieście, nieraz na innym krańcu Polski) musi być przez instytucje wydawnicze przemyślane i realizowane z dużą dyscypliną. Dla ułatwienia przewiduje się, że makiety nie będą zawierały opisu zewnętrznego książki.

Znaczna liczba makiet kart umieszczanych na polskich książkach będzie musiała być w naszych bibliotekach przepisywana na maszynie (i to często wielokrotnie), a nie odbijana sposobem fotograficznym. Wprawdzie uwolni to bibliotekarzy od pewnej dozy wysiłku umysłowego (oby nie na tyle, żeby przestali spostrzegać błędy na makietach), nie przysporzy im jednak czasu ani nie zracjonalizuje pracy w stopniu odpowiadającym trudom organizacyjnym i kosztom ponoszonym przy sporządzaniu makiety w instytucjach wydawniczych, tym bardziej że dla wielu łatwych w katalogowaniu publikacji przepisywanie z makiety danych identyfikujących książkę będzie się praktycznie równać kopiowaniu strony tytułowej samej książki. Wydaje się więc konieczne dążenie do jak najszybszego wyposażenia bibliotek w sprzęt potrzebny do reprodukcji i powielania makiet lub do organizowania centrali regionalnych powielających karty — inaczej założona koncepcja nie da zadowalających rezultatów.

Nie uniknie się zapewne licznych i poważnych błędów w makietach kart drukowanych w książkach, co wykazują zarówno doświadczenia obce, jak i rodzimy eksperyment podjęty dwa lata temu przez Wydawnictwo MON i dotychczas kontynuowany. Są jednak sposoby, aby próbować zaradzić temu złu od początku. Nikt nie wątpi w dobrą wolę wydawców, którym i znane są zasady dobrej roboty, i nieobca współpraca

z bibliotekarzami oraz troska o sprawy kultury. Redaktorów można więc przeszkolić i wyposażyć w odpowiednie instrukcje, można także próbować organizować w instytucjach wydawniczych ośrodki bibliograficzne i zatrudniać w nich wykwalifikowanych bibliotekarzy lub bibliografów. Wiadomo jednak, że nawet dla najlepiej wyszkolonego redaktora szczegóły opracowania katalogowego a nawet klasyfikacji rzeczowej (choć tu jego udział jest szczególnie cenny) nie będą sprawą dostatecznie ważną, ponieważ nie on będzie ponosił skutki chybionych decyzji w opisie książki. Fakt, że nie ma w tej chwili u nas podstaw dobrego szkolenia wydawców (brak nowej instrukcji katalogowania i odpowiadającej jej normy opisu bibliograficznego, brak słownika tematów przedmiotowych) jest sytuacją przejściową, ale już fluktuacja kadr redakcyjnych przeszkolonych w zasadach katalogowania może zagrozić przedsięwzięciu. Pomijając możliwość powstawania oczywistych błędów, niebezpieczeństwo polega także na różnej interpretacji przepisów bibliograficznych lub katalogowych, co w skali krajowej może prowadzić do rażących niekonsekwencji w katalogach i do daleko idących rozbieżności pomiędzy opisami wydrukowanymi w książce a odpowiednimi opisami na przykład w bibliografii narodowej.

Rozbieżności interpretacyjne będą powstawały nie tylko w różnych instytucjach wydawniczych, ale także w tej samej instytucji, jeżeli nie zorganizuje ona odpowiedniego warsztatu bibliograficznego (księgozbiór podręczny, bibliografie, kartoteki ustaleń itp.) Jednakże w Polsce istnieje tylko kilka instytucji wydawniczych wydających więcej niż jedną książkę dziennie, czy więc dużo znajdzie się takich, które będą sobie mogły pozwolić na dobrze wyposażoną komórkę bibliograficzną? Korzystanie z konsultacji wielkich bibliotek jest oczywiście możliwe i przewidziane, ale wtedy grożą inne niebezpieczeństwa: opóźnienia i utrudnienia spowodowane przesyłaniem materiałów redakcyjnych do bibliotek. Stosunkowo najłatwiej można by podjąć próbę współpracy pomiędzy monotematycznymi wydawnictwami (PZWL, PWRiL) i odpowiednimi bibliotekami specjalnymi (Główna Biblioteka Lekarska, Centralna Biblioteka Rolnicza). Nie rozwiązuje to jednak problemu, jakie bowiem biblioteki uznać za szczególnie kompetentne do udzielania wskazówek na przykład Ludowej Spółdzielni Wydawniczej, Wydawnictwu MON czy innym instytucjom o bardzo zróżnicowanym profilu produkcji? Nawiazywanie kontaktów z wieloma partnerami nie może dać dobrych rezultatów organizacyjnych.

Analizie eksperymentu Wydawnictwa MON można by poświęcić osobny artykuł. Słuszne jest twierdzenie Z. Daszkowskiego, że błędy w opisach umieszczanych na makietach kart w MON-owskich książkach dotyczą najczęściej opisu zewnętrznego. Nie są to jednak uchybienia prze-

ciwko przepisom katalogowania ani groźne, ani warte specjalnej uwagi. Gorzej, że wzorce kart katalogowych roją się od pomyłek w sformułowaniu hasła, pomijane są lub na przemian uwzględniane różne elementy opisu (podtytuły, nazwy współpracowników, oznaczenia kolejności wydania, nazwy serii i instytucji sprawczych), zdarzają się rozbieżności w roku wydania w stosunku do strony tytułowej lub metryki publikacji, nie mówiąc już o błędnym stosowaniu symboli klasyfikacji dziesiętnej. Przystudiowanie trudności, z jakimi boryka się w zakresie katalogowania pozostawiona sama sobie instytucja wydawnicza, może dostarczyć cennego materiału dla opracowania programu przyszłego szkolenia wydawców.

Najtrudniej krystalizuje się w toku dyskusji ustalenie adresata makiet kart w polskim systemie, a więc i określenie typów publikacji objętych obowiązkiem katalogowania scentralizowanego w instytucjach wydawniczych. Postulaty zgłaszane w tej sprawie są tak różne i tak rozbieżne, że trudno je sprowadzić do wspólnego mianownika. Biblioteki niższych szczebli pragną mieć makiety o opisie pozbawionym szczegółów, ale z adnotacją i klasyfikacją dziesiętną odpowiadającą ich potrzebom (a nie zawsze dającą się wyprowadzić z symboli rozbudowanych). Biblioteki specjalne, naukowe, wielkomijskie itp. rezygnują z adnotacji na rzecz szczegółów identyfikacyjnych; dla potrzeb służb inte ważne są analizy dokumentacyjne; o niektóre informacje dopominają się tylko księgarze. Wystarczy uświadomić sobie, jak różne zasady stosują biblioteki, w stosunku na przykład do formy nazwy autora (transkrypcja lub transliteracja), do hasła korporatywnego, opisu dzieła wielotomowego itp., żeby zdać sobie sprawę z trudności opracowania makiety uniwersalnej. Być może, nowa instrukcja katalogowania oparta na międzynarodowych ustaleniach ISBD(M) rzecz całą uprości.

Istnieje jeszcze inny — międzynarodowy — aspekt zagadnienia katalogowania scentralizowanego. Zgodnie z realizowanymi obecnie przez wiele krajów w stosunku do Biblioteki Kongresu usługami w zakresie katalogowania kooperatywnego (shared cataloging) i zgodnie z praktyką innych wielkich bibliotek, a przede wszystkim zgodnie z koncepcją Uniwersalnej Rejestracji Bibliograficznej⁹, podstawową rolę w zakresie katalogowania piśmiennictwa a także informowania o nim ma i mieć powinna bieżąca bibliografia narodowa kraju, w którym dane publikacje zostały wydane. Rozbieżności między bibliografią narodową a makietami opisów umieszczanymi w książkach nie są więc wskazane. Katalogowanie scentralizowane nie powinno toczyć się torem od bibliografii naro-

⁹ F. G. Kaltwasser: Universal bibliographical control (UBC). *UNESCO Bull. Libr.* 1971 Vol. 25 nr 5 s. 252-259.

dowej niezależnym, tym bardziej że szansa na automatyzowanie bibliografii narodowych daje tu szczególnie atrakcyjne możliwości. Dotyczą one zwłaszcza przełamania trudności omawianej ostatnio, tj. zaspokajania różnorodnych żądań bibliotek, ponieważ z jednorazowo wykonanego i zapisanego na taśmie magnetycznej, maksymalnie pełnego opisu można uzyskiwać jego wersje w różnych, z góry zaprogramowanych wariantach. Oznaczałoby to jednak powrót do systemu kartkowego, może tylko niekoniecznie o scentralizowanej dystrybucji.

Czy system ten nie ma przyszłości? Wydaje się, że ma — właśnie w związku z perspektywami, jakie niesie ze sobą automatyzacja. Wymaga to jednak szeregu posunięć usprawniających. Przede wszystkim dopływ nowości do centrali opracowującej bieżącą bibliografię narodową musi być oparty na udoskonalonych zasadach. Doświadczenia osiągnięte w związku z różnymi formami katalogowania w toku procesu publikacyjnego trzeba wykorzystać dla ustalenia momentu, w jakim materiał powinien być przedstawiony centrali bibliograficznej przez wydawców dla sporządzenia opisu. Niektóre jego podstawowe elementy należałoby umieszczać od razu w publikacji, podobnie jak to ma miejsce w systemie cataloging in publication. Ostateczna wersja opisu przeznaczona i do rejestracji prymaryjnej, i do sporządzania odpowiednich kart katalogowych wymagać będzie zapewne weryfikacji z gotową publikacją. Nowe zarządzenie o egzemplarzu obowiązkowym musi uwzględnić fakt, że absurdem byłoby kosztowne automatyzowanie procesów bibliograficzno-informacyjnych w stosunku do dokumentów spóźnionych w rejestracji — na skutek opieszałości drukarni lub wydawców — o całe tygodnie, jeżeli nie miesiące.

W stosunku do handlowej produkcji wydawniczej duże nadzieje można wiązać z pracą opartą na egzemplarzach sygnałnych, które w Polsce wyprzedzają obecnie wejście książki na rynek o około 6 tygodni. W latach 1958-1974 Biblioteka Narodowa otrzymywała (niepełny wprawdzie) egzemplarz sygnałny, który zdecydowanie usprawniał zarówno rejestrację książek w *Przewodniku Bibliograficznym*, jak i realizację dotychczasowego, niezbyt doskonałego systemu produkcji centralnie drukowanych kart katalogowych. Utrata egzemplarza sygnałnego zaznacza się niekorzystnie na terminowości prac bibliograficznych.

Zsynchronizowanie momentu przystąpienia do rozpowszechniania książki (księgarnie, inne drogi kolportażu) z momentem opublikowania i rozprowadzenia jej karty zawierającej opis przejęty z bibliografii narodowej (ewentualnie odpowiednio zredagowany) wydaje się rozwiązaniem najwłaściwszym. Wydruk z maszyny, możliwość operowania taśmami z zapisem magnetycznym dają w przyszłości gwarancję znacznego

przyspieszenia dziś jeszcze ciągle powolnych, bo tradycyjnych procesów produkcyjnych. Zanim to jednak nastąpi, wydaje się, iż prawidłowe i słuszne jest (niezależnie od wszelkich możliwych eksperymentów) wiązanie katalogowania scentralizowanego z procesami rejestracji w bieżącej bibliografii narodowej, usprawniania i przyspieszania tych procesów.

W roku 1974 Biblioteka Narodowa opracowała projekt reformy katalogowania scentralizowanego, oparty m. in. na zasadzie powiązania produkcji kart z bibliografią narodową (druk ze składu *Przewodnika Bibliograficznego*) oraz na synchronizacji terminu ich kolportażu z terminem dopływu książek na rynek księgarski. Próba realizacji projektu może być podjęta jedynie po usprawnieniu napływu nowości wydawniczych do Biblioteki Narodowej, co jest warunkiem sine qua non przeprowadzenia reformy zgodnie z jej założeniami.

Nie zanosi się na szybką i dosłowną realizację idei „karta z książką”, nawet w niedalekim automatyzowanym świecie. Można się tylko pocieszać, że żaden z dwóch przedstawionych przez Z. Daszkowskiego systemów — ani radziecki ani amerykański — choć oba są nacechowane optymizmem realizatorów, także nie urzeczywistnia w pełni tego hasła. Jednakże katalogowanie w toku procesu produkcyjnego, zastosowanie taśm magnetycznych oraz próby synchronizacji rejestracji prymarnej nowości wydawniczych z ich rozpowszechnianiem, a wreszcie dodatkowe powiązania między książką a katalogiem i bibliografią, jakie da międzynarodowy znormalizowany numer książki (ISBN) — to niewątpliwe kroki na drodze do realizacji jednego z największych i najtrudniejszych do urzeczywistnienia marzeń bibliotekarzy.

KRYSTYNA RAMLAU-KLEKOWSKA:

COMMENTARY ON THE CENTRALIZED CATALOGUING

If centralized cataloguing has not been a great success as yet, it is partly due to the insufficient knowledge of difficulties which accompany its realization. To achieve success, four conditions must be satisfied, no matter which form of centralized cataloguing has been used: ready made cards or pattern entries printed in books themselves:

1. the proper moment must be determined where a book can be already correctly catalogued, and the entries can still be printed and distributed together with the copies of the book;
2. the catalogue card must be up to standard in every way;
3. difficulties connected with distribution and reproduction of entries must be overcome;
4. discrepant needs of different users of centralized cataloguing must be attended to.

The American and Soviet experiments in cataloguing in publication partly meet those requirements. In Poland an attempt has been made at the Publishing House of the Ministry of National Defense, and also there are formulated principles

of a system related to the one used in the Soviet Union (pattern cards made up in publishing institutions, are printed inside all copies of edited books). The enterprise is not easy one, and meets with fully justified obstacles. The centralized cataloguing should be more closely connected with the registration of publications in the national bibliography, especially on account of new prospects opened by automation. Owing to magnetic tapes it will be possible to print different variants of entries. The principle of repeated use of an only once made entry, so important from international viewpoint, will be maintained. It is necessary to utilize experiences acquired hitherto from cooperation between publishing institutions and libraries in works on cataloguing in publication.

DZIAŁALNOŚĆ PAŃSTWOWEJ RADY BIBLIOTECZNEJ W LATACH 1973-1974

W minionych dwóch latach Państwowa Rada Biblioteczna — jako organ opiniodawczy i doradczy ministra kultury i sztuki w sprawach bibliotek — podjęła szereg działań mających na celu unowocześnienie i usprawnienie działalności bibliotecznej oraz podniesienie poziomu wykształcenia zawodowego bibliotekarzy i zwiększenie rangi zawodu.

W skład Rady wchodzi obecnie dwudziestu sześciu członków reprezentujących instytucje i organizacje centralne. Każdy członek Rady pracuje co najmniej w jednej z czterech sekcji, a mianowicie: ds. Zbiorów Bibliotecznych (przewodnicząca prof. dr hab. Maria Dembowska), ds. Informacji, Dokumentacji i Bibliografii (przewodniczący mgr inż. Mieczysław Derentowicz), ds. Upowszechniania Czytelnictwa (przewodniczący mgr Franciszek Łozowski), ds. Kształcenia i Doskonalenia Pracowników Bibliotek (przewodniczący mgr Janusz Stęperski).

W październiku 1973 r. nastąpiła zmiana na stanowisku sekretarza Rady. W związku z przejściem na emeryturę mgr Ewy Pawlikowskiej, wieloletniego sekretarza Rady, obowiązki te przejął dr Edward Paliński, powołany z dniem 1 października 1973 r. na stanowisko wicedyrektora Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

W listopadzie i grudniu 1973 r. Rada skoncentrowała swoją uwagę na *Raporcie o stanie bibliotek w Polsce* opracowanym przez zespół ekspertów w Bibliotece Narodowej. Należy przypomnieć, że inicjatywę opracowania Raportu podjęła dyrekcja Biblioteki Narodowej na początku 1971 r. W pracach nad ostatecznym tekstem tego dokumentu bardzo aktywnie uczestniczyli członkowie Rady. Pierwsza dyskusja nad Raportem odbyła się 15 listopada 1973 r. na posiedzeniu plenarnym Rady. Zespołowi opracowującemu Raport zalecono uwzględnienie w pracach nad ostateczną wersją dokumentu uwag zgłoszonych na tym posiedzeniu, jak również materiałów, które napłynęły z innych resortów. Jednocześnie postanowiono, że prace nad Raportem należy zakończyć do 31 grudnia 1973 r. Ponownie Raport był przedmiotem dyskusji na posiedzeniu Prezydium Rady w grudniu tegoż roku. Został on wówczas przyjęty jako dokument określający sytuację organizacyjną, w jakiej działają biblioteki wchodzące w skład ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, dający zarazem podstawę do opracowania wszechstronnego programu rozwoju bibliotek polskich. Postulowano, aby wnioski zawarte w końcowej części Raportu służyły resortom do podejmowania decyzji organizacyjnych w najbliższej przyszłości.

Rok 1974 w działalności Rady był okresem intensywnej pracy, którą charakteryzowały systematyczność, wyrażająca się m. in. w terminowym odbywaniu posiedzeń i przygotowywaniu materiałów, oraz aktualność prac, tzn. opiniowanie wszystkich przygotowywanych dokumentów na etapie ich opracowywania, a nie jak dotąd po ich wydaniu, i przestrzeganie zasad regulaminu Rady przy doborze tematów, głównie w pracach sekcji.

W roku ubiegłym Rada zajmowała się następującymi problemami:

1) specjalizacja bibliotek — w tej sprawie doprowadzono do ukazania się zarządzenia nr 271 ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki oraz sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 14 grudnia 1974 r. w sprawie powołania organu wykonawczego do spraw specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych;

2) rola środków masowego przekazu w upowszechnianiu książki i czytelnictwa — na zlecenie Rady przeprowadzono szczegółową analizę wszystkich radiowych i telewizyjnych audycji w ciągu roku i wnioski przekazano do wykorzystania Instytutowi Książki i Czytelnictwa oraz innym zainteresowanym instytucjom;

3) założenia programowe kształcenia bibliotekarzy — doprowadzono do opracowania w Ministerstwie Kultury i Sztuki we współpracy z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki programu kształcenia i doskonalenia pracowników bibliotek w latach 1975-1980. Program został zaakceptowany na posiedzeniu Prezydium Kolegium Ministerstwa Kultury i Sztuki dnia 9 grudnia 1974 r. Należy podkreślić, iż dzięki staraniom Rady w ostatnich dwu latach uzyskano duże osiągnięcia w zakresie rozwoju szkolnictwa zawodowego policealnego i studiów wyższych oraz różnych form dokształcania pracujących bibliotekarzy na studiach zaocznych, kursach kwalifikacyjnych i studiach podyplomowych;

4) sprawa organizacji importu wydawnictw zagranicznych (pula dewizowa, zasady rozdziału środków, formy zakupu i rozdzielnik) — wnioski w sprawie usprawnienia organizacji importu wydawnictw zagranicznych przekazano odpowiednim resortom;

5) ocena stopnia realizacji ustawy o bibliotekach w latach 1968-1974 — okazało się, że realizacja ustawy o bibliotekach i wdrażanie aktów wykonawczych odbywało się żywo, nierytmicznie i ulegało naporowi bieżących potrzeb życia. Wnioski w sprawie nowelizacji ustawy o bibliotekach uznano za nieuzasadnione: nie należy szukać remedium na poprawę sytuacji bibliotekarstwa polskiego w podejmowaniu niepotrzebnych zmian w ustawodawstwie. Konieczne jest natomiast dalsze szeroko pojęte realizowanie ustawy oraz podjęcie kompleksowych decyzji organizacyjnych i inwestycyjnych na podstawie długofalowego programu rozwoju bibliotekarstwa.

Ponadto wiele czasu i uwagi w pracach Rady poświęcono sprawie bibliotek składowych oraz egzemplarza obowiązkowego druków i materiałów audiowizualnych.

Można śmiało stwierdzić, że rok 1974 był okresem znacznego ożywienia w działalności Państwowej Rady Bibliotecznej oraz że za przyczyną Rady nastąpił wzrost zainteresowania sprawami bibliotek w Centralnej Radzie Związków Zawodowych, w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej a także w innych instytucjach i organizacjach centralnych.

Edward Paliński

40 SESJA RADY GŁÓWNEJ IFLA

(Waszyngton 17-23 listopada 1974)

Temat kolejnej Sesji Rady Głównej IFLA — „Narodowe i międzynarodowe planowanie bibliotek” — nawiązywał do konferencji zorganizowanej przez UNESCO we wrześniu 1974 r. w Paryżu na temat planowania narodowej infrastruktury dokumentacji, bibliotek i archiwów.

Na Sesję przyjechało liczne grono bibliotekarzy z całego świata. Lista uczestników obejmowała około tysiąca osób z 72 krajów. Polskę reprezentowali autorzy niniejszego sprawozdania. Należy ocenić pozytywnie zjawisko włączania się coraz bardziej do prac IFLA bibliotekarzy z krajów rozwijających się Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej. W Sesji w Waszyngtonie uczestniczyli np. delegaci z Bermudów, Brazylii, Konga, Etiopii, Ghany, Nigerii, Meksyku, Indonezji. Na miejsce obrad gospodarze amerykańscy wybrali nowoczesny hotel Washington Hilton, w którym mieszkali wszyscy uczestnicy Sesji i w którym również toczyły się obrady i pracowało biuro Sesji.

Zgodnie z tradycją, na Sesji waszyngtońskiej przewidziano trzy posiedzenia plenarne. Dwa z nich poświęcono głównej tematyce Sesji, ostatnie — przyjęciu rezolucji poszczególnych komórek Rady oraz wyborom prezesa i wiceprezesów. W czasie Sesji wygłoszono kilka referatów plenarnych i kilkadziesiąt referatów i komunikatów w sekcjach. Jest sprawą zrozumiałą, że dwuosobowa delegacja polska nie była w stanie śledzić całości obrad. Oboje braliśmy udział w obradach plenarnych. I. Morsztynkiewiczowa uczestniczyła w obradach Sekcji Bibliotek Specjalnych, Komisji Statystyki i Norm oraz Komisji Szkół Bibliotekarskich i Komisji Katalogowania. W. Stankiewicz brał udział przede wszystkim w obradach Sekcji Bibliotek Narodowych i Uniwersyteckich.

Sesja rozpoczęła się 18 listopada. Obrady otworzył przewodniczący IFLA Herman Liebaers. Było to ostatnie jego wystąpienie w tej roli, gdyż w związku z objęciem w 1974 r. funkcji marszałka dworu króla Belgów zrzekł się przewodnictwa w IFLA. Prezydent Stanów Zjednoczonych Gerald Ford przesłał pismo z pozdrowieniami i życzeniami dla uczestników Sesji. W imieniu UNESCO zabrała głos pani Celia Zaher, dyrektor Departamentu UNESCO do spraw Dokumentacji, Bibliotek i Archiwów, wyrażając gorącą chęć współpracy z IFLA. Wysłuchano także sprawozdania Cornelisa Reedijka, dyrektora Biblioteki Królewskiej w Hadze, z przebiegu wspomnianej międzyrządowej konferencji w sprawie planowania narodowej infrastruktury dokumentacji, bibliotek i archiwów.

Na pierwszym posiedzeniu plenarnym Frederic Burkhardt (Stany Zjednoczone) przedstawił referat „Narodowe planowanie biblioteczne w Stanach Zjednoczonych”. Początki planowej polityki bibliotecznej w tym kraju wiążą się z przyjęciem w 1956 r. przez Kongres Stanów Zjednoczonych ustawy o bibliotekach (Library Services Act). W 1966 r. prezydent L. B. Johnson powołał Krajową Komisję Doradcą ds. Bibliotek. Komisja ta przedstawiła w 1968 r. raport, w którym postulowała stałe planowanie i koordynację działalności biblioteczno-informacyjnej. W 1971 r. Kongres przyjął ustawę, na mocy której utworzono Krajową Komisję ds. Bibliotek i Informacji (National Commission of Library and Information Science) jako organ doradczy Kongresu i prezydenta w sprawach realizacji polityki bibliotecznej. Komisja liczy ogółem 15 członków, wśród których poza wchodzącym z urzędu dyrektorem Biblioteki Kongresu musi być co najmniej 5 bibliotekarzy lub specjalistów z zakresu informacji oraz specjalista w dziedzinie sprzętu bibliotecznego.

Celem Komisji jest stworzenie jednolitego systemu usług bibliotecznych i informacyjnych obejmującego sieci stanowe i międzystanowe w sektorze publicznym i prywatnym, działającego przy pomocy narodowego ośrodka rejestracji bibliograficznej, krajowego depozytorium audiowizualnego i innych agend. Krajowa sieć informacji będzie wspierana przez najnowocześniejszą sieć łączności. Zadaniem projektowanego systemu ma być przede wszystkim zaspokajanie potrzeb kierowniczych kadr gospodarki, życia politycznego i naukowego w zakresie informacji naukowej i technicznej. W styczniu 1976 r., w roku 200-lecia niepodległości Stanów Zjednoczonych, zakończone zostaną prace nad projektem ustawy bibliotecznej. Będzie to odpowiedni moment do wprowadzenia w życie właściwej polityki w dziedzinie organizacji bibliotek i informacji.

Bardzo interesujący referat o planowaniu bibliotecznym w Związku Radzieckim wygłosił N. M. Sikorski, dyrektor Państwowej Biblioteki im. W. Lenina. Podał on informację o aktualnym stanie i kierunkach działania bibliotek radzieckich, mocno podkreślając ideowe podstawy bibliotekarstwa radzieckiego. Państwowy plan rozwoju bibliotek ZSRR, którego ogólną koncepcję określają perspektywiczne założenia społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturalno-oświatowe przyjęte przez KPZR i rząd radziecki, wyznacza ogólny kierunek rozwoju bibliotekarstwa w kraju, ustala racjonalne rozmieszczenie sieci bibliotek, bazę materialno-techniczną oraz wskaźniki obsady personalnej bibliotek.

W planowaniu bibliotek publicznych w ZSRR duża rola przypada Bibliotece im. W. Lenina, która pełni funkcję centralnej biblioteki państwa. Realizowana jest zasada, że współczesna biblioteka publiczna winna być ośrodkiem kulturalnym i naukowo-informacyjnym, zdolnym do zaspokojenia potrzeb ogólnego i zawodowego kształcenia różnych grup czytelników.

Konieczna jest koordynacja pracy bibliotek wszystkich typów i ośrodków informacji naukowo-technicznej. Szybki rozwój społeczno-gospodarczy wymaga aktywizacji całego bibliotekarstwa i szybkiej jego reakcji na zachodzące zmiany społeczne, gospodarcze i kulturalne. W perspektywicznych planach rozwoju bibliotekarstwa w ZSRR w latach 1976-1980 ważne miejsce zajmuje tworzenie scentralizowanych systemów bibliotecznych pozwalających rozszerzyć funkcje obsługi czytelników i zintensyfikować prace naukowo-informacyjne.

W referacie wiceprzewodniczącego IFLA Roberta Vospera (Stany Zjednoczone) przedstawione zostały problemy narodowego i międzynarodowego planowania bibliotecznego, którego najważniejszym celem jest ułatwienie dostępu do materiałów informacyjnych i bibliotecznych wszystkim ludziom na całym świecie. R. Vosper podkreślił potrzebę zwiększenia udziału czynników rządowych w planowym rozwoju służb bibliotecznych i informacyjnych przestrzegając przed niebezpieczeństwem biurokratyzacji. Postulował rozszerzenie programów kształcenia bibliotekarzy oraz przygotowanie nowych generacji fachowców zdolnych do posługiwania się nowoczesnymi zdobyczami techniki w pracy bibliotecznej.

Sprawy planowania bibliotek w Wielkiej Brytanii zreferował H. T. Hookway, dyrektor British Library, którą utworzono na mocy ustawy z 1972 r. wyznaczając jej szeroko pojęte funkcje biblioteki narodowej, dotychczas wykonywane przez różne organizmy¹. Jak na stosunki angielskie British Library ma wysoki budżet: na bieżący rok zaplanowano sumę równą 27 mln dolarów; personel liczy 1700 osób. H. T. Hookway zaznaczył, że w planach British Library poczesne miejsce zajmuje współpraca międzynarodowa, czego wyrazem jest udzielenie pomieszczeń na siedzibę

¹ Por. *Prz. Biblot.* 1975 z. 3 s. 270.

Biura Uniwersalnej Rejestracji Bibliograficznej (UBC). Nie ma mowy o efektywnej współpracy międzynarodowej, zwłaszcza w zakresie UBC, bez uprzednich ustaleń normatywnych, bez międzynarodowego ujednoczenia zasad opisu katalogowego i bibliograficznego. British Library powołała Biuro Norm Bibliograficznych, które stanowić będzie ośrodek pracy nad tymi zagadnieniami.

Wspomniana ustawa z 1972 r. wprowadza zmiany organizacyjne idące w kierunku komasacji bibliotek drobnych i tworzenia większych o liczniejszych zasobach i zwiększonych możliwościach zaspokajania potrzeb czytelników.

Pani Joyce Robinson dała szczegółowy obraz rozwoju służb bibliotecznych na Jamajce. Jamajka — kraj miliona ośmiuset tysięcy mieszkańców — w 1962 r. uzyskała niepodległość w ramach Brytyjskiej Wspólnoty Narodów. Trudności w planowaniu i organizowaniu służb bibliotecznych Jamajki są typowe i dla innych krajów rozwijających się. Są to: wzrastająca stopa przyrostu ludności, wysoki odsetek analfabetów, ograniczone możliwości uczenia się, brak wysoko kwalifikowanych specjalistów.

Sekcja Bibliotek Narodowych i Uniwersyteckich odbyła dwa posiedzenia, na których wygłoszono 7 referatów. Wśród nich znalazł się referat polski „Rola biblioteki narodowej w programowaniu i planowaniu badań bibliotekoznawczych” opracowany przez M. Kocięką i W. Stankiewicza. Problematyka referatu opierała się na przykładzie Biblioteki Narodowej w Warszawie i bibliotek narodowych w krajach socjalistycznych. Biblioteki narodowe odgrywają centralną rolę nie tylko w praktycznej działalności bibliotecznej, ale i tworzeniu podstaw teoretycznych bibliotekarstwa. Zobowiązuje je to do pełnienia funkcji ośrodków centralnych w zakresie programowania i koordynowania badań bibliotekoznawczych oraz ich rejestracji w skali krajowej. Wykonanie tych funkcji wymaga jednak spełnienia dwu warunków: a) biblioteka narodowa sama musi być poważną placówką badawczą, b) musi pełnić centralną rolę w krajowym systemie bibliotecznym, jego programowaniu i planowaniu.

Interesujący był referat o krajowym planowaniu bibliotek narodowych w Skandynawii, wygłoszony przez E. Häkli (Finlandia). Zdaniem referenta, organizowaniem planowania winny kierować biblioteki, a ośrodek planujący powinien wchodzić w skład krajowej organizacji bibliotek naukowych. W sztabie planowania muszą pracować doświadczeni planiści z zakresu administracji i mieć zapewnioną łączność z bibliotekami, administracją państwową i jej systemami planowania.

Przedstawiciel RFN F. G. Kaltwasser omówił plan bibliotek niemieckich opracowany w 1973 r., a H. Anuar (Singapur) przedstawił problemy narodowego planowania bibliotek w południowo-wschodniej Azji.

Wygłosili też referaty trzej przedstawiciele Stanów Zjednoczonych: R. W. Fra-se o florenckim porozumieniu na temat importu materiałów kulturalnych, D. Webster o nowym podejściu do spraw kierownictwa w amerykańskich bibliotekach naukowych oraz S. Spalding na temat współpracy w przygotowywaniu bibliografii krajów rozwijających się.

W Sekcji Bibliotek Specjalnych, której przewodniczy H. Sawowa (Bułgaria), wyróżniają się aktywnością podsekcje: bibliotek ekonomiczno-społecznych, bibliotek obserwatoriów oraz bibliotek kartograficznych. W 1973 r. postanowiono również utworzyć podsekcje bibliotek medycznych i rolniczych.

Część referatowa obrad Sekcji była dość bogata. Omawiano problematykę bibliotek naukowo-technicznych (T. Karatygina i N. Tyszkiewicz, ZSRR, Wilma Alberani, Włochy), bibliotek sztuk pięknych (Judyta Hoffberg, Stany Zjednoczone), ekonomicznych (K. Ruokonen, Finlandia), bibliotek urzędów patentowych (A.N. Moro-

zow, ZSRR), biblioteki Międzynarodowej Organizacji Obrony Własności Intelektualnej (OMPI) w Genewie dysponującej poważnym księgozbiorem z zakresu prawa autorskiego.

W podsekcji bibliotek ekonomiczno-społecznych sprawy tych bibliotek w rejonie Morza Karaibskiego zobrazowała pani de Cardona (Porto Rico); materiał zebrano na podstawie ankiety — zostały opisane 32 biblioteki z 13 krajów. Biblioteki ekonomiczno-społeczne Stanów Zjednoczonych omówione zostały w referacie B. Salter, a kandyjskie — przez R. G. Prodericka. Najbardziej interesujące było doniesienie Agnès Philips, dyrektora zasobnej, ale nie bardzo dużej biblioteki ekonomicznej przy belgijskim Ministerstwie Gospodarki. Tytuł jej komunikatu brzmiał „Gestion automatisée d'une bibliothèque spécialisée”. Nie były to rozważania teoretyczne, ale konkretny, praktyczny opis całkowicie zmechanizowanych czynności bibliotecznych wykonywanych przy pomocy komputera znajdującego się w Ministerstwie.

Zagadnienia wspólne bibliotek specjalnych w ZSRR i w Stanach Zjednoczonych przedstawili H. Sawowa i F. Kenna. Sekretarz Sekcji Frieda Otto (RFN) poruszyła w swoim referacie pewne problemy dyskutowane już od dziesiątków lat: zastanawiała się nad definicją biblioteki specjalnej, aspektami jej działalności, miejscem w sieci bibliotecznej, przynależnością organizacyjną i wymaganiami kadrowymi. Biblioteki specjalne RFN po raz pierwszy wymienione są w zachodnioniemieckim planie bibliotecznym na 1973 r. Zdaniem F. Otto stało się to o wiele za późno.

We wnioskach Sekcji znalazła się propozycja opracowania dwustopniowego zestawienia podstawowego piśmiennictwa dla poszczególnych dziedzin wiedzy. Pierwszą próbę przygotowania takiego zestawienia podjęła podsekcja bibliotek obserwatoriów. Wnioski zawierają także zlecenie dla zarządu Sekcji podjęcia starań o uzyskanie funduszy na kształcenie bibliotekarzy dla bibliotek specjalnych w krajach rozwijających się.

Komisja Statystyki i Norm jest jedną z bardziej czynnych komórek IFLA. Od paru lat zajmuje się opracowaniem zasad statystyki materiałów nieksiążkowych (w tym audiowizualnych). Podczas prekonferencji na Uniwersytecie stanu Maryland w College Park (15-17 listopada) dyskutowano nad rozwinięciem *Zalecenia UNESCO* w sprawie międzynarodowej statystyki bibliotecznej (Paryż 1970) przez uzupełnienie go postanowieniami dotyczącymi statystyki zbiorów bibliotecznych nieksiążkowych oraz nad zasadami wyceny książek. Temat ten był już dyskutowany w 1973 r. w Lozannie².

Podczas obrad tej Komisji w Waszyngtonie przedstawiono referaty dotyczące terminologii odnoszącej się do materiałów audiowizualnych (M. Chisholm i D. P. Ely, Stany Zjednoczone) oraz referat omawiający statystykę automatyzacji (P. Gavin, Szwajcaria). F. E. Coward (Wielka Brytania) i Henrietta Avram (Stany Zjednoczone) rozważali problemy banków danych i systemu MARC. Statystyka jako narzędzie planowania była tematem odrębnego zebrania Komisji, na którym B. Ladd i A. Trezza przedstawili referat opracowany na podstawie doświadczeń Stanów Zjednoczonych w tym zakresie. Działalność normalizacyjną w łonie IFLA referował K. W. Neubauer (RFN), a W. H. Kurth mówił o cenach książek.

We wnioskach Komisji zaleca się, by IFLA nawiązała ściślejsze kontakty z ISO/TC 46 i innymi odpowiednimi instytucjami międzynarodowymi, m. in. przez powołanie wspólnej grupy roboczej dla rozpatrzenia zagadnień objęcia ujednol-

² Por. sprawozdanie J. Ma ja publikowane w *Bibliotekarzu* 1973 nr 11/12 s. 349-352.

conymi międzynarodowymi normami statystyki automatyzacji i materiałów audio-wizualnych (włącznie z mikroformami). Komisja przypomina o istnieniu i znaczeniu zalecenia w sprawie międzynarodowej statystyki bibliotek.

Jedną z ważnych komórek IFLA jest Komisja Katalogowania, na czele której stał przez wiele lat A. H. Chaplin z British Museum; obecnie prowadzi ją E. Verona (Jugosławia), a sekretarzem jest pani I. Warmind (Dania). Komisja Katalogowania miała trzy posiedzenia. Pierwsze, odbyte wspólnie z Komisją Statystyki i Norm oraz Sekcją Bibliotek Powszechnych, poświęcone było zagadnieniu przygotowania przepisów katalogowania materiałów nieksiążkowych ISBD(NBM). Drugie — wspólne z Komisją Wydawnictw Urzędowych i Komisją Wydawnictw Ciągłych — zajęło się problemem autorstwa korporatywnego. Międzynarodowym reperkusjom anglo-amerykańskich przepisów katalogowania (znanych pod akronimem AACR) z 1967 r. było poświęcone trzecie posiedzenie Komisji, na które J. Downing (Wielka Brytania) przygotował przegląd stosowania AACR na poszczególnych kontynentach.

Komisja Szkół Bibliotekarskich miała wyjątkowo dużą frekwencję. Na czterech posiedzeniach mówiono o metodach i planowaniu kształcenia kadr bibliotecznych. Postulowano utworzenie wydziału bibliotek, archiwów i informacji w Międzynarodowym Uniwersytecie przy ONZ. Przewodniczący Komisji L. Władymirow (ZSRR) omówił rolę szkół bibliotekarskich w planowaniu prac badawczych z zakresu bibliotekoznawstwa.

Najważniejszym zagadnieniem, które przewijało się przez obrady wszystkich sekcji i komisji, była sprawa Uniwersalnej Rejestracji Bibliograficznej (UBC), która stanowiła temat poprzedniej 39 Sesji Rady Głównej IFLA w Grenoble. Postanowiono wtedy utworzyć Biuro UBC. Siedzibą Biura jest Londyn, a kieruje nim Dorothy Anderson; nad pracami Biura czuwa komitet zarządzający i komitet doradczy. Na realizację UBC otrzymano subwencję 70 000 dolarów od Council Library Resources. Zakłada się, że w przeciągu 10 lat, tj. do 1984 r., UBC obejmie całość piśmiennictwa światowego, co będzie możliwe dzięki zastosowaniu automatyzacji. D. Anderson przypomniała, że w związku z realizacją systemu UBC wszystkie kraje muszą dostosować swoje przepisy katalogowania do potrzeb opracowania komputerowego, jednolitego w skali międzynarodowej.

Trzecie końcowe posiedzenie plenarne Sesji odbyło się tradycyjnie w sobotę. Wybrano nowego prezesa, którym został Preben Kirkegaard (Dania). Zgłoszono szereg ważnych i interesujących rezolucji. Oto najważniejsze z nich:

1. Wspólna rezolucja Komisji Katalogowania, Komisji Statystyki i Norm oraz Sekcji Bibliotek Powszechnych postulowała podpisanie umowy między IFLA i UNESCO w sprawie powołania grupy roboczej IFLA, która w ciągu 2 lat powinna opracować zasady opisywania materiałów nieksiążkowych.

2. Komisja Bibliograficzna uznała, że najważniejszym warunkiem realizacji UBC jest rozwiązanie problemów bieżących bibliografii narodowych. Komisja zamierza prowadzić nad nimi dalsze studia, badając szereg zagadnień specjalnych, m. in. sprawę egzemplarza obowiązkowego. Prace jej zmierzają do przygotowania przed 1977 r. międzynarodowej konferencji z udziałem osób bezpośrednio odpowiedzialnych za bibliografię narodowe oraz ekspertów UBC. Komisja wypowiedziała się za natychmiastowymi rozmowami z UNESCO na temat uwzględnienia w UBC także artykułów z czasopism, materiałów z konferencji i niepublikowanych rozpraw naukowych.

3. Komisja Wymiany Publikacji postulowała, by IFLA zwróciła się do UNESCO

w sprawie opublikowania nowego wydania podręcznika międzynarodowej wymiany wydawnictw.

4. Komisja Wypożyczeń Międzynarodowych postulowała zapewnienie każdemu dostępu do materiałów bibliotecznych.

5. Komisja Rzadkich i Cennych Książek zgłosiła wniosek w sprawie zbadania możliwości zastosowania ISBD(M) przy opracowywaniu starych druków.

6. Grupa Robocza ds. Konserwacji apelowała o przysłanie do Bayerische Landesbibliothek w Monachium odpowiedzi na ankietę w sprawie stanu konserwacji zbiorów w poszczególnych krajach.

7. Grupa Robocza ds. Copyright-u opracowała zalecenia w sprawie „copyright a reprografia”, kładąc nacisk na kopiowanie w celach nie związanych z zyskiem.

Sesja waszyngtońska podjęła uchwałę o zwołaniu kolejnej sesji w sierpniu 1975 r. w Oslo. Rozważyła ona zmianę statutu i nową strukturę IFLA. Konieczność zmiany statutu wyłoniła się w związku z potrzebą ograniczenia zbyt licznych zgromadzeń, nie przypominających sesji Rady, lecz raczej międzynarodowe kongresy. Główny kierunek proponowanych zmian organizacyjnych to przejście na dwustopniowość. Przygotowany projekt przewiduje utworzenie siedmiu jednostek organizacyjnych zajmujących się bibliotekami według ich rodzajów (naukowe biblioteki uniwersalne, naukowe biblioteki specjalne, biblioteki publiczne) oraz określonymi problemami (rejestracja bibliograficzna; zbiory i usługi biblioteczne; planowanie, zarządzanie i technika pracy bibliotecznej; kształcenie i podstawowe badania bibliotekoznawcze). W ramach tych siedmiu działów mają się zmieścić wszystkie dotychczasowe komórki IFLA.

Przebieg i obrady Sesji zreferowaliśmy w dużym skrócie. Sesja poruszyła dziesiątki problemów; była jak zawsze czułym barometrem życia bibliotekarskiego w świecie. Istotna też była możliwość podtrzymania kontaktów z bibliotekarzami innych krajów. Bibliotekarze amerykańscy przyjmowali uczestników Sesji z dużą gościnnością i stworzyli możliwości dobrej pracy w czasie Sesji oraz zapoznali jej uczestników z Library of Congress i innymi ważnymi instytucjami. Dodatkową atrakcją były wycieczki organizowane do różnych zakątków kraju, m. in. do farm dawnych osadników w Pensylwanii.

Irena Morsztynkiewiczowa, Witold Stankiewicz

II MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIE EKSPERTÓW KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH NA TEMAT BIEŻĄCEJ BIBLIOGRAFII NARODOWEJ

(Warszawa 21-26 kwietnia 1975)

Kolejne spotkanie przedstawicieli ośrodków bibliografii narodowej krajów socjalistycznych zostało zorganizowane przez Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej¹. Podstawowym celem tych spotkań poświęconych — w najogólniejszym sformułowaniu — problemom bieżącej bibliografii narodowej (bbn), jest wymiana doświadczeń i poglądów mająca zapewnić wspólne, uzgodnione stanowisko wobec zadań, jakie stawia przed ośrodkami bibliografii narodowej krajów socjalistycznych fakt uczestniczenia w międzynarodowych procesach wymiany informacji. Spotkanie warszawskie zgromadziło 14 przedstawicieli 10 central bibliograficznych z 6 krajów: Bułgarii, Czechosłowacji, NRD, Polski, Węgier i ZSRR. Ponadto uczest-

¹ Sprawozdanie z I spotkania zob. *Prz. bibliot.* 1974 R. 42 z. 4 s. 457-461.

niczyła w obradach w charakterze obserwatorów duża grupa pracowników Instytutu Bibliograficznego BN.

Program omawianego spotkania obejmował trzy zespoły tematyczne: ogólne problemy bbn, zagadnienia typologii dokumentów, zagadnienia normalizacji bibliograficznej. Stały punkt programu kolejnych spotkań stanowią komunikaty poszczególnych ośrodków o najważniejszych wydarzeniach ostatniego roku w zakresie bbn, dotyczące najczęściej postępu prac nad automatyzacją warsztatów bbn. W czasie obecnego spotkania wygłoszono ogółem 13 referatów i 7 komunikatów².

Charakterystykę omawianego spotkania ograniczymy głównie do omówienia postanowień końcowych, w których znalazły wyraz wszystkie sprawy poruszone w referatach i dyskusjach. Wśród problemów o charakterze ogólnym dominowały zagadnienia dotyczące realizacji systemu uniwersalnej rejestracji bibliograficznej (Universal Bibliographic Control — UBC). Omówił je wszechstronnie G. Pomassl, przewodniczący Komisji Bibliograficznej IFLA, akcentując potrzebę i wagę ścisłej współpracy krajów socjalistycznych w ramach wspólnych wystąpień na arenie międzynarodowej. Ustalono program badań stanowiących wkład krajów socjalistycznych w kształtowanie koncepcji UBC oraz przygotowanie do udziału w zaplanowanej przez UNESCO na 1977 r. międzynarodowej konferencji na temat bibliografii narodowej. Program ten przewiduje przygotowanie bądź dokumentów końcowych przeznaczonych bezpośrednio dla UNESCO, bądź niżej wymienionych dokumentów częściowych, które wejdą w skład większych opracowań:

1. Stan i problemy przepisów o egzemplarzu obowiązkowym — studium porównawcze, które dałoby podstawę do zaproponowania jednego, ewentualnie dwóch wariantów obowiązującego powszechnie prawa o e.o. (na podstawie materiałów dostarczonych przez wszystkie kraje należące do UNESCO; dokument finalny opracuje NRD);

2. Metody rzeczowego opracowania materiałów w bbn — studium porównawcze oparte na materiałach zestawionych w *Synoptic table*³; kontynuacja prac nad stworzeniem jednolitego języka informacyjnego dla wymiany danych bibliograficznych (Bułgaria)⁴;

3. Specyfika bibliografii państwowej w kraju wielonarodowościowym na przykładzie ZSRR (ZSRR);

4. Funkcje i wzajemne powiązania bibliografii narodowych ogólnych i specjalnych na przykładzie *Bibliografii Zawartości Czasopism* — jako głos w międzynarodowej dyskusji nad miejscem ogólnej bibliografii zawartości czasopism w systemie bibliografii narodowej oraz jako praca wstępna przed sformulowaniem założeń do projektu międzynarodowego zalecenia dotyczącego opisu bibliograficznego artykułów z czasopism ISBD(A) (Polska);

5. Wprowadzanie i stosowanie międzynarodowych norm opisu bibliograficznego na przykładzie zaleceń ISBD(M) i ISBD(S) — jako podstawa dyskusji na następnym spotkaniu ekspertów (wszystkie kraje uczestniczące w spotkaniu).

Wymienionym celom podporządkowane są również przewidywane prace nad typologią dokumentów. Tematyka ta, wprowadzona do programu konferencji przez

² Komplet materiałów konferencyjnych znajduje się w zbiorach Zakładu Dokumentacji Księgoznawczej BN. Przewiduje się opublikowanie w języku polskim referatów dotyczących typologii dokumentów oraz syntetycznego studium poświęconego stanowi prac w zakresie normalizacji bibliograficznej w krajach socjalistycznych.

³ *Synoptic table* — porównawcze zestawienie tabelaryczne cech bieżących bibliografii narodowych (np. zasięg, układ, częstotliwość, rodzaj opracowania rzeczowego, spisy pomocnicze), sporządzone na podstawie ankiety rozesełanej do ośrodków bbn na całym świecie, opracowane pod kierunkiem G. Pomassla w ramach prac Komisji Bibliograficznej IFLA.

⁴ Por. sprawozdanie z konferencji na temat wspólnego języka informacyjnego dla bbn w *Prz. bibliot.* 1975 R. 43 z. 2 s. 186-190.

stronę polską, stanowiła centralny punkt obrad. Cztery referaty dotyczące typologii ujęły tę problematykę z różnych punktów widzenia. K. Zotowa (Bułgaria) przedstawiła znaczenie typologii dokumentów dla kształtowania struktury bbn oraz dla doboru i selekcji materiałów do poszczególnych członów bbn. A. Riško (Słowacja) analizował dokument jako podstawę metodologiczną informacji bibliograficznej, koncentrując się wokół problemów języków informacyjno-wyszukiwawczych. W. Bergmann (NRD) zaprezentował pragmatyczny punkt widzenia, przedstawiając konkretne propozycje jako materiał do podjęcia wspólnych decyzji o rejestrowaniu bądź nieuwzględnianiu określonych typów dokumentów w bbn. R. Cybulski (Polska) przedstawił program badań i prac prowadzących do stworzenia uniwersalnej typologii dokumentów, opierając swą koncepcję na kryterium rodzaju potrzeb zaspokajanych przez dokument. W dyskusji skoncentrowano się przede wszystkim wokół problemów typologii dokumentów rejestrowanych w bbn; będzie ona stanowić podstawę zróżnicowania opisu bibliograficznego dokumentów oraz opracowania optymalnego wzorca systemu bbn i jej kumulacji.

Dla kontynuowania prac nad tą — ważną dla nowoczesnej koncepcji bibliografii narodowej — tematyką utworzono międzynarodową grupę roboczą pod przewodnictwem R. Cybulskiego i powierzono jej opracowanie dokumentu, który by przedstawił dorobek II spotkania ekspertów dotyczący typologii dokumentów. Opracowanie to, które będzie przedmiotem dyskusji na III spotkaniu ekspertów w Pradze w 1976 r., powinno służyć kilku celom: a) zawierać praktyczne wytyczne dla ośrodków opracowujących bbn; b) stanowić materiał uzupełniający prace teoretyczne i metodologiczne dotyczące typologii dokumentów, prowadzone w ramach Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowo-Technicznej (MCNTI); c) służyć za podstawę ustalenia struktury bbn w Międzynarodowym Systemie Informacji Naukowo-Technicznej (MSNTI). Dokument ten będzie ponadto przedstawiony jako referat krajów socjalistycznych na wspomnianej konferencji UNESCO, poświęconej problemom bibliografii narodowej.

Odrębny charakter miała część obrad poświęcona problemom normalizacji bibliograficznej. Przedstawione przez wszystkie kraje referaty zawierały przede wszystkim informacje o zbiorach aktualnie obowiązujących norm państwowych w zakresie czynności bibliograficznych, kompozycji wydawniczej dokumentów i konwersji pism oraz o planach prac na najbliższe lata. Próbie szerszego ujęcia problematyki zawierało wystąpienie J. Fügedi (Węgry), która przeprowadziła analizę porównawczą stopnia znormalizowania różnych zagadnień w skali międzynarodowej i w poszczególnych krajach socjalistycznych. Głównym przedmiotem dyskusji był problem przejmowania norm międzynarodowych i dostosowywania ich do przepisów i tradycji narodowych. Najżywiej dyskutowana była sprawa przyjęcia międzynarodowych zaleceń dotyczących opisu bibliograficznego wydawnictw zwartych i ciągłych — ISBD(M) i ISBD(S). Mówiono też o ewentualnych formach współpracy krajów socjalistycznych przy opracowywaniu projektu międzynarodowego zalecenia dotyczącego opisu bibliograficznego artykułów z czasopism ISBD(A). Przygotowanie tego projektu, ze względu na fakt prowadzenia rejestracji zawartości czasopism w ramach systemu bbn praktycznie tylko w krajach socjalistycznych, zostało zaproponowane przez IFLA Polsce.

Wnioski szczegółowe, sformułowane w wyniku tej części obrad, dotyczyły: a) przedsięwzięć mających zapewnić większy stopień zgodności norm krajowych z normami międzynarodowymi, a co za tym idzie — wzajemną zgodność norm poszczególnych krajów, b) środków mających podnieść jakość opracowań normalizacyjnych. Podkreślono potrzebę szerokiej wymiany informacji o zamierzonych pra-

cach oraz materiałów roboczych i ustanowionych norm. Wysunięto postulat, dotyczący systematycznego organizowania spotkań przedstawicieli krajów socjalistycznych, poświęconych problemom normalizacji bibliograficznej.

Uczestnicy spotkania uznali ponadto za celowe powołanie w latach 1976-1980 odrębnej grupy roboczej dla badań w zakresie historii książki i bibliografii. Rezultaty prac tej grupy byłyby m. in. wykorzystywane przy ustalaniu rozwiązań w zakresie problemów bbn.

Strona organizacyjna konferencji została pozytywnie oceniona przez jej zagranicznych uczestników. Uznając za celowe i owocne kontynuowanie takiego modelu tych spotkań, jaki zaproponowała strona polska, wytypowano perspektywiczne kierunki wspólnych prac i konsultacji. Obejmą one następujące grupy problemów: bibliografie narodowe w krajowych systemach informacji; potrzeby użytkowników bibliografii narodowej; bibliografie narodowe a system katalogowania scentralizowanego.

Barbara Karamać

SPRAWOZDANIE ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ZA OKRES 16.6.1974-31.1.1975 R.

Przedstawione materiały obejmują sprawozdanie Prezydium za okres II półroczna 1974 r. oraz sprawozdanie z działalności Sekcji i Komisji za 1974 r.

Stypendium dla uczczenia pamięci Józefa Grycza

W październiku 1974 r. minęło 20 lat od śmierci Józefa Grycza, niestrudzonego organizatora bibliotekarstwa polskiego. Dla uczczenia Jego pamięci Prezydium otrzymało do dyspozycji kwotę w wysokości 10 000 złotych przeznaczoną na stypendium dla bibliotekarza młodszego pokolenia, szczególnie wyróżniającego się w pracy naukowo-badawczej. Komisja Odznaczeń ZG SBP pod przewodnictwem kol. E. Assburego z udziałem prof. dr Heleny Więckowskiej stypendium to przyznała kol. Annie Sitarskiej. Wręczenie stypendium nastąpiło podczas uroczystego wieczoru ku czci Józefa Grycza zorganizowanego przez Zespół Pamiętnikarsko-Historyczny Okręgu Stołecznego SBP.

Sprawy ogólne

1. Ważnym wydarzeniem dla bibliotek naukowych było posiedzenie Zespołu Sejmowej Komisji Nauki i Postępu Technicznego dnia 24 października 1974 r. pod przewodnictwem posłanki Anny Kochanowskiej. W posiedzeniu tym uczestniczyli przedstawiciele zainteresowanych resortów i organizacji, m. in. Prezydium ZG SBP.

Z inicjatywy kol. Tadeusza Kozaneckiego, dyrektora Biblioteki Sejmowej, zespół bibliotekarzy reprezentujący SBP oraz Komisję Bibliotekarzy i Dokumentalistów ZNP przygotował dla Sejmowej Komisji materiały o sytuacji bibliotek naukowych. Referat w formie tez opracowała kol. Anna Romańska, przedstawiając niezadowalający stan bibliotek naukowych pod względem organizacyjnym i bazy materialnej. Referat wykazał istniejące dysproporcje między wzrostem potrzeb nauki, do obsługi której biblioteki naukowe są zobowiązane a możliwościami tych bibliotek. Postulowano też konieczność zwiększenia sprawności informacyjnej bibliotek i rozszerzenia ich udziału w procesie badawczym.

Zespół bibliotekarzy przedstawił Sejmowej Komisji obszerny rejestr postulatów dotyczących m. in.: a) powołania organu wykonawczego dla ustalenia ogólnokrajowego planu specjalizacji zbiorów opartej na bibliotekach centralnych, b) budowy bibliotek oraz nowoczesnego ich wyposażenia, c) konieczności opracowania etapowego ogólnokrajowego planu automatyzacji bibliotek, d) stałego wzrostu przydziału dewiz na zakup książek i czasopism w wysokości odpowiadającej obecnym oraz przyszłym potrzebom nauki, e) zapewnienia bibliotekom udziału w międzyna-

rodowych systemach informacji, f) rozwijania wszystkich form kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji, zwłaszcza na poziomie akademickim, g) wzrostu liczby pracowników bibliotek naukowych oraz podwyższenia ich kwalifikacji.

2. Prezydium ZG przekazało Departamentowi Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych opinię dotyczącą kolejnego projektu zarządzenia MKiS w sprawie dostarczania bibliotekom obowiązkowego egzemplarza dokumentów graficznych i audiowizualnych. Projekt przewiduje utrzymanie w dotychczasowym zakresie egzemplarza obowiązkowego (tzw. użytkowego) w celu zapewnienia pełnego zaopatrzenia niektórych bibliotek naukowych w bieżące piśmiennictwo krajowe oraz uzasadnione zmiany w zakresie egzemplarza archiwalnego (regionalnego) przez gromadzenie go jedynie w 3 bibliotekach (BN, BJ, UMCS).

Stowarzyszenie zaproponowało m. in.: a) utrzymanie przepisu umożliwiającego bibliotekom otrzymującym e.o. przekazywanie pozycji nie odpowiadających profilowi ich zbiorów wyspecjalizowanym bibliotekom ogólnokrajowej sieci bibliotecznej; b) uprawnienie wszystkich bibliotek otrzymujących e.o. (nie tylko BN) do zakupu na koszt drukarni pozycji nie nadesłanych przez nią, traktując to jako formę odpowiedzialności zakładów poligraficznych i wydawniczych za pełne i terminowe dostarczanie egzemplarza obowiązkowego.

3. Prezydium wystąpiło do Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych o zmianę *Zarządzenia nr 25 MKiS z 1962 r. w sprawie wysokości stawek za niektóre typowe prace bibliotekarskie i bibliograficzne wykonywane w ramach prac zleconych*. Wysokość stawek i zastosowane normy uległy dezaktualizacji, gdyż m. in.: a) powstały poważne dysproporcje płacowe ze względu na korzystne w tym okresie zmiany uposażeń bibliotekarskich, b) nie przewidziano w zarządzeniu szeregu czynności wykonywanych w bibliotekach w wyniku wprowadzenia nowoczesnych urządzeń technicznych.

4. Członkowie Państwowej Rady Bibliotecznej z ramienia Stowarzyszenia brali udział w pracach Sekcji ds. Zbiorów Bibliotecznych, której przewodniczył od 1969 r. kol. prof. dr Jan Baumgart. Zakreślony na lata 1969-1974 plan pracy Sekcji został w całości zrealizowany. Kol. J. Baumgart przechodząc na emeryturę zgłosił rezygnację z członkostwa w Państwowej Radzie Bibliotecznej. Prezydium przyjmując z żalem tę decyzję wyraziło podziękowanie kol. J. Baumgartowi za długoletnią efektywną działalność w pracach Rady. Jako nowego członka z ramienia SBP Prezydium delegowało do Państwowej Rady Bibliotecznej kol. Zbigniewa Żmirodzkiego.

5. Kol. Hanna Zasadowa, jako przedstawiciel ZG SBP uczestniczyła w pracach Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej.

6. Jako przedstawiciel ZG SBP kol. H. Zasadowa brała udział w pracach Komisji Informacji, Bibliotek, Wydawnictw i Bazy Poligraficznej Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Na posiedzeniu plenarnym dnia 16 grudnia 1974 r. przy dyskusji nad planem pracy Komisji na najbliższy rok kol. H. Zasadowa zwróciła uwagę na zbyt wąski zakres prac Podkomisji Informacji, Bibliotek i Archiwów, uznając ten fakt za specjalnie niepokojący z uwagi na olbrzymie potrzeby bibliotek naukowych.

Sprawy socjalne

Starania podjęte przez SBP o jednolitą tabelę płac znalazły wyraz w wielu ostatnio wydanych przepisach prawnych. Stowarzyszenie działało w ścisłej współpracy z Departamentem Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych

MKiS, którego dyrekcja i pracownicy wykazali ogromne zrozumienie dla sprawy uregulowania płac bibliotekarskich. Mimo wystąpienia Stowarzyszenia do podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki dra Józefa Fajkowskiego oraz do Państwowej Rady Bibliotecznej (dnia 27 czerwca 1974 r.) nie udało się niestety doprowadzić do wydania jednego rozporządzenia obejmującego wszystkich pracowników działalności podstawowej zatrudnionych w bibliotekach ogólnokrajowej sieci bibliotecznej.

Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie uposażeń pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych, pracowni reprograficznych i Filmoteki Polskiej z dnia 16 sierpnia 1974 r. rozciągnięto na odpowiednie grupy bibliotekarzy na podstawie wytycznych ministra pracy, płac i spraw socjalnych oraz ministra kultury i sztuki nr 50 i 73 a także zarządzeń nr 27 i 28 sekretarza naukowego PAN. W ten sposób regulacją płac formalnie objęci zostali wszyscy pracownicy bibliotek ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Trzeba tu jednak podkreślić, iż pominięcie pracowników bibliotek w tytule rozporządzenia stanowi poważną lukę, zwłaszcza że we wstępie rozporządzenia prawodawca powołuje się na art. 29 Ustawy o bibliotekach.

Prezydium ZG, dążąc do możliwie szybkiego objęcia wszystkich bibliotekarzy rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r., wystosowało dnia 3 października 1974 r. do ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki wniosek w sprawie wydania odpowiednich przepisów regulujących płace bibliotekarzy zatrudnionych w pionie resortów gospodarczych. Wytyczne nr 73 z dnia 30 listopada 1974 r. wydane przez ministra pracy, płac i spraw socjalnych uregulowały pozytywnie tę sprawę.

Działania władz centralnych jak i starania organizacji społecznych (w tym także Stowarzyszenia) miały na celu porządkowanie wymagań kwalifikacyjnych w stosunku do kadry bibliotekarskiej oraz likwidowanie rażącej dysproporcji w placach bibliotekarzy. Wszelkie projekty zarządzenia i związane z nim przepisy wykonawcze konsultowane były z Prezydium ZG na bieżąco, a postulaty Stowarzyszenia uwzględniane w dużej mierze. Ponadto trzeba zaznaczyć, że przy przygotowywaniu opinii i wniosków dotyczących opracowanych dokumentów współpraca ze związkami zawodowymi, a zwłaszcza z Komisją Bibliotekarzy i Dokumentalistów ZNP układała się dobrze.

W końcowym etapie prac — po merytorycznych uzgodnieniach — dokonano zmiany w strukturze tabeli przenosząc niesłusznie magazynierów bibliotecznych do grupy pracowników administracyjnych oraz likwidując stanowisko pomocnika bibliotekarza. W wyniku wspólnych starań Departamentu i Stowarzyszenia udało się utrzymać stanowisko pomocnika bibliotekarza, które niestety włączono do tabeli obsługi. Stowarzyszenie będzie w dalszym ciągu zabiegało o zmianę tego przepisu, gdyż uważa, że obie te kategorie pracowników bezwzględnie zaliczyć trzeba do pracowników działalności podstawowej bibliotek.

W wyniku decyzji czynników politycznych i władz państwowych bibliotekarze otrzymali korzystną, perspektywiczną tabelę płac, która powinna stanowić bodziec do podnoszenia kwalifikacji. W obowiązującym obecnie rozporządzeniu z dnia 16 sierpnia 1974 r. uwzględniona została większość postulatów dotyczących uposażeń przedkładanych przez środowisko bibliotekarskie, jak np. dodatki za wysługę lat, dodatki funkcyjne, dodatki za znajomość języków obcych, gratyfikacje, odprawy. Określono wymagania kwalifikacyjne dla kadry kierowniczej i innych stanowisk wynikających z potrzeb organizacyjnych biblioteki. Na podkreślenie zasługuje zasada ujednolicenia tych wymagań dla bibliotek ogólnokrajowej sieci bibliotecznej.

Realizacja słusznych postulatów w zakresie polityki wynagrodzeń ma szczególne znaczenie w świetle nowych funkcji i zadań bibliotek, jako nowoczesnych warsztatów pracy naukowej, dydaktycznej, oświatowej i kulturalnej.

Przy okazji realizacji postanowień rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r. dotyczącego regulacji płac z różnych ośrodków napływały do Prezydium uwagi i prośby o wyjaśnienia dotyczące wysokości kredytów dla poszczególnych województw, sposobu wprowadzania nowych uposażeń w bibliotekach szkół wyższych, obowiązku zastosowania nowego rozporządzenia w bibliotekach instytutów resortów gospodarczych, w bibliotekach fachowych i związkowych.

Przygotowania do VII Zjazdu Bibliotekarzy Polskich

Prezydium ZG przyjęło propozycję kierownictwa Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych MKiS zorganizowania Zjazdu w Zielonej Górze w dniach 2-3 czerwca 1975 r. na zakończenie Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy.

Według programu tegorocznych Dni 2 czerwca ma być dniem bibliotek dla zaprezentowania dorobku i kierunków rozwoju bibliotekarstwa polskiego.

Program Zjazdu realizowany jest zgodnie z projektem przyjętym wstępnie przez ZG SBP w grudniu 1973 r. w Toruniu. Przygotowania obrad poszczególnych sekcji Zjazdu podjęły się odpowiednie Komisje Zarządu Głównego: Komisja Informacji Naukowej pod przewodnictwem kol. Hanny Uniejewskiej — dla Sekcji I poświęconej krajowemu systemowi informacji naukowej; Komisja Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy Bibliotecznej pod przewodnictwem kol. Zbigniewa Żmigrodzkiego — dla Sekcji II organizacji i metod pracy w bibliotekach; referaty na Sekcję III kształcenia i doskonalenia kadr bibliotecznych miały być przygotowane pod kierunkiem kol. Stanisława Kubiaka. W okresie sprawozdawczym Komisje odbyły szereg narad poświęconych przygotowaniu referatów i wytypowaniu ich autorów. Wszystkie sprawy związane z przygotowaniem materiałów Prezydium powierzyło kol. Andrzejowi Kłossowskiemu.

Kontakty z zagranicznym ruchem zawodowym

1. Na dorocznej Sesji Rady Głównej IFLA w Waszyngtonie SBP było reprezentowane przez przewodniczącego kol. Witolda Stankiewicza oraz kol. Irenę Morzyńkiewiczową. Głównym tematem ostatniej Sesji było planowanie bibliotek w skali krajowej i międzynarodowej¹.

Jak co roku, przesłano do sekretariatu IFLA sprawozdanie za rok 1973/74 obejmujące zarówno główne kierunki działalności Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, jak też dane dotyczące spraw bibliotekarstwa polskiego oraz wykaz najważniejszych polskich publikacji bibliologicznych.

2. W przejeździe do Wilna w dniach 24-26 stycznia 1975 r. odwiedził Polskę nowy przewodniczący IFLA Prober Kirkegaard. Był gościem dyrektora Biblioteki Narodowej, spotkał się z przedstawicielami Prezydium ZG SBP i dyrekcją Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego, zwiedził Bibliotekę Narodową oraz Bibliotekę Publiczną m. st. Warszawy.

3. Na prośbę Stowarzyszenia Bibliotekarzy Fińskich Stowarzyszenie nasze przyjęło 20 bibliotekarzy fińskich. Gospodarzami były Okręgi Stołeczny i Krakowski, które zorganizowały zwiedzanie bibliotek, ciekawszych obiektów zabytkowych oraz spotkania z polskim środowiskiem bibliotekarskim.

¹ Sprawozdanie z 40 Sesji Głównej IFLA zob. s. 345-350.

Sprawy wydawnicze

W ciągu 6 miesięcy ukazały się nakładem SBP 4 książki o łącznej objętości 74,44 ark. wydawniczych w nakładzie 40 500 egzemplarzy o wartości katalogowej 1 390 000 zł. Są to:

1. Zbiór przepisów prawnych dla bibliotek publicznych. Oprac. L. Biliński, E. Gruberska, K. Podhorski (7700 egz. sprzedane w całości),

2. T. Zarzębski: Poradnik kierownika punktu bibliotecznego (20 000 egz. sprzedane w całości),

3. Informator Bibliotekarza i Księgarza na 1975 r. (9000 egz. sprzedane w całości),

4. B. Białkowska: Książki dla bibliotek. Literatura dla dzieci i młodzieży 1945-1970 (4800 egz. w rozprowadzaniu).

W pierwszej połowie stycznia 1975 r. ukończona została produkcja książki J. Korpały *O bibliografiach i informatorach. Poradnik dla wszystkich* (7800 egz.),

Podpisano do druku książki: *Literatura Piękna 1972. Adnotowany rocznik bibliograficzny* oraz *O literaturze dla dzieci i młodzieży. Studia. Rozprawy. Szkice*, pod redakcją Haliny Skrobiszewskiej (pozycja zlecona przez Bibliotekę Publiczną m. st. Warszawy). Obie te książki miały być ukończone w 1974 r., lecz niestety Drukarnia PZWS w Łodzi nie zdołała ich wykonać w terminie. Złamane od dawna J. Grycza i W. Borkowskiej *Przepisy katalogowania alfabetycznego* (6 wydanie) czekają od paru miesięcy w teście drukarni na korektę.

W składaniu w drukarniach znajdują się *Literatura Piękna 1973. Adnotowany rocznik bibliograficzny* oraz R. Przelaskowskiego *Biblioteki naukowe w Polsce*.

W opracowaniu technicznym w wydawnictwie są dwie prace: J. Pelcowej *Polskie normy bibliograficzne* oraz S. Jeżyńskiego *Wieczory literackie i muzyczne*. Na ukończeniu jest *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna* w opracowaniu H. Sawoniaka i J. Czarneckiej.

W posiadaniu redakcji jest ponadto gotowy do druku maszynopis pracy J. Baumgarta *Bibliotekarstwo. Biblioteki. Bibliotekarze*.

W opracowaniu autorskim są trzy pozycje: *Informator Bibliotekarza i Księgarza* na rok 1976; E. Assbury, T. Bruszewski, J. Czarnecka: *Biblioteka fachowa; Przepisy prawne dla bibliotek naukowych i fachowych*, oprac. T. Zarzębski.

W początkach grudnia 1974 r. Referat Wydawniczy rozproszął wśród odbiorców naszych wydawnictw (bibliotek publicznych, naukowych i fachowych) pismo sondażowe (w ilości 4000 egz.) dotyczące potencjalnego zapotrzebowania na 9 tytułów znajdujących się w różnych stadiach prac autorskich, redakcyjnych i drukarskich.

Decyzją z dn. 17 stycznia 1975 r. Naczelny Zarząd Wydawnictw przyznał SBP na 1975 r. 7 ton papieru i kartonu. Wobec pełnego zużycia 10 ton w 1974 r. obniżenie o 3 tony stanowi zmniejszenie produkcji naszych wydawnictw o 30%. Ten stan rzeczy rzuca na merytoryczną koncepcję planu i na skutki ekonomiczne działalności wydawniczej.

Czasopisma Stowarzyszenia znajdują się nadal w trudnej sytuacji. Obciążony poważnie innymi pracami Zakład Graficzny Biblioteki Narodowej wykonał do 1 stycznia 1975 r. 9 numerów *Bibliotekarza*. Czasowo drukująca *Poradnik Bibliotekarza* Drukarnia Wojskowa w Łodzi wykonała jako ostatni w 1974 r. nr 7/8, dalsze numery rocznika 1974 znajdują się w druku (nr 9/10) i w składaniu (nr 11/12). Dodatkową komplikację stanowiła rezygnacja długoletniego (od 1951 r.) redaktora *Poradnika Bibliotekarza* kol. Romany Łukaszewskiej, której zły stan zdrowia nie pozwalał niestety na dalsze pełnienie obowiązków. Kol. R. Łukaszewska położyła

ogromne zasługi jako redaktor *Poradnika Bibliotekarza* i współtwórca koncepcji tego pisma.

Sprawozdanie z działalności Sekcji i Komisji w 1974 r.

Praca Sekcji Bibliotek Publicznych w 1974 r. koncentrowała się wokół zagadnień związanych z działalnością bibliotek na wsi. Sekcja zorganizowała przy wydatnej pomocy lubelskiego środowiska bibliotekarskiego (Puławy, maj 1974 r.) sesję poświęconą tej tematyce.

Rozwijając problematykę przedstawioną na konferencji puławskiej kol. Mieczysław Mazurkiewicz, przewodniczący Sekcji, wygłosił dnia 27 czerwca 1974 r. na zebraniu plenarnym Zarządu Głównego referat „Zadania bibliotek powiatowych w organizacji pracy bibliotek terenowych”.

Sekcja Bibliotek Fachowych w okresie sprawozdawczym współpracowała z Państwowym Ośrodkiem Korespondencyjnego Kształcenia Bibliotekarzy przy przygotowywaniu programu kursu dla bibliotekarzy bibliotek fachowych, jak też w zakresie organizacji praktyk. Sekcja uważa — na podstawie wieloletniego doświadczenia — że należy w dalszym ciągu prowadzić specjalne kursy z uwzględnieniem specyfiki pracy bibliotek fachowych, a nie ograniczać się do szkolenia pracowników tego typu bibliotek na kursach ogólnych, jak to się obecnie przewiduje.

Działalność Sekcji Bibliotek Muzycznych skierowana była zarówno na współpracę krajową, jak i międzynarodową.

Głównym zadaniem Zarządu Sekcji w tym okresie było zorganizowanie II Ogólnopolskiego sympozjum bibliotekarzy muzycznych, które odbyło się w Krakowie w dniach 21-23 października 1974 r. Na problematykę Sympozjum zostały się zagadnienia dotyczące polskiej bibliografii muzycznej (jej rozwoju i osiągnięć w ostatnim dwudziestoleciu 1954-1974) oraz historii polskiego druckarstwa muzycznego w nawiązaniu do tegorocznej sesji naukowej poświęconej 500-leciu polskiego druckarstwa.

Na Sympozjum wygłoszono referaty: *Rozwój polskiego druckarstwa muzycznego* (doc. dr hab. Maria Przywecka-Samecka, Wrocław), *Pojęcie źródła muzycznego* (doc. dr Zygmunt Szweykowski, Kraków), *Działalność Polskiego Wydawnictwa Muzycznego*, *Zadania Studium Edytorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej* (red. Teresa Chylińska, Kraków), *Rozwój i osiągnięcia polskiej bibliografii muzycznej w Polsce Ludowej* (mgr Teresa Parzyńska, Kraków).

W obradach wzięło udział 52 przedstawicieli 26 bibliotek muzycznych. Uczestnicy Sympozjum mieli okazję zapoznania się, na specjalnie zorganizowanym przez kol. A. Mieletską-Ciepierską pokazie, z cennymi zbiorami muzycznymi Biblioteki Jagiellońskiej oraz zasobem niedawno otwartego archiwum I. J. Paderewskiego. Przyjęto również szereg wniosków dotyczących dalszej działalności Sekcji: starań o zwiększenie liczby placówek zbiorów muzycznych w bibliotekach publicznych, intensyfikacji opracowania cennych i rzadkich zbiorów muzycznych poszczególnych bibliotek, opracowania przewodnika po bibliotekach i zbiorach muzycznych w Polsce².

Dzięki staraniom Prezydium Sekcji powielono referaty z robotycznej konferencji bibliotek muzycznych o katalogowaniu nagrań dźwiękowych w różnych typach fonotek w Polsce. Opracowano i przekazano do druku w *Biuletynie Informacyjnym* BN artykuł o współpracy krajowej i międzynarodowej bibliotek muzycznych.

² Sprawozdanie z Sympozjum zostanie opublikowane w następnym zeszycie *Przeglądu Bibliotecznego*.

W wyniku postanowień Sympozjum krakowskiego rozpoczęto prace nad zbieraniem materiałów do wydawnictwa „Przewodnik po bibliotekach i zbiorach muzycznych w Polsce”, rozesłano ankietę informacyjną do 42 bibliotek w Polsce oraz wystosowano pisma — w porozumieniu z Departamentem Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych MKiS — do 17 wojewódzkich bibliotek publicznych z prośbą o informacje, dotyczącą muzykalioń znajdujących się w ich własnych zbiorach oraz w bibliotekach publicznych danego województwa.

Współpraca polskich bibliotek muzycznych z AIBM organizowana przez Grupę Narodową działającą przy SBP obejmowała dostarczanie adnotowanych opisów do międzynarodowej bibliografii bieżącej literatury o muzyce RILM (Répertoire International de la Littérature Musicale). W pracach tych bierze udział grupa bibliotekarzy z różnych ośrodków. Udział Polski w międzynarodowej bibliografii źródeł muzycznych RISM (Répertoire International des Sources Musicales) natrafia jeszcze na różne przeszkody natury organizacyjno-budżetowej.

Zgodnie z inicjatywą wysuniętą jeszcze w 1972 r. przez Czechosłowacką Grupę Narodową AIBM odbyło się w Martinie z początkiem października 1974 r. pierwsze Sympozjum bibliotek muzycznych krajów socjalistycznych, mające na celu zorganizowanie systematycznej współpracy tych bibliotek w zakresie dokumentacji i informacji muzycznej. Z ramienia bibliotekarzy polskich udział w naradzie wzięli: przewodnicząca Sekcji kol. Maria Prokopowicz oraz kol. kol. Karol Musioł, Wanda Bogdany i Halina Kamińska.

W związku z zarządzeniem w sprawie obsługi bibliotecznej w zakładach leczniczych Sekcja Bibliotek Szpitalnych przedstawiła Ministerstwu Kultury i Sztuki projekt ankiety, która została rozesłana do bibliotek wojewódzkich oraz wydziałów zdrowia w całym kraju. Ankieta miała na celu zebranie materiałów dotyczących zakresu realizacji wspomnianego zarządzenia. Ponadto Stowarzyszenie wysłało w lipcu 1974 r. pismo do wszystkich wydziałów zdrowia i opieki społecznej w sprawie bibliotek dla chorych znajdujących się w danym województwie. Otrzymaliśmy zaledwie 4 odpowiedzi z Łodzi, Poznania, woj. wrocławskiego i woj. szczecińskiego. Materiały te Sekcja chce wykorzystać dla przygotowania opinii dla Państwowej Rady Bibliotecznej o sytuacji bibliotek szpitalnych. Z nadesłanych danych wynika, że problem czytelnictwa chorych oraz wszelkich form działalności kulturalnej dostępnej człowiekowi choremu jest doceniany mimo ciężkich warunków lokalowych szpitali. Niektóre wydziały zdrowia i opieki społecznej powołały instruktorów ds. bibliotek szpitalnych (we Wrocławiu instruktor działa już od 1968 r. od wejścia w życie Ustawy o bibliotekach) oraz nawiązały współpracę z bibliotekami publicznymi, zwłaszcza w zakresie pomocy metodycznej i szkolenia personelu. Przewiduje się stałe pomieszczenia na biblioteki w nowo budowanych szpitalach, domach pomocy społecznej i domach rencistów.

Rozpoczęte zostały przygotowania do konferencji na temat „Psychoterapeutyczne oddziaływanie poprzez sztukę” z udziałem bibliotekarzy, lekarzy, psychologów, muzykologów i artystów. W tym celu nawiązano kontakty z Zakładem Muzykoterapii Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu i Główną Biblioteką Lekarską w Warszawie. Konferencja ma się odbyć w Cieplicach, zorganizowana na prośbę Stowarzyszenia przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu.

Przewodnicząca Sekcji kol. W. Kozakiewicz wygłosiła dnia 5 października 1974 r. w Toruniu referat „Biblioteki szpitalne jako nowy teren działalności bibliotek publicznych”.

W ramach współpracy z IFLA sporządzono zestawienie bibliograficzne pol-

skiego piśmiennictwa dotyczącego bibliotek szpitalnych i biblioterapii. Zestawienie to wejdzie do międzynarodowej bibliografii o powyższej tematyce.

Komisja Katalogowania Alfabetycznego zorganizowała szereg zebrań, na których omawiano problemy wyboru hasła (jeden z rozdziałów instrukcji katalogowania opracowany przez kol. Marię Lenartowicz) oraz międzynarodowe zalecenie dotyczące opisu bibliograficznego wydawnictw zwartych ISBD(M).

Przedstawiciele Komisji brali udział w pracach normalizacyjnych prowadzonych w Bibliotece Narodowej oraz w Instytucie Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej.

W ramach współpracy międzynarodowej wysłano szereg polskich opracowań dotyczących zagadnień katalogowania do Komitetu Katalogowania IFLA oraz do A. A. Chrienkowej, przewodniczącej Komisji Katalogowania ZSRR.

Komisja ds. Kształcenia i Doskonalenia Kadr koncentrowała uwagę na problematyce dotyczącej struktury kształcenia bibliotekarzy oraz na przygotowywaniu referatów i dyskusji na Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Zielonej Górze.

W 1974 r. odbywały się w poszczególnych resortach dyskusje na temat struktury organizacyjnej kształcenia pracowników bibliotek. Komisja nie była informowana o tych przedsięwzięciach. Osobiste uczestnictwo przewodniczącego Komisji w pracach Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego MNSzWiT umożliwiło zasięgnięcie opinii członków Komisji w istotnych dla kształcenia bibliotekarzy sprawach. Kol. Kazimiera Ankudowicz zapoznała Komisję z projektami powołania Centrum Kształcenia i Doskonalenia Bibliotekarzy oraz studium policealnego. Wskazane byłoby, aby w przyszłości Komisja mogła reprezentować stanowisko SBP wszędzie, gdzie toczą się prace dotyczące systemu kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej.

Praca Komisji Informacji Naukowej w okresie sprawozdawczym koncentrowała się: a) na sprawach związanych z opiniowaniem kolejnego programu działania Centrum INTE i przygotowaniem do XIV Krajowej narady przedstawicieli placówek informacyjnych. Wydaje się, że pewne efekty zostały osiągnięte i że rysują się możliwości dalszych działań integrujących krajowy system informacji, który obejmie biblioteki, ośrodki inte i inne placówki informacji; b) na przygotowaniach obrad Sekcji Informacji Naukowej VII Zjazdu Bibliotekarzy Polskich. Komisja ustaliła program oraz zaproponowała dobór referentów.

Ponadto przewodnicząca Komisji kol. H. Uniejewska wygłosiła 2 referaty w Krakowie na zebraniu Okregu (lutą) oraz w Sopocie w Bibliotece Uniwersytetu Gdańskiego (maj) na temat „Rola bibliotek w systemie informacji naukowej”.

Komisja Współpracy Bibliotek w Zakresie Gromadzenia Zbiorów przeprowadziła badania nad napływem bieżących czasopism zagranicznych z krajów kapitalistycznych do bibliotek w Polsce. Artykuł na ten temat *Czasopisma zagraniczne importowane do Polski z krajów kapitalistycznych w roku 1971* (w opracowaniu B. Świderskiego) ukazał się w *Roczniku Biblioteki Narodowej*.

W Łodzi odbyło się zebranie członków Komisji, na którym przedyskutowano sprawę gospodarki dubletami w Polsce. Kol. J. Dunin wygłosił referat o aktualnych problemach gospodarki dubletami i drukami zbędnymi, oparty m. in. na niepublikowanych materiałach ankiety dotyczącej stanu dubletów i druków zbędnych, przeprowadzonej przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Referent zwrócił uwagę na straty ponoszone wskutek blokowania miejsca w magazynach bibliotek przez druki zbędne, które ulegają w wielu wypadkach postępującej dezaktualizacji.

Komisja Mechanizacji i Racjonalizacji Pracy Biblio-

tecznej odbyła 4 zebrania. Przedyskutowano wstępnie projekty: programu racjonalizacji pracy i ogólnej modernizacji bibliotek w ramach krajowego systemu informacyjnego w opracowaniu kol. J. Czerniego oraz programu racjonalizacji pracy w bibliotekach polskich, opracowanego przez kol. Z. Żmigrodzkiego.

W ramach prac Komisji Z. Skwarnicka przeprowadziła badania w bibliotekach pedagogicznych uwzględniając problemy racjonalizacji pracy. Podsumowanie tych badań przedstawiła na konferencji dyrektorów bibliotek pedagogicznych oraz na kolokwium niemiecko-polskim, zorganizowanym przez ODIIN PAN w Poznaniu w listopadzie 1974 r.

Kol. Z. Piszczek kontynuował prace nad katalogiem sprzętu bibliotecznego krajowego i zagranicznego.

Udzielono szeregu porad i konsultacji w zakresie specjalności Komisji.

Ponadto członkowie Komisji wygłosili szereg prelekcji i referatów: kol. Z. Żmigrodzki — „Modernizacja bibliotek polskich” (24 października w Łodzi i 24 listopada w Sosnowcu w Zakładzie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego), kol. Z. Piszczek — „Najnowsze techniki i urządzenia reprograficzne w pracy informacyjnej” (14 marca w Częstochowie w Oddziale Rejonowym NOT) oraz kol. Barbara Ochranowicz — „Mechanizacja pracy we współczesnym bibliotekarstwie” (2 kwietnia w Olsztynie).

Komisja Wydawnicza zebrała odpowiedzi na ankiety w sprawie działalności wydawniczej SBP, rozprowadzane indywidualnie i za pośrednictwem naszych czasopism w okresie od września 1973 do lutego 1974 r. Ankiety zostały już opracowane, a wyniki przeprowadzonej analizy będą przedstawione aktywowi bibliotekarskiemu w formie powielonej oraz w skróconej wersji w jednym z naszych czasopism.

W okresie sprawozdawczym Referat ds. Okręgów przygotował projekt instrukcji, mającej regulować pracę oddziałów powiatowych i kół SBP. Zadanie to stanowi konsekwencję kwietniowej narady 1973 r. przewodniczących i sekretarzy zarządów okręgów, poświęconej aktywizacji działalności terenowych ogniw Stowarzyszenia.

Ponadto Referat ds. Okręgów podjął ostatnio przygotowania do analizy rozwoju liczebności SBP, które to zadanie będzie kontynuowane w 1975 r.

Janina Cygańska

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGÓW STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH ZA 1973 ROK

Z obszernych materiałów nadesłanych z terenu przedstawiono przykładowo różnorodne formy pracy oraz ciekawsze inicjatywy podejmowane przez okręgi.

Sprawy organizacyjne

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich dnia 31 grudnia 1973 r. liczyło 11 925 członków. Pierwsze miejsce pod względem liczby członków zajmują okręgi: Stołeczny (1084), Katowice (1025), Poznań woj. (908). Największa liczba członków w okresie sprawozdawczym przybyła w okręgach: Stołecznym (173), Warszawa woj. (106) i Wrocław woj. (76).

Liczba oddziałów SBP w okresie sprawozdawczym wynosiła 283; najwięcej

oddziałów posiadają okręgi: Poznań woj. (30), Warszawa woj. (28) i Wrocław woj. (24).

Głównym nurtem działalności organizacyjnej okręgów była dążność do zwiększenia liczby członków przez pozyskanie dla SBP bibliotekarzy z tych środowisk zawodowych, z których rekrutacja członków była i jest niewystarczająca. Sprawie tej dużo uwagi i pracy poświęciły przede wszystkim zarządy okręgów: Kielce, Koszalin, Lublin, Łódź miasto, Olsztyn, Poznań woj., Szczecin i Warszawa miasto.

ZO Łódź miasto skierowało specjalne pismo do dyrektorów i kierowników większych bibliotek miasta z prośbą o pomoc w zainteresowaniu pracowników bibliotek sprawami Stowarzyszenia oraz wprowadził do programu konferencji szkoleniowych bibliotekarzy sieci miejskiej stały komunikat o aktualnej działalności i planowanych imprezach SBP. Ogółem wygłoszono 9 informacji upowszechniających formy działalności Stowarzyszenia.

Ożywioną działalność przejawiało Koło Młodych działające przy ZO Łódź miasto. Dużym osiągnięciem Koła było powołanie i otwarcie środowiskowego Dyskusyjnego Klubu Filmowego z siedzibą w MBP. Klub skupiający pracowników wszystkich bibliotek łódzkich i działający pod patronatem SBP został zarejestrowany w polskiej Federacji DKF jako jedyny klub działający w środowisku bibliotekarskim.

ZO Olsztyn opracował propozycje wytycznych działania i form pracy oddziałów.

ZO Szczecin w celu nawiązania współpracy z pracownikami bibliotek naukowych i ośrodków inte opracował i przesłał do wszystkich zainteresowanych odpowiednią ulotkę.

Zarząd Okręgu Stołecznego przystąpił do tworzenia Kół SBP. Opracowano „Tymczasowy regulamin Koła SBP” i wysłano pisma do dyrektorów i kierowników 86 bibliotek warszawskich z prośbą o udzielenie pomocy w organizowaniu kół oraz otoczenie opieką ich działalności. W roku sprawozdawczym na terenie Okręgu powstało 6 kół. Specjalną akcją propagandową w tym zakresie podjęła Sekcja Bibliotek Szkolnych pod kierownictwem kol. E. Sawickiej.

Działalność merytoryczną okręgi prowadziły głównie poprzez sekcje, komisje, referaty i zespoły. Obok najbardziej tradycyjnych sekcji: bibliotek naukowych, bibliotek publicznych i związkowych, bibliotek szkolnych i pedagogicznych, bibliotek fachowych, w szeregu okręgów działały inne sekcje, np. bibliotek wojskowych (Koszalin, Warszawa miasto), bibliotek szpitalnych (Koszalin, Wrocław miasto), informacji naukowej (Lublin, Poznań miasto). Z zespołów przykładowo wymienić można: Zespół Historyczno-Pamiętnikarski działający w Okręgu Stołecznym, Zespół ds. Racjonalizacji w Koszalinie, Zespół Bibliotekarzy Ekspertów powołany dla rozwiązywania trudnych bieżących problemów zawodowych i Klub Bibliotekarzy Nowatorów w Okręgu Poznań miasto oraz działające w Lublinie zespoły: ds. Katalogu Czasopism Lubelskich, ds. Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów i ds. Doskonalenia Zawodowego.

Działalność merytoryczna

Tematyka zebrani zarządów w niektórych okręgach wybiegała poza sprawy ściśle organizacyjne i obejmowała ogólniejsze zagadnienia bibliotekarstwa. Plenum ZO w Rzeszowie dnia 4 listopada poświęcone było problematyce rozwoju informacji naukowo-technicznej. W Szczecinie dwa połączone zebrania Prezydium ZO SBP i dyrektorów bibliotek naukowych Szczecina (w dniach 20 i 22 maja) poświęcone były dyskusji nad „Raportem o stanie bibliotek naukowych Szczecina” oraz

sprawie współpracy tych bibliotek. W Okręgu Wrocław woj. dnia 20 czerwca odbyło się zebranie plenarne ZO poświęcone problematyce organizacji bibliotek szpitalnych i biblioterapii z referatem kol. Wandy Kozakiewicz. W Olsztynie przewodniczący ZO opracował dla władz wojewódzkich materiały dotyczące najpilniejszych potrzeb bibliotek olsztyńskich.

Organizowane w roku sprawozdawczym akcje, imprezy, sesje, konferencje i sympozja koncentrowały się głównie wokół czterech tematów: 1) 200 rocznicy Komisji Edukacji Narodowej, 2) 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, 3) Roku Nauki Polskiej, 4) 30-lecia Ludowego Wojska Polskiego.

Największą imprezą poświęconą 200 rocznicy KEN było uroczyste spotkanie bibliotekarzy warszawskich zorganizowane przez Zarząd Okręgu Stołecznego i Bibliotekę Narodową dnia 13 listopada w dawnym gmachu Biblioteki Załuskich pod hasłem „Dzieło Komisji Edukacji Narodowej w dziedzinie bibliotekarstwa”. Referaty wygłosili: kol. M. Manteufflowa „Biblioteki naukowe w dobie KEN”, kol. H. Falkowska „Biblioteki szkół średnich i elementarnych w dobie KEN”, kol. H. Więckowska „Wpływ KEN na rozwój bibliotekarstwa polskiego w XIX wieku”.

W dwóch okręgach odbyły się sesje popularnonaukowe poświęcone KEN. ZO Bydgoszcz zorganizował sesję dnia 11 maja z referatami dra J. Szczepańca „Książka polska w dobie KEN” i dra F. Mincera „Geneza i tło historyczne KEN”; sesja połączona była z wystawą „Polska epoka oświecenia w książce i dokumencie”. ZO Kielce zorganizował sesję dnia 10 maja z referatami dra J. Krasuskiego „Geneza powstania i działalność KEN”, dra A. Massalskiego „Szkolnictwo w dobie KEN” i mgr E. Piotrowskiej „Podręczniki okresu KEN”. Ponadto na zebraniu plenarnym ZO w Olsztynie dnia 25 kwietnia kol. H. Falkowska omówiła temat „Biblioteki szkolne w programach KEN”. W Okręgu Poznań woj. na sympozjum zorganizowanym dnia 17 maja przez Zarząd Oddziału w Koninie wspólnie z PiMBP prof. J. Wąsicki wygłosił prelekcję „Rola Komisji Edukacji Narodowej oraz perspektywy rozwoju nauki w Polsce”.

Z imprez poświęconych 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika wymienić należy sesję popularnonaukową w Kielcach (21 lutego) z referatami: mgra S. Rajcherta „Życie i działalność Mikołaja Kopernika”, mgra Cz. Erbera „Kieleckie tradycje kopernikowskie” i mgr W. Ozdoba-Kosierkiewicz „Wizerunki Mikołaja Kopernika w zbiorach graficznych Muzeum Świętokrzyskiego”; sesja połączona była z wystawą „Kieleckie tradycje kopernikowskie”. Ponadto ZO SBP wspólnie z Sekcją Bibliotekarską ZNP zorganizował w dniach 10-13 czerwca dla bibliotekarzy Okręgu Kieleckiego wycieczkę szkoleniowo-turystyczną „Śladami Kopernika”. Również ZO Rzeszów przeprowadził w dniach 10-16 czerwca seminarium szkoleniowe z udziałem 52 członków SBP „Szlakiem Kopernika”; program seminarium obejmował prelekcje o życiu i działalności Mikołaja Kopernika na Warmii i Mazurach.

Z okazji Roku Nauki Polskiej przewodniczący ZG SBP kol. W. Stankiewicz wygłosił dwa odczyty: „Bibliotekarstwo i informacja naukowa w Roku Nauki Polskiej” (Poznań 15 marca) oraz „Sprawy bibliotek na II Kongresie Nauki Polskiej” (Lublin 11 maja).

ZO Wrocław miasto zorganizował dnia 3 maja sesję popularnonaukową „Rok Nauki Polskiej” inaugurującą Dni Oświaty, Książki i Prasy. W Okręgu Poznań woj. odbyły się dwa zebrania ogólne członków Oddziałów SBP: w Wolsztynie dnia 19 maja z referatem kol. Z. Piatkiewicza „Zadania bibliotek w roku Nauki Polskiej” i w Jarocinie dnia 30 maja z referatem kol. Ewy Kijas „Rok Nauki Polskiej”.

Interesującą imprezą była zorganizowana dnia 20 stycznia przez Zarząd Od-

działu SBP w Łańcucie (Okręg Rzeszów) wspólnie z PiMBP sesja popularnonaukowa, na której referaty wygłosili: dr A. Żyga „Literatura polska w dobie autonomicznej Galicji do roku 1895”, dr A. Jagusztyn „Działalność księgarń i drukarni w Rzeszowie w erze konstytucyjnej Galicji”, dr W. Balicki „Łańcut w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku” i mgr Eugenia Czado „Biblioteka Stowarzyszenia Oświaty „Mrówka” w Łańcucie w latach 1868-1914”.

Dla uczczenia 30-lecia Ludowego Wojska Polskiego staraniem Oddziału Miejskiego SBP w Bydgoszczy wspólnie z MBP i Klubem Pomorskiego Okręgu Wojskowego odbyła się dnia 24 października sesja popularnonaukowa, połączona z wystawą „Dzieje wojenne Kujaw i Pomorza” ilustrująca historię wojskowości regionu bydgoskiego. Na sesji referaty okolicznościowe wygłosili C. Leżański redaktor naczelny *Kuriera Polskiego* i komandor S. Woliński zastępca redaktora naczelnego *Zołnierza Wolności*. Natomiast Zarząd Oddziału SBP w Toruniu zorganizował wspólnie z Klubem Garnizonowym i Książnicą Miejską dnia 8 czerwca symposium z referatem A. Srogi „I i II Armia WP w literaturze XXX-lecia”. Również w Okręgu Koszalin staraniem Sekcji Bibliotek Wojskowych przy współpracy dowództwa garnizonu odbyło się w dniach 26-27 kwietnia symposium poświęcone 30-leciu LWP, na którym m. in. płk J. Lewicki wygłosił referat „Dorobek wojskowych bibliotek oświatowych w 30-leciu”, a kpt. J. Ziętek poinformował o działalności Sekcji Bibliotek Wojskowych SBP w Pomorskim Okręgu Wojskowym. W Okręgu Stołecznym Sekcja Bibliotek Wojskowych zorganizowała w dniach 23-24 maja wspólnie z CBW i Zarządem Kultury GZP WP konferencję naukową pod hasłem „Książka w życiu żołnierzy LWP” oraz dnia 2 września przy współudziale CBW i Centralnego Ośrodka Informacji Wojskowej sesję naukową „Stan, zadania i perspektywy rozwoju informacji naukowej w świetle potrzeb nowoczesnej armii”. Sesję popularnonaukową zorganizował również ZO Wrocław woj. dnia 23 października z referatami „Obraz LWP w literaturze historycznej” oraz „Aktualne problemy działalności bibliotek oświatowych w wojsku na bazie bibliotek Śląskiego Okręgu Wojskowego”.

Oprócz imprez rocznicowych w roku sprawozdawczym odbyły się jeszcze inne sesje problemowe, sympozja i konferencje. W Okręgu Koszalin w dniach 7-8 czerwca zorganizowano symposium poświęcone literaturze dla dzieci i młodzieży z referatem podstawowym prof. dr K. Kulickowskiej „Problematyka wychowawcza we współczesnej literaturze polskiej dla dzieci” oraz w dniach 29-30 września sesję popularnonaukową (wspólnie z WiMBP) poświęconą patronowi WiMBP w Koszalinie Joachimowi Lelewelowi, na której referaty wygłosili: kol. A. Majorek „WiMBP w Koszalinie w latach 1950-1973”, kol. H. Więckowska „Twórczość Joachima Lelewela na tle epoki”, kol. J. Korpała „Joachim Leleweł jako bibliograf i bibliotekarz” oraz dr J. Dybowski „Joachim Leleweł, przywódca demokracji polskiej”.

Jedną z większych imprez w roku sprawozdawczym była zorganizowana w dniach 17-18 grudnia przez ZO SBP Poznań miasto wspólnie z Biblioteką Główną UAM ogólnopolska sesja naukowa „Rola wielkopolskich bibliotek i ośrodków informacji w regionie”, podczas której wygłoszono 15 referatów; w sesji wzięło udział 105 bibliotekarzy i pracowników ośrodków informacji oraz 2 przedstawiciele bibliotek z NRD. Okręg Poznań woj. zorganizował także dnia 19 grudnia wspólnie z WBP konferencję problemową na temat „Współpraca bibliotek w zakresie służby informacyjnej”.

Tematyka odczytów, referatów i prelekcji wygłaszanych bądź na zebraniach ogólnych członków SBP bądź na zebraniach sekcji i zespołów obejmowała zagad-

nienia i problemy dotyczące rozwoju bibliotekarstwa w Polsce i świecie, organizacji informacji naukowej, automatyzacji i mechanizacji pracy bibliotecznej oraz oddziaływania wychowawczego bibliotek poprzez książkę. Ciekawszymi imprezami w tym zakresie były:

- dwa odczyty kol. J. Baumgarta wygłoszone na zebraniach ogólnych członków Okręgu Kraków miasto: dnia 17 stycznia „Aktualny stan bibliotekarstwa na tle obrad 38 sesji IFLA w Budapeszcie” i dnia 12 grudnia „Nowe prądy w bibliotekarstwie światowym na tle obrad 39 Sesji IFLA w Grenoble”;
- dwa odczyty kol. H. Więckowskiej: dnia 21 lutego w Okręgu Kraków miasto „Bibliotekarstwo polskie: stan obecny i główne kierunki rozwoju” oraz dnia 18 stycznia w Okręgu Łódź miasto „Bibliotekarstwo polskie: kierunki badań i najważniejsze postulaty”;
- prelekcja kol. Barbary Ochranowicz dnia 20 czerwca w Okręgu Olsztyn „Najważniejsze zagadnienia rozwoju bibliotekarstwa w Polsce i w świecie”;
- referat kol. J. Kołodziejkiej dnia 31 kwietnia w Okręgu Lublin „Europejskie systemy biblioteczne”;
- prelekcja kol. B. Świdzkiego dnia 1 marca w Okręgu Łódź miasto „Współczesne bibliotekarstwo angielskie”;
- prelekcja kol. Z. Zmigrodzkiego dnia 5 marca w Okręgu Opole „Biblioteka współczesna a problem informacji naukowej”;
- 4 odczyty bibliotekarzy zagranicznych, a mianowicie: 1) prof. G. Sveda z Uniwersytetu w Chicago dnia 26 czerwca w Okręgu Łódź miasto „Zagadnienia nowej instrukcji katalogowania w aspekcie międzynarodowych kodyfikacji”, 2) dra A. Müllera z Biblioteki Uniwersyteckiej w Jenie dnia 2 lipca w Okręgu Kraków miasto „Moje metody konserwacji książek”, 3) prof. L. Durkovića z Belgradu dnia 5 czerwca w Okręgu Poznań miasto „Biblioteki w Jugosławii”, 4) dyrektora Maticy Slovenskiej w Okręgu Wrocław miasto „Żywotne interesy bibliotekarstwa słowackiego”;
- prelekcja kol. M. Brykczyńskiej dnia 22 maja na zebraniu Sekcji Bibliotek Naukowych w Okręgu Stołecznym „Zastosowanie komputerów w bibliotekach naukowych”;
- referat inż. G. Bogdana dnia 15 marca na Konferencji Sekcji Bibliotek Fachowych w Okręgu Stołecznym „Automatyzacja procesów bibliotecznych”.

Ponadto szereg prelekcji poświęconych było czytelnictwu, biblioterapii i pracy pedagogicznej bibliotek.

Działalność w zakresie utrwalania historii bibliotek na terenie okręgu i dorobku zasłużonych bibliotekarzy prowadziły — jak i w latach ubiegłych — tylko 2 okręgi: Lublin i Warszawa miasto. W Okręgu Lublin Sekcja Historyczna zorganizowała dnia 27 maja spotkanie z pracownikami zatrudnionymi w Bibliotece im. Łopacińskiego w okresie okupacji, którzy podzielili się swoimi wspomnieniami. W Okręgu Stołecznym działający już 15 lat Zespół Historyczno-Pamiętnikarski był inicjatorem 2 imprez. Dnia 21 stycznia zorganizowano przy współudziale dyrekcji BN uroczyste wieczór poświęcony pamięci prof. dra Mariana Łodyńskiego z referatami kol. kol. K. Remerowej, S. Rosołowskiego i S. Kotarskiego. Dnia 10 maja odbyło się uroczyste zebranie poświęcone pamięci Kazimierza Maja, długoletniego dyrektora POKKB. Referaty i wspomnienia wygłosili kol. kol. F. Popławski, Z. Dobrowolski, W. Małewski, M. Mazurkiewicz i F. Sedlaczek.

Drugim podstawowym nurtem działalności okręgów było szkolenie i doskonalenie zawodowe członków Stowarzyszenia.

Zarząd Okręgu Stołecznego, pragnąc stworzyć korzystne warunki kształtowania.

się bibliotekoznawczego środowiska naukowego w Warszawie, zorganizował Konwersatorium Bibliotekoznawcze, które stanowi forum dyskusyjne dla bibliotekarzy warszawskich specjalizujących się w różnych zakresach problematyki zawodowej. Pracami Konwersatorium kieruje 6-osobowa Rada pod przewodnictwem kol. H. Więckowskiej. W roku sprawozdawczym odbyło się 6 posiedzeń, na których referaty wygłosili kol. kol.: H. Więckowska „Bibliotekoznawstwo polskie — stan obecny i kierunki rozwoju”, J. Wołosz „Niektóre problemy organizacji sieci bibliotek publicznych”, J. Kołodziejska „Problemy czytelnictwa w świecie” oraz „Teorie i badania bibliotekoznawcze na terenie międzynarodowym”, H. Uniejewska „Rola bibliotek w organizacji nauki” i A. Niemczykowa „Współczesna problematyka bibliotek szkolnych”.

Ponadto szkolenie i doskonalenie zawodowe odbywało się w dotychczasowych tradycyjnych formach: na kursach, seminariach, zebraniach problemowych i wycieczkach szkoleniowo-turystycznych. Jako większe akcje w tym zakresie wymienić należy: kursy przygotowawcze dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych zorganizowane przez okręgi Kraków miasto i Łódź miasto; kurs z zakresu informacji naukowej zorganizowany przez Okręg Poznań miasto; seminaria w Okręgu Koszalin: dla bibliotekarzy bibliotek szpitalnych (poświęcone nowościom książkowym odpowiednim dla osób cierpiących na choroby nerwicowe), dla członków Sekcji Bibliotek Wojskowych (na temat roli i zadań wojskowych bibliotek oświatowych), dla bibliotekarzy bibliotek związkowych; w Okręgu Stołecznym — seminarium na temat zagadnień katalogu alfabetycznego prowadzone przez Sekcję Bibliotek Naukowych.

Wycieczki szkoleniowo-turystyczne przeprowadziły okręgi: Białystok (do ZSRR w celu zwiedzenia Biblioteki Republikańskiej w Kijowie, Wszeczwiązkowej Biblioteki Piśmiennictwa Zagranicznego w Moskwie oraz Biblioteki im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie), Warszawa woj. (do NRD w celu zaznajomienia się z działalnością bibliotek publicznych w Lipsku, Dreźnie i Berlinie), Łódź miasto wspólnie z Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych (do NRD szlakiem muzeów i zabytków).

Krajowe wycieczki szkoleniowo-turystyczne zorganizowały okręgi: Bydgoszcz, Kraków miasto, Lublin, Olsztyn, Poznań miasto, Rzeszów i Warszawa woj.

W ramach doskonalenia zawodowego członków niektóre okręgi podejmowały na zebraniach problemowych wybrane zagadnienia. I tak np. Zespół ds. Katalogowania Alfabetycznego działający w Lublinie poświęcił trzy zebrania omówieniu wyników Konferencji Paryskiej w 1961 r. oraz przedyskutowaniu projektu ISED(S). W Okręgu Łódź miasto odbyło się dnia 29 marca w Bibliotece Instytutu Włókiennictwa zebranie dyskusyjne na temat „Rewers czy karta czytelnika w pracy bibliotecznej” a dnia 7 czerwca odczyt kol. J. Przygodzkiej „Szkolenie dyplomantów w zakresie informacji naukowej w wyższych szkołach technicznych na przykładzie Biblioteki Politechniki Łódzkiej”. W Koszalinie Komisja ds. Usprawnień i Ekonomiki Pracy opracowała program „Giełdy Pomysłów” na rok 1974.

Na prośbę Komisji ds. Kształcenia Bibliotekarzy przy ZG SBP Zarządy Okręgów Białystok, Lublin, Łódź miasto i Rzeszów opracowały materiały obrazujące stan przysposobienia zawodowego kadry bibliotekarskiej w okręgach i potrzeby pod tym względem na przyszłość oraz uwagi do „Projektu jednolitego systemu kształcenia bibliotekarzy”.

W zakresie prac bibliograficznych i wydawniczych działalność okręgów ogranicza się przede wszystkim do kontynuowania prac rozpoczętych w latach poprzednich. Ukazały się zeszyty 4 za 1972 i 1-3 za 1973 r. kwartalnika *Bibliotekarz Za-*

chodnio-Pomorski publikowanego przez Zarządy Okręgów w Szczecinie i Koszalinie; ponadto ZO Szczecin wydał: *Ilustrowany katalog pomocy metodycznych i materiałów informacyjnych dla bibliotek, Biblioteki i ośrodki inte województwa szcześcińskiego. Informator*. (Szczecin 1973) oraz publikację metodyczną *Mikołaj Kopernik*. ZO Koszalin współpracował nadal z WIMBP i ZO Szczecin w zakresie przygotowania materiałów do dalszych tomów *Bibliografii Pomorza Zachodniego* oraz współdziałał w wydaniu *Informatora o bibliotekach województwa koszalińskiego* (Oprac. Teresa Matejko. Koszalin 1973). W wyniku starań SBP oddany został do druku opracowany przez Zespół ds. Katalogu Czasopism Lubelskich *Regionalny katalog centralny czasopism lubelskich*.

Z innych form działalności merytorycznej okręgów wymienić należy konkursy dla bibliotekarzy i turnieje czytelnicze zarówno ogólnopolskie, jak i lokalne. Najciekawszą imprezą w tym zakresie był zorganizowany przez ZO Poznań woj. „Konkurs na wspomnienia bibliotekarzy”, na który wpłynęły 33 prace; pierwszą nagrodę przyznano R. Krygierowi z Szamotuł za pracę „Jak zostałem bibliotekarzem”. Konkurs zgromadził ciekawy materiał faktograficzny, którzy organizatorzy zamierzają opublikować w formie dzieła zbiorowego. ZO Lublin sfinalizował konkurs dla bibliotekarzy pod hasłem „Biblioteka, książka, czytelnik na Lubelszczyźnie w latach 1944-1973”, na który wpłynęło 9 prac; 3 prace zostały nagrodzone i 3 wyróżnione.

W roku sprawozdawczym 2 okręgi podjęły inicjatywę czynów społecznych z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy, organizując prace przy porządkowaniu terenów: Okręg Poznań miasto na Cytadeli, Okręg Stołeczny na polu Mokotowskim na terenie przyszłej siedziby Biblioteki Narodowej.

Działalność oddziałów

W większości okręgów praca oddziałów łączyła się ściśle ze wszystkimi akcjami prowadzonymi przez biblioteki powiatowe i skupiała się wokół wielkich rocznic przypadających na rok sprawozdawczy. Ponadto oddziały włączały się czynnie do organizowania na swoim terenie Dni Oświaty, Książki i Prasy, Dekady „Człowiek — Świat — Polityka” i Dni Książki Technicznej. Z tych okazji zorganizowano wiele prelekcji, wystaw, spotkań autorskich itp.

Podjęmowane były również cenne lokalne inicjatywy. Oddział Radom był współorganizatorem w dniach 22-23 listopada Radomskich Dni Pisarzy Kielecczyzny, z tej okazji wydano informator *Współcześni pisarze Kielecczyzny* (Radom 1973). Zarząd Oddziału w Kołobrzegu (Okręg Koszalin) zorganizował uroczystość związaną z nadaniem Gminnej Bibliotece Publicznej w Ustroniu Morskim imienia por. Edmunda Łopuskiego oraz kontynuował prowadzoną od 3 lat akcję „Giełda książki”. Oddział w Obornikach (Okręg Poznań woj.) wysunął temat „Wkład regionu obornickiego w rozwój nauki i kultury w Polsce”, a Oddział SBP w Rawiczu — „Wkład Rawicza do literatury polskiej”. Oddziały Okręgu Warszawa woj. podejmowały lokalne konkursy upowszechniające wiedzę o regionie.

Wiele uwagi poświęcono sprawom dokształcania i doskonalenia zawodowego. Przeprowadzono dyskusje nad artykułami z prasy zawodowej, tworzono zespoły konsultacyjne w celu przyjsia z pomocą kolegom zdobywającym kwalifikacje bibliotekarskie.

Najczęściej powtarzającą się formą pracy oddziałów był współdziałanie członków SBP w konkursach i turniejach ogólnobibliotecznych. W roku sprawozdawczym wiele oddziałów było zaangażowanych w mniejszym lub większym stopniu w orga-

nizację turnieju „Wkład Polaków do ogólnopolskiej skarbnicy wiedzy”. Stałą też formą pracy oddziałów był współdziałanie w organizowaniu odczytów i spotkań autor-skich przeznaczonych dla szerszego audytorium.

Józefa Kornecka

KOMUNIKAT O POSIEDZENIU ZARZĄDU GŁÓWNEGO SBP ODBYTYM DNIA 13 LUTEGO 1975 R.

Kolejne posiedzenie plenarne Zarządu Głównego SBP dnia 13 lutego otworzył przewodniczący ZG kol. Witold Stankiewicz, który na szerszym tle społecznym i kulturalnym kraju omówił m. in. działalność i zadania Stowarzyszenia w zakresie realizacji ogólnokrajowych planów rozwoju nauki i oświaty, programów kształce-nia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy, ścisłej współpracy z administracją resortowych sieci bibliotecznych, wzmocnienia autorytetu terenowych ogniw Stowarzyszenia, które powinny być traktowane przez władze jako czynnik doradczy i opiniodawczy.

Przykładem prawidłowych kontaktów jest stała, bardzo ścisła i wielokierunko-wa współpraca SBP z Departamentem Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych MKiS. Z pełnym zrozumieniem dla spraw bibliotek spotykamy się również w kierownictwie Ministerstwa. Niepokojąca jest natomiast sytuacja na odcinku zarządzania bibliotekami w resorcie oświaty i wychowania oraz nauki, szkolnictwa wyższego i techniki. Odrębnym zagadnieniem jest działalność i współ-praca sieci inte z ogólnokrajową siecią biblioteczną.

Sekretarz generalny kol. J. Cygańska omówiła główne punkty sprawozdania Prezydium, a kol. S. Jeżyński zreferował wyniki posiedzenia i wnioski Głównej Komisji Rewizyjnej. Kol. W. Bartoszewski przedstawił zbranym sytuację wyda-wnictw SBP, a zwłaszcza trudności wynikające z przejściowego zmniejszenia przydziału papieru, co powoduje konieczność rezygnacji z wielu ważnych i po-trzebnych pozycji.

Następnie kol. dr K. Ankudowicz wygłosiła referat problemowy o Policealnym Zaocznym Studium Bibliotekarskim.

W części posiedzenia przewidzianej na dyskusję poruszono szereg spraw. Kol. Bernard Olejniczak, przewodniczący Komisji Wydawniczej naświetlił przeprowadzo-ną przez Komisję analizę potrzeb i możliwości produkcji wydawniczej SBP w aktualnej sytuacji „papierowej”. W okresie intensywnego i planowego rozwoju wie-dzy i szkolnictwa bibliotekarskiego, konieczność rewizji planu publikacji o cha-rakterze podręcznikowym spowoduje dysproporcje między udokumentowanymi po-trzebami a ich zaspokajaniem. W imieniu Komisji Wydawniczej zgłosił wniosek o interwencję w MKiS dotyczącą uzyskania przydziału papieru na poziomie 1974 r.

Kol. J. Korpała podkreślając wagę przemówienia przewodniczącego, które do-tyczyło głównych problemów SBP i spraw ważnych dla całego bibliotekarstwa, pozytywnie ocenił współpracę z MKiS na odcinku regulacji płac. Jako wieloletni członek Komisji Wydawniczej wyraził zaniepokojenie aktualną sytuacją papierową, zwłaszcza że wydawnictwa SBP zaspokajają potrzeby szkoleniowe, wyręczając w tym zakresie różne resorty. Kol. J. Korpała zauważył, że warunki lokalowe Biura SBP zagrażają bezpieczeństwu pracowników i wymagają szybkiej poprawy.

Na temat konsekwencji wynikających z przejściowego zmniejszenia puli pa-pierowej wypowiedzieli się nadto kol. kol.: J. Kelles-Krauz, I. Grabowska, Z. Do-

browolski, A. Muszyński. Zarząd Główny jednomyślnie poparł wniosek Komisji Wydawniczej dotyczący energicznych starań o przywrócenie dotychczasowej puli papieru. Ponadto Zarząd Główny podjął uchwałę dotyczącą przekazania na ręce wicepremiera J. Tejchmy wyrazów podziękowania za osobiste zainteresowanie i zrozumienie postulatów środowiska, szczególnie w zakresie kompleksowego uregulowania uposażeń bibliotekarzy.

W związku z informacjami kol. K. Ankudowicz na temat programu i koncepcji nowej struktury Studium kol. I. Nagórska ustosunkowała się krytycznie do ramowych założeń, które — jej zdaniem — nie są dostatecznie przemyślane i w praktyce nie powodują zasadniczych zmian. Kol. Z. Dobrowolski stwierdził, że w konsekwencji nowej koncepcji Studium powstała luka na odcinku dokształcania kadr z wyższym wykształceniem niebibliotekarskim. Kol. W. Pabiszowa wskazała, że zagadnienie kształcenia bibliotekarzy wiąże się z problemem doboru odpowiedniej kadry nauczającej.

Kol. kol. J. Wierzbicki i A. Muszyński poruszyli sprawę budowy gmachu Biblioteki Narodowej.

Następnie dyrektor Departamentu Domów Kultury, Bibliotek i Stowarzyszeń Regionalnych E. Paliński ustosunkował się do niektórych spraw poruszanych w dyskusji, m. in. wyraził Prezydium podziękowanie za ścisłą współpracę z Departamentem, zadeklarował pomoc w staraniach o zwiększenie przydziału papieru, omówił zabiegi resortu o przyspieszenie rozpoczęcia budowy Biblioteki Narodowej, która dzięki staraniom ministra J. Tejchmy uzyskała prawa budowy priorytetowej, przedstawił osiągnięcia resortu w zakresie budownictwa bibliotek (w 1974 r. wybudowano 98 bibliotek, w tym bardzo ciekawą pod względem realizacji siedzibę PiMBP w Krotoszynie). Poinformował także o istniejącej koncepcji powołania przy Państwowej Radzie Bibliotecznej specjalnego biura o charakterze międzyresortowym.

Dyrektor E. Paliński omówił również niektóre prace resortu, a mianowicie: opracowanie programu modernizacji bibliotek publicznych na lata 1975-1976, przeprowadzenie analizy stopnia realizacji postanowień Ustawy o bibliotekach z 1968 r., podjęcie przez Bibliotekę Narodową prac nad planem rozwoju bibliotek do 1990 r. Na specjalną uwagę zasługują decyzje Kolegium MKiS z dnia 9 grudnia 1974 r. w sprawie kształcenia i doksztalcania pracowników bibliotek, domów kultury i ośrodków kultury w latach 1975-1980. Postulaty Kolegium w tym zakresie zostały przekazane do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Na zakończenie kol. przewodniczący przedstawił skrótowe sprawozdanie z przebiegu Sesji Rady Głównej IFLA w Waszyngtonie informując, że w 1975 r. kolejna sesja odbędzie się w Oslo.

KRONIKA KRAJOWA

VII ZJAZD BIBLIOTEKARZY POLSKICH

W dniach 6-8 czerwca 1975 r. odbył się w Zielonej Górze VII Zjazd Bibliotekarzy Polskich pod hasłem „O dalszą modernizację bibliotek polskich” zorganizowany przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. W Zjeździe uczestniczyli: wicepremier i minister kultury i sztuki Józef Tejchma, przedstawiciele centralnych władz państwowych i partyjnych, reprezentanci organizacji i ministerstw nadzorujących działalność resortowych sieci bibliotecznych (CRZZ, ZNP, MNSzWiT, MOiW, GZP WP) oraz gospodarze województwa zielonogórskiego. W Zjeździe wzięli również udział bibliotekarze z zagranicy: dr Ljubomir Durković z Biblioteki Uniwersyteckiej w Belgradzie i dr Günther Meyer z Centrum Metodycznego Bibliotek Naukowych resortu szkół wyższych NRD w Berlinie. Listy i depesze z życzeniami owocnych obrad przekazali: minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki Sylwester Kaliski, minister oświaty i wychowania Jerzy Kuberski, prezes Polskiej Akademii Nauk Włodzimierz Trzebiatowski oraz Association of Assistant Librarians z Wielkiej Brytanii. Uczestnicy Zjazdu (ok. 400 osób) brali udział w obradach plenarnych i posiedzeniach sekcji problemowych: Sekcji Informacji Naukowej, Sekcji Organizacji i Metod Pracy w Bibliotece oraz Sekcji Kształcenia i Doskonalenia Kadr. Zjazd zakończył się przyjęciem wniosków oraz uchwałą, w której uczestnicy wystąpili z inicjatywą ogłoszenia roku 1976 Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa. W czasie Zjazdu wielu bibliotekarzy otrzymało odznaczenia państwowe: 7 osób — Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, 6 osób — Złoty Krzyż Zasługi, 3 osoby — Srebrny Krzyż Zasługi. Przyznano również nagrody im. Heleny Radlińskiej: I stopnia kol. Edwardowi Assburemu, II stopnia kol. Adamowi Fastnachtowi, III stopnia kol. Karolowi Musiołowi i kol. Marii Ziębie. Ponadto wielu zasłużonych bibliotekarzy otrzymało odznaki resortowe i inne odznaczenia jak odznakę „Zasłużonego Działacza Kultury”, Odznakę Honorową Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, odznaki honorowe „Za zasługi w rozwoju województwa zielonogórskiego” oraz dyplomy honorowe ministra kultury i sztuki.

Teksty wygłoszonych referatów, przebieg dyskusji, wnioski i uchwała Zjazdu oraz nazwiska osób odznaczonych będą opublikowane w *Przeglądzie Bibliotecznym*.

SPECJALIZACJA ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH

Na wniosek uczestników wspólnego zebrania Sekcji ds. Zbiorów i Sekcji ds. Informacji, Dokumentacji i Bibliografii Państwowej Rady Bibliotecznej został powołany przez Centrum INTE zespół rzeczoznawców do spraw planu specjalizacji zbiorów. W skład zespołu weszli: przewodniczący doc. dr hab. Bolesław Świdorski

oraz mgr Janina Cygańska, dr inż. Czesław Daniłowicz, dr Leon Łoś, mgr inż. Stefania Parfianowicz, dr Jan Pasierski, mgr Wanda Piusińska, mgr Kazimierz Podhorski, ekon. dypl. Bogdan Radomski, mgr Anna Romańska, dr Hanna Uniejewska, prof. dr hab. Feliks Widy-Wirski. Zespół ma za zadanie przedstawianie opinii i wniosków w sprawach planu specjalizacji (zwłaszcza trybu planowania), kryteriów specjalizacji, klasyfikacji umożliwiającej budowę schematu specjalizacji. Zespół odbył pierwsze zebranie dnia 5 maja 1975 r.; rozpatrzono na nim wstępnie najpilniejsze potrzeby w zakresie specjalizacji bibliotek oraz niektóre problemy organizacji prac nad planem.

POWOŁANIE KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA KANDYDATÓW NA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH

Zarządzeniem z dn. 2 kwietnia 1975 r. minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki powołał komisję egzaminacyjną dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych w składzie: przewodniczący doc. dr Zbigniew Jabłoński, zastępca przewodniczącego doc. dr hab. Halina Chamerska, sekretarz mgr Jadwiga Cwiekowa, członkowie: doc. dr Zbigniew Binerowski, mgr Edward Domański, doc. dr Adam Górski, doc. dr hab. Jadwiga Kołodziejska, doc. dr Krzysztof Migoń, dr Jan Sójko, mgr Krystyna Stefanicka, dr Zbigniew Zmigrodzki. Tryb działania Komisji i przeprowadzania egzaminu określa zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 12 czerwca 1968 r. (*Monit. pol.* 1968 nr 27 poz. 181). Decyzje Komisji dotyczące zaliczenia stażu pracy wymaganego do zajmowania stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych opierają się na zarządzeniu ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dn. 15 lipca 1971 r. w sprawie określenia rodzajów prac podlegających zaliczeniu do stażu pracy (*Monit. pol.* 1971 nr 40 poz. 257). Sesje egzaminacyjne organizowane będą przynajmniej raz do roku. Podania o dopuszczenie do egzaminu przyjmuje stale sekretarz Komisji. Najbliższa sesja została przewidziana na 27-30 września 1975 r. w Bibliotece Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu.

KURSY SZKOLENIOWE W ZAKRESIE AUTOMATYZACJI W BIBLIOTEKACH

W ramach działania tzw. Rady Użytkowników INFONET, utworzonej dla zbadania w polskich warunkach przydatności komputera IBM 360/50 i jego oprogramowania standardowego (pakiety programów STAIRS i TEXT-PAC) dla działalności informacyjnej i bibliotecznej, zorganizowano w Instytucie Doskonalenia Kadr Kierowniczych Administracji Państwowej dwa kursy szkoleniowe. Od marca do grudnia 1975 r. trwało Studium elektronicznego przetwarzania danych w zakresie programowania i projektowania systemów informatycznych. Przeszkolono na nim 35 osób z wyższym wykształceniem technicznym lub informatycznym. Od maja do września 1975 r. działał Kurs projektowania systemów automatycznego wyszukiwania informacji. Uczestniczyło w nim 31 osób z wyższym wykształceniem, w tym wielu pracowników bibliotek warszawskich.

KURS OIN PAN DLA PRACOWNIKÓW INFORMACJI NAUKOWEJ

W dniach 23-31 maja 1975 r. odbył się w Warszawie piąty cykl wykładów Dwuletniego kursu doskonalącego informacji naukowej. Na kursie przedstawiono

następujące tematy: Zasady budowy i działania EMC, Komputerowe systemy gromadzenia i wyszukiwania informacji, Języki deskryptorowe, Techniki reprograficzne.

XXX-LECIE BIBLIOTEKARSTWA NA ZIEMI GDAŃSKIEJ

W dniach 26-27 maja 1975 r. odbyła się sesja naukowa poświęcona XXX-leciu bibliotekarstwa na Ziemi Gdańskiej, zorganizowana przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Oddział Trójmiasto Gdańsk-Gdynia-Sopot. Wygłoszono następujące referaty: Książka w świecie znaków (doc. dr Edmund Kotarski), Funkcje i zadania bibliotek publicznych w świetle potrzeb czytelniczych (mgr Maria Sieradzan), Funkcje oświatowo-wychowawcze bibliotek szkolnych (mgr Maria Rzymowska), Z zagadnień informacji naukowej na terenie Trójmiasta (mgr Józefa de Laval), Zagadnienia środowiskowej współpracy bibliotek Trójmiasta na tle problematyki krajowej (doc. dr Zbigniew Binerowski), Z zagadnień księgoznawczych w Gdańsku w latach 1945-1975 (mgr Elżbieta Piotrowska).

MIĘDZYNARODOWE SPOTKANIE BIBLIOGRAFÓW

W dniach 21-26 kwietnia 1975 r. odbyło się w Bibliotece Narodowej w Warszawie II Międzynarodowe spotkanie ekspertów krajów socjalistycznych do spraw bieżącej bibliografii narodowej. W obradach uczestniczyli przedstawiciele Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Polski, Węgier i Związku Radzieckiego. Przedmiotem obrad były ogólne problemy bibliografii narodowych, zagadnienia typologii dokumentów oraz współpraca międzynarodowa, zwłaszcza w zakresie normalizacji bibliograficznej.

SEMINARIUM BIBLIOTEK NARODOWYCH

W dniach 18-19 czerwca 1975 r. odbyło się w Bibliotece Narodowej w Warszawie spotkanie przedstawicieli Biblioteki im. Lenina, Republikańskiej Biblioteki Łotewskiej SRR i Biblioteki Narodowej w Warszawie. Podstawą dyskusji były następujące referaty: Niektóre problemy rozwoju Państwowej Biblioteki ZSRR im. W. I. Lenina (N. N. Sołowiowa), Funkcje Biblioteki Narodowej w Warszawie jako centralnej biblioteki państwa (D. Rymsza-Zalewska), Niektóre problemy rozwoju Biblioteki Narodowej w Warszawie (M. Kocięcka), Zagadnienia programu i organizacji badań naukowych w Bibliotece Narodowej w Warszawie (E. Stodkowska, M. Biernacka, M. Trzęsowska), Problemy modernizacji bibliotek polskich (W. Stankiewicz), Usprawnienia systemu obsługi czytelników Państwowej Biblioteki im. Lenina (N. N. Sołowiowa), Postęp kulturalno-techniczny, dynamika potrzeb czytelniczych i rola biblioteki narodowej w ich zaspokajaniu (A. A. Degława), Postęp naukowo-techniczny a podstawowe kierunki działalności informacyjnej uniwersalnych bibliotek naukowych w ZSRR (W. W. Prochorowa).

WSPÓŁPRACA WARSZAWSKICH BIBLIOTEK

Dnia 21 czerwca 1975 r. odbyło się kolejne spotkanie dyrektorów bibliotek warszawskich zorganizowane przez Bibliotekę Narodową. Przewodniczył mu doc. dr hab. Witold Stankiewicz, uczestniczyli w nim przedstawiciele 15 największych bi-

bliotek Warszawy. Tematem spotkania było omówienie wyników dotychczasowej działalności zespołu bibliotek warszawskich przedstawionej przez Mirosławę Kocięką (Biblioteka Narodowa). Zespół zajmował się głównie sprawami udostępniania, informacji naukowej i doskonalenia kadr. Starano się usprawnić współpracę bibliotek wydając m. in. przewodnik: *Biblioteki i ośrodki informacji w Warszawie* (Oprac. Z. Kolanowska. Warszawa 1975). W okresie od września 1975 r. do czerwca 1976 r. będą kontynuowane rozpoczęte prace i organizowane spotkania bibliotekarzy zajmujących się poszczególnymi zagadnieniami.

RZESZOWSKI ROK BIBLIOTEK

W dniach od 27 maja do 3 czerwca 1975 r. odbył się cykl imprez zorganizowanych z okazji XXX-lecia PRL oraz Rzeszowskiego Roku Bibliotek. Zorganizowano Wojewódzką konferencję bibliotekarzy poświęconą podsumowaniu Roku Bibliotek.

WYSTAWA OBJAZDOWA BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Biblioteka Narodowa przygotowała wystawę objazdową pt. Skarby kultury polskiej w zbiorach Biblioteki Narodowej. Ekspozycja obrazują najcenniejsze zbiory Biblioteki: rękopisy, stare druki, muzykalia, wydawnictwa kartograficzne i grafikę. Wystawa będzie eksponowana w 10 miastach.

XX MIĘDZYNARODOWE TARGI KSIĄŻKI

Dnia 17 maja 1975 r. wicepremier i minister kultury i sztuki Józef Tejchma dokonał otwarcia XX Międzynarodowych targów książki w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. W uroczystości otwarcia Targów uczestniczyli pisarze, wydawcy, księgarze, bibliotekarze, drukarze. Przybyli także przedstawiciele ruchu wydawniczego z wielu krajów. W Targach wzięło udział 291 wydawców z 29 krajów, eksponując 140 tys. książek.

NOWY GMACH BIBLIOTECZNY

Dnia 6 czerwca 1975 r. nastąpiło w Zielonej Górze uroczyste otwarcie nowego gmachu bibliotecznego mieszczącego Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. C. K. Norwida oraz Wojewódzką Bibliotekę Pedagogiczną. Aktu otwarcia dokonał wicepremier i minister kultury i sztuki Józef Tejchma. W uroczystości wzięli udział uczestnicy VII Zjazdu Bibliotekarzy Polskich.

KRONIKA ZAGRANICZNA

PROGRAM UNESCO W ZAKRESIE INFORMACJI I DOKUMENTACJI NA LATA 1975-1976

W dniach 17 października — 23 listopada 1974 r. odbyła się 18 sesja Rady Głównej UNESCO, podczas której dokonano wyboru nowych władz (dyrektorem

generalnym został Amadou-Mahtar M'Bow, Senegal) oraz zaakceptowano program prac w zakresie informacji i dokumentacji na lata 1975-1976.

W programie tym na plan pierwszy zostały wysunięte prace zmierzające do realizacji narodowych systemów informacji (NATIS). Postanowiono, że w omawianym okresie Departament Dokumentacji, Bibliotek i Archiwów przygotowuje długofalowy program rozwoju narodowych systemów informacji, który zostanie przedstawiony na 19 Sesji Rady Głównej. Pierwsze kroki zmierzające do realizacji NATIS będą podjęte niezwłocznie. Kraje członkowskie otrzymają jeszcze przed końcem 1976 r. odpowiednie wskazówki. Ukaże się kilka prac pomocniczych, m. in. nowe wydania *National information systems (NATIS)*, *Bibliographical services throughout the world 1970-74*. Zostanie opublikowana praca C. Raviliusa: *Survey of existing systems and current proposals for the cataloguing and description for non-book materials*. W 1977 r. odbędzie się międzynarodowa konferencja na temat bibliografii narodowych.

Przeływ informacji ułatwi zainicjowany w 1973 r. system ISORID (International Information System on Research in Documentation), a także szereg nowych prac, jak np. *Terminology of documentation* G. Wersiga i U. Newelunga. Wśród projektowanych kursów i seminariów wymienia się m. in. seminarium na temat planowania bibliotecznych systemów narodowych, które odbędzie się w Moskwie (wrzesień - grudzień 1975) oraz seminarium na temat selektywnego rozpowszechniania informacji — w Budapeszcie (sierpień 1975).

Zaakceptowano również program dotyczący rozwoju UNISIST w latach 1975-1976. Zdecydowano, że podejmie się dalsze kroki w celu rozszerzenia tego systemu na nauki społeczne.

Sprawozdania z działalności związanej z programem rozwoju czytelnictwa oraz ze sprawami książki będą publikowane w czasopiśmie *Book Promotion News*.

UNESCO będzie prowadziła w dalszym ciągu prace w zakresie statystyki; ich wyniki będą ogłaszane w *UNESCO Statistical Yearbook* oraz w wydawnictwie serijnym *Statistical Reports and Studies*.

Rozwój i zastosowania wielostronnej konwencji dotyczącej prawa autorskiego, a szczególnie *Universal Copyright Convention (1952, nowelizacja 1971)*, w tym zagadnienia związane z reprodukcją dzieł, z ochroną praw tłumaczy, staną się przedmiotem licznych studiów, których rezultaty będą ogłaszane m. in. w publikacjach: *Copyright Bulletin, Collection of laws and treaties on the protection of performers, producers of phonograms and broadcasting organizations, Information Bulletin* Ośrodka Informacji UNESCO w zakresie prawa autorskiego (UNESCO Copyright Information Centre).

UNESCO Bulletin for Libraries 1975 nr 3 s. 124-135

PROGRAM ROZWOJU ANGIELSKIEJ BIBLIOGRAFII NARODOWEJ

British National Bibliography jest od 1971 r. opracowywana przy użyciu komputera. W 1975 r. planuje się następujące rozszerzenie programu automatyzacji:

— stopniowe zwiększanie zasięgu materiałów uwzględnianych przez brytyjski MARC, tak aby program objął wszystkie czynności katalogowania i bibliografowania prowadzone w British Library;

— rozwój programu katalogowania w toku procesu publikacyjnego;

— dostarczanie bibliotekom wyboru opisów według brytyjskiego MARC w formie czytelnej dla maszyny do przetworzenia na miejscu, bądź przesyłanie pełnych opi-

sów katalogowych w formie wydruków bibliotekom nadsyłającym dane, które biblioteki te chcą wprowadzić do opisu dla celów porządkowych (np. sygnatury);
— przebadanie umożliwienia dostępu on-line do brytyjskiego systemu MARC.

Information Retrieval and Library Automation 1974/1975 nr 8 s. 11

STOSOWANIE KOMPUTERÓW W BIBLIOTEKACH I OŚRODKACH INFORMACJI

Konferencja na ten temat została zorganizowana przez Aslib w dniach 19-20 maja 1975 r. w Londynie. Wygłoszono następujące referaty: Modele badań nad zastosowaniem komputerów oraz wpływ badań na praktykę; Ogólny rozwój sprzętu komputerowego (hardware) i oprogramowania (software) — stan obecny i perspektywy na przyszłość; Organizowanie informacji przy zastosowaniu komputerów, istniejące techniki, języki indeksowania; Wyszukiwanie i rozpowszechnianie dokumentów — techniki i metody; Praktyczne zastosowanie komputerów w systemach informacji przemysłowej; Komputery w bibliotekach narodowych; Komputery w bibliotekach uniwersyteckich; Automatyczne przetwarzanie danych w bibliotekach publicznych; Dokumentowanie wtórne — wykorzystanie komputerów w przygotowywaniu analiz dokumentacyjnych i indeksowaniu; Sieci międzynarodowe a wzrost służb on-line.

Przewidywane jest opublikowanie materiałów z konferencji w 1975 roku.

Aslib Information 1975 nr 6 s. 5

KANADYJSKIE CENTRUM DOKUMENTACJI BIBLIOTECZNEJ

Canadian Library Documentation Centre jest częścią Działu Służb Publicznych Biblioteki Narodowej Kanady. Pełni ono funkcje ośrodka informacji (clearinghouse) w zakresie bibliotekarstwa. Informuje personel Biblioteki Narodowej i innych bibliotek w kraju o nowych pracach dotyczących automatyzacji, o normach bibliotecznych, działalności bibliotek kanadyjskich itp.

Centrum przekazuje również do systemu ISORID informacje o pracach prowadzonych w bibliotekach kanadyjskich, gromadzi materiały z konferencji IFLA oraz międzynarodowe normy biblioteczne.

Information Retrieval and Library Automation 1974/1975 nr 9 s. 11-12

KONFERENCJA NA TEMAT BADAŃ UŻYTKOWNIKÓW

NiefORMALNA Grupa Naukowa (Informal Research Group), zorganizowana przez londyńskich pracowników naukowych w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, poświęciła swoje trzecie posiedzenie (14 maja 1975 r.) tematowi: Metodologia badań nad użytkownikami. Przedmiotem dyskusji były m. in. następujące zagadnienia:

- czy przy prowadzeniu badań stosuje się właściwe metody; jak dotychczasowe badania określiły potrzeby użytkowników i wykorzystywanie przez nich informacji?
- jak przedstawia się problem użytkowników potencjalnych?

— czy należy bibliotekarzy-praktyków przygotowywać do prowadzenia badań, a jeśli tak — to w jaki sposób?

Spotkanie zgromadziło 25 naukowców i praktyków z Londynu, Newcastle, Cambridge i Sheffield.

Aslib Information 1975 nr 6 s. 5

WYMIANA TAŚM MARC MIĘDZY KANADĄ I STANAMI ZJEDNOCZONYMI

Począwszy od 1 stycznia 1975 r. Biblioteka Kongresu w Waszyngtonie i Biblioteka Narodowa Kanady realizują umowę o bezpłatnej wymianie taśm zawierających opisy druków amerykańskich i kanadyjskich. Obie biblioteki mogą zmieniać i uzupełniać zawarte w tych taśmach dane bibliograficzne dla dzieł skatalogowanych w każdej z obu bibliotek i włączać zmienione opisy do taśm MARC rozpowszechnianych przez siebie odpłatnie lub bezpłatnie.

Information News and Sources 1975 nr 4 s. 104

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

WYDAWNICTWA ZWARTE

Franz G ö r n e r: Osteuropäische bibliographische Abkürzungen. Teil 1: Ost- und südosteuropäische Sprachen einschliesslich der Sprachen im Westen der Sowjetunion. 3., neu bearb. u. erg. Aufl. München 1975.

Manuscript sources in the Library of Congress for research on the American Revolution. Washington 1975.

WYDAWNICTWA CIĄGŁE

Čitateľ. Mesačník pre jednotnú sústavu knižníc 1975 R. 24 čís. 5-6.

Knižnice a Vedecké Informácie 1975 R. 7 čís. 2.

Mitteilungen aus dem Wissenschaftlichen Bibliothekswesen der DDR 1975 Jg. 13 H. 1/2.

The Quarterly Journal of the Library of Congress 1975 Vol. 32 nr 1-2.

Studia o Książce 1975 T. 5.

AUTORZY

- Janina CYGAŃSKA, mgr**
Czesław DANIŁOWICZ, dr inż.
- Edward DOMAŃSKI, mgr**
Barbara KARAMAĆ, mgr
Józefa KORNECKA, mgr
Irena MORSZTYNKIEWICZOWA, dr
Edward PALIŃSKI, dr
- Krystyna RAMLAU-KLEKOWSKA, mgr**
Witold STANKIEWICZ, doc. dr hab.
- Kronikę krajową oprac.:**
Jadwiga KRAJEWSKA, mgr
- Kronikę zagraniczną oprac.:**
Mirosława KOCIĘCKA, mgr
- Tłumaczenia angielskie:**
Anna TROMBALA, mgr
- Sekretarz Generalny SBP
 - Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-
-Technicznej Politechniki Wrocławskiej
 - Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej
 - Biblioteka Narodowa
 - Departament Domów Kultury, Bibliotek i Stowa-
rzyszeń Regionalnych MKiS
 - Biblioteka Narodowa
 - Biblioteka Narodowa
 - Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
 - Biblioteka Narodowa
 - Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

ERRATA

Str.	Jest	Powinno być
312 w. 12 wkładka	354	345
1975 R. 43 4 w. 9	305	350

Przegląd Biblioteczny 1975 4

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki Prenumeraty

Cena prenumeraty rocznej zł 96.—

Cena prenumeraty półrocznej zł 48.—

Prenumeratę przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminie do dnia 25 listopada na rok następny.

Jednostki gospodarki społecznej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne oraz wszelkiego rodzaju inne zakłady pracy, składają zamówienie w miejscowych Oddziałach RSW („Prasa-Książka-Ruch”).

Zakłady pracy w miejscowościach, w których nie ma Oddziałów RSW oraz prenumeratorki indywidualni, zamawiają prenumeratę w urzędach pocztowych lub u doręczycieli.

Prenumeratę za zleceniem wysyłki za granicę, która jest o 50% droższa od prenumeraty krajowej, przyjmuje Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych RSW „Prasa-Książka-Ruch” ul. Wronia 23, 00-840 Warszawa.

Sprzedaż numerów bieżących i archiwalnych:

— w Księgarni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN; sprzedaż gotówkowa i wysyłkowa numerów bieżących i archiwalnych; płatność gotówką, przelewem lub za zaliczeniem pocztowym.

Adres: OR PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa, konto PKO nr 1-6-100312.

Orders for this periodical from abroad can be placed with RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych, ul. Wronia 23, 00-840 Warsaw, Poland, or with

— Kubon und Sagner, Inhaber Otto Sagner, D8 München 34, Postfach 68, the Federal Republic of Germany,

— EarlsCourt Publications Ltd., 130 Shepherd Bush Centre, London W12, Great Britain

— Licosa Commissionaria Sansoni, Via Lamarmora 45, 50 121 Firenze, Italy.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1975.
Nakład: 3500 egz. Objętość: ark. wyd. 8,10, ark. druk. 6,5, ark. A1-9.
Papier druk. sat. kl. V, 70×100. Oddano do składania 20 VIII 1975. Podpisano do druku 22 XI 1975. Druk ukończono w grudniu 1975. Wrocławska Drukarnia Kartograficzna, Wrocław, ul. Kościuszki 29. Zam. A/1244/75 (A-14). Cena zł 24.—